

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Фаховий коледж
Циклова комісія зі спеціальності «Правоохоронна діяльність»

О. О. Подобний, К. М. Рудой, О. В. Матвеев

ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА

Навчально-методичний посібник

Видавництво
«Юридика»
2025

Рецензенти:

Цехан Д. М. – в.о. завідувача кафедри оперативно-розшукової та поліцейської діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор;

Мукоїда Р. В. – професор кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

*Рекомендовано Вченою радою
Міжнародного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 29 серпня 2025 року)*

Подобний О. О.

П44 Тактико-спеціальна підготовка : навчально-методичний посібник для здобувачів фахової передвищої освіти зі спеціальності «Правоохоронна діяльність» / О. О. Подобний, К. М. Рудой, О. В. Матвеев. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 184 с.

DOI

Навчально-методичний посібник з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» розроблено відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність» рівня фахового молодшого бакалавра фахового коледжу Міжнародного гуманітарного університету. Посібник спрямований на формування у здобувачів освіти системи теоретичних знань і практичних навичок, необхідних для виконання службових завдань правоохоронними органами в умовах повсякденної діяльності, особливих умов та надзвичайних ситуацій. У виданні розкрито організаційно-правові засади діяльності підрозділів Національної поліції, основи тактики дій нарядів поліції під час охорони публічного порядку і безпеки, припинення правопорушень, затримання правопорушників, дій у кризових і конфліктних ситуаціях, реагування на надзвичайні події, забезпечення особистої безпеки поліцейського, застосування заходів примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, а також взаємодії з іншими службами та органами державної влади. Навчально-методичний посібник містить опис дисципліни, визначені програмою результати навчання, тематичний план і програму курсу, плани та методичні рекомендації щодо проведення практичних занять, рекомендації до самостійної роботи здобувачів освіти, контрольні питання для підготовки до підсумкового контролю, а також перелік рекомендованої літератури. Особливу увагу приділено формуванню професійних умінь діяти в екстремальних умовах, приймати обґрунтовані тактичні рішення та забезпечувати права і свободи людини під час виконання службових повноважень.

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	6
3. СТРУКТУРА І ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
4. ПРОГРАМА КУРСУ ТА БАЗОВІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕМ	12
Тема 1. Теоретичні засади тактико-спеціальної підготовки правоохоронців	12
Тема 2. Основні напрями діяльності поліції та органів внутрішніх справ України у сфері охорони публічного порядку	15
Тема 3. Основи тактики патрулювання	18
Тема 4. Види та порядок застосування превентивних поліцейських заходів	23
Тема 5. Комунікація патрульного. тактика дій поліцейського під час поверхневої перевірки та огляду особи, перевірки транспортного засобу	29
Тема 6. Поліцейські заходи примусу	40
Тема 7. Огляд місць можливого переховування правопорушників та їх затримання	51
Тема 8. Дії правоохоронців під час виявлення кримінальних правопорушень. робота патрульного на місці вчинення кримінального правопорушення	83
Тема 9. Тактичні дії при виявленні вибухових пристроїв, речовин та безпечне поводження з ними	90
Тема 10. Організація і тактика дій правоохоронців у надзвичайних ситуаціях та в забезпеченні публічного порядку під час масових заходів	94
Тема 11. Організація і тактика проведення спеціальних операцій	103
Тема 12. Тактика дій патрульного поліцейського на місці ДТП	125

Тема 13. Тактика запобігання домашньому насильству	129
Тема 14. Подолання стресу в умовах бойових дій	135
5. ПЛАНИ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	141
6. ЗАВДАННЯ НА САМОСТІЙНУ РОБОТУ	163
7. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	171
8. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ	174
9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	179

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Тактико-спеціальна підготовка» розроблена для студентів факультету права та економіки, що навчаються за спеціальністю «Правоохоронна діяльність». Зміст курсу викладається відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», відомчих нормативних актів, наказів, настанов та інструкцій, а також з урахуванням кримінального процесуального, оперативно-розшукового та адміністративного законодавства. Дисципліна «Тактико-спеціальна підготовка» тісно пов'язана в структурній і логічній послідовності з такими дисциплінами як поліцейська діяльність та спецтехніка, адміністративне, кримінальне і кримінально-процесуальне право, криміналістика, оперативно-розшукова діяльність.

Мета навчальної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» передбачає оволодіння студентами теоретичними знаннями і професійними навичками з обраної спеціальності, прищеплення організаторських здібностей, вмінь тактично грамотно діяти в типових та екстремальних ситуаціях правоохоронної діяльності.

Передумовами для вивчення курсу «Тактико-спеціальна підготовка» є вивчення дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія держави і права», «Судові та правоохоронні органи».

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У процесі реалізації програми дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі у галузі правохоронної діяльності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів права та цивільної безпеки та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Знання і розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК7. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК8. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК2. Здатність професійно та ефективно діяти у складних ситуаціях службової діяльності.

СК3. Здатність здійснювати інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу.

СК4. Здатність використовувати засоби орієнтування на місцевості, технічні прилади та спеціальні засоби і бази даних.

СК6. Здатність забезпечувати особисту безпеку при виконанні службових завдань.

СК7. Здатність використовувати засоби попередження та припинення протиправних посягань.

СК8. Здатність до застосування заходів з попередження та усунення непередбачуваних негативних явищ природного та соціального характеру (пожежі, аварії, повені тощо).

СК11. Здатність до оцінки ризиків, що впливають на ефективне виконання професійної діяльності.

СК12. Здатність у визначених законом випадках застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю, тактичні прийоми.

СК13. Здатність брати участь у забезпеченні публічної безпеки та порядку, охорони об'єктів усіх форм власності, запобіганні, виявленні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, у здійсненні заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб.

СК16. Здатність застосовувати техніки і методи подолання ознак стресу та оптимізації стресостійкості у діяльності правоохоронців за напрямками роботи Національної поліції і міграційної служби.

Навчальна дисципліна Тактико-спеціальна підготовка забезпечує досягнення програмних результатів навчання (РН), передбачених освітньою програмою:

РН3. Використовувати основні методи та засоби забезпечення правопорядку в державі, дотримуватись прав і свобод людини.

РН5. Здійснювати пошук необхідної для професійної діяльності інформації у різних джерелах та оцінювати її релевантність та достовірність.

РН8. Розуміти принципи і мати навички етичної поведінки, соціально відповідальної та свідомої діяльності у сфері правоохоронної діяльності.

РН9. Виконувати заходи щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, здійснювати комунікацію з фізичними та юридичними особами з метою своєчасного реагування на кримінальні проступки, адміністративні правопорушення та події.

PH10. Застосовувати сучасні пристрої та технології обробки інформації, засоби орієнтування на місцевості, технічні прилади та спеціальні засоби, інформаційно-пошукові системи та бази даних.

PH12. Забезпечувати особисту безпеку при виконанні службових завдань.

PH15. Застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю, тактичні прийоми.

PH17. Здійснювати заходи із забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони об'єктів усіх форм власності, захисту прав і свобод фізичних осіб.

PH18. Оцінювати обстановку, рівень потенційних загроз та викликів, прогнозувати розвиток обстановки, дії правопорушників, вживати в межах компетенції заходи з виявлення та припинення правопорушень.

PH19. Здійснювати заходи, спрямовані на запобігання вчиненню правопорушень.

PH20. Вміти застосовувати засоби оптимізації психоемоційного стану, стресостійкості працівників правоохоронних органів, подолання стресу в умовах бойових дій та досягнення ціннісно-смиислового самовизначення як чинника ефективного професійного функціонування.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

По вивченню курсу студенти повинна **знати**:

- теоретичні засади тактико-спеціальної підготовки правоохоронців;
- місце та роль національна поліції та органів внутрішніх справ у системі правоохоронних органів України;
- основні засади партнерства правоохоронних органів та суспільства;
- положення професійної етики правоохоронців;
- вимоги толерантності та недискримінації у роботі правоохоронців;
- основні напрями діяльності поліції та органів внутрішніх справ України у сфері охорони публічного порядку;
- основи тактики патрулювання;
- види та порядок застосування превентивних поліцейських заходів;
- тактику опитування та комунікації патрульного;
- тактику дій поліцейського під час поверхневої перевірки та огляду особи;

- тактику зупинення та перевірки транспортного засобу;
- поліцейські заходи примусу;
- порядок огляду місць можливого переховування правопорушників та їх затримання;
- порядок дій правоохоронців під час виявлення кримінальних правопорушень;
- тактику охорони місця події;
- тактичні дії при виявленні вибухових пристроїв, речовин та способи безпечного поводження з ними;
- організацію і тактику дій правоохоронців під час виникнення надзвичайних ситуацій;
- організацію і тактику дій працівників поліції та органів внутрішніх справ у забезпеченні публічного порядку під час масових заходів;
- організацію і тактику проведення спеціальних операцій;
- взаємодію підрозділів поліції та органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами під час проведення антитерористичних заходів;
- тактику дій патрульного поліцейського на місці ДТП;
- заходи запобігання домашньому насильству;
- дії правоохоронців під час виявлення незаконного обігу наркотиків;
- заходи з протидії торгівлі людьми.

вміти:

- здійснювати першочергові дії в типових ситуаціях та під час виникнення екстремальних обставин;
- збирати і вивчати дані оперативної обстановки, приймати вірні рішення в якості старшого наряду, групи бойового порядку;
- проводити оперативно-пошукові заходи в умовах необмеженого простору і в умовах населених пунктів;
- ставити завдання, організувати взаємодію і управління нарядами під час організації і ведення спеціальної операції;
- застосовувати і використовувати зброю;
- застосовувати спеціальні засоби, засоби активної оборони та індивідуального захисту під час ведення спеціальних операцій та охорони суспільного порядку в умовах складної оперативної обстановки;
- проводити огляд затриманих осіб.

3. СТРУКТУРА І ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак.	сам. роб.		лекц.	прак.	сам. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 1. Теоретичні засади тактико-спеціальної підготовки правоохоронців	12	2	4	6	12	2	–	10
Тема 2. Основні напрями діяльності поліції та органів внутрішніх справ України у сфері охорони публічного порядку	12	2	4	6	12	2	–	10
Тема 3. Основи тактики патрулювання	12	2	4	6	12	–	2	10
Тема 4. Види та порядок застосування превентивних поліцейських заходів	12	2	4	6	12	–	2	10
Тема 5. Комунікація патрульного. Тактика дій поліцейського під час поверхневої перевірки та огляду особи, перевірки транспортного засобу	16	2	6	8	16	–	2	14
Тема 6. Поліцейські заходи примусу	14	2	4	8	14	2	2	10

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 7. Огляд місць можливого переховування правопорушників та їх затримання	14	2	4	8	14	–	2	12
Тема 8. Дії правоохоронців під час виявлення кримінальних правопорушень. Робота патрульного на місці вчинення кримінального правопорушення	12	4	4	4	12	–	–	12
Тема 9. Тактичні дії при виявленні вибухових пристроїв, речовин та безпечне поводження з ними	12	4	4	4	12	–	2	10
Тема 10. Організація і тактика дій правоохоронців у надзвичайних ситуаціях та в забезпеченні публічного порядку під час масових заходів	12	4	4	4	12	2	–	10
Тема 11. Організація і тактика проведення спеціальних операцій.	12	4	4	4	12	–	–	12
Тема 12. Тактика дій патрульного поліцейського на місці ДТП	12	4	4	4	12	–	–	12
Тема 13. Тактика запобігання домашньому насильству	12	4	4	4	12	–	–	12
Тема 14. Подолання стресу в умовах бойових дій	16	6	6	4	16	–	–	16
Усього годин	180	44	60	76	180	8	12	160
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЗАЛІК, ІСПИТ								

4. ПРОГРАМА КУРСУ ТА БАЗОВІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕМ

Тема 1. Теоретичні засади тактико-спеціальної підготовки правоохоронців

Поняття, сутність та значення тактико-спеціальної підготовки правоохоронців

Предмет, мета та завдання тактико-спеціальної підготовки правоохоронців

Принципи тактико-спеціальної підготовки правоохоронців

Теоретичний та практичний аспект тактико-спеціальної підготовки правоохоронців

Поняття, сутність та значення тактико-спеціальної підготовки правоохоронців

Тактико-спеціальна підготовка (далі – ТСП) є складовою системи професійної підготовки правоохоронців та спрямована на формування у здобувачів освіти і поліцейських практичних умінь і навичок діяти в умовах ускладненої, небезпечної або екстремальної оперативної обстановки.

ТСП охоплює сукупність знань, умінь і навичок щодо:

- тактики дій поліцейських підрозділів у типових і нетипових службових ситуаціях;
- організації та управління силами і засобами поліції;
- застосування заходів примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї відповідно до вимог закону;
- забезпечення особистої та колективної безпеки.

Значення ТСП полягає в тому, що саме вона забезпечує готовність поліцейського до ефективного, правомірного та безпечного виконання службових завдань у реальних умовах несення служби.

Предмет, мета та завдання тактико-спеціальної підготовки

Предметом тактико-спеціальної підготовки є теорія і практика підготовки та здійснення поліцейських дій у складних, кризових і екстремальних ситуаціях із використанням наявних сил, засобів і повноважень.

Мета ТСП – сформувати у майбутніх і діючих правоохоронців здатність:

- приймати обґрунтовані управлінські й тактичні рішення;
- діяти злагоджено, рішуче та законно;
- забезпечувати публічну безпеку, правопорядок і захист прав людини.

Основними завданнями ТСП є:

1. Формування професійних, морально-вольових і психологічних якостей правоохоронця.
2. Навчання алгоритмам дій у типових та екстремальних службових ситуаціях.
3. Розвиток навичок планування, організації та управління діями поліцейських підрозділів.
4. Засвоєння правових підстав застосування поліцейських заходів примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.
5. Забезпечення готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій, масових заходів, спеціальних операцій.

Принципи тактико-спеціальної підготовки правоохоронців

Тактико-спеціальна підготовка ґрунтується на таких основних принципах:

1. **Законність** – суворе дотримання Конституції України, законів і підзаконних нормативно-правових актів.
2. **Цілеспрямованість** – концентрація зусиль на досягненні конкретної службової мети.
3. **Плановість і системність** – послідовна організація підготовки та дій.
4. **Єдине керівництво** – чіткий розподіл відповідальності та підпорядкування.
5. **Безпека** – пріоритет збереження життя і здоров'я поліцейських та громадян.
6. **Взаємодія** – узгоджені дії з іншими підрозділами та державними органами.
7. **Гнучкість і адаптивність** – здатність швидко реагувати на зміну обстановки.

Теоретичний та практичний аспект тактико-спеціальної підготовки

Теоретичний аспект ТСП вивчає:

- види та характеристики екстремальних ситуацій;
- причини їх виникнення;
- закономірності дій поліцейських сил і засобів;
- можливості поліції щодо реагування на надзвичайні події.

Теоретичні положення ТСП відображаються у:

- законах України;
- наказах і відомчих інструкціях МВС та Національної поліції;
- навчальних посібниках і методичних рекомендаціях.

Практичний аспект ТСП охоплює:

- аналіз оперативної обстановки;
- прийняття тактичних рішень;
- планування поліцейських заходів;
- підготовку особового складу;
- організацію взаємодії та забезпечення;
- безпосереднє управління діями підрозділів.

Основна увага приділяється практичним заняттям, тренуванням, моделюванню ситуацій, максимально наближених до реальних умов служби.

Місце ТСП у системі професійної підготовки

Тактико-спеціальна підготовка тісно пов'язана з такими навчальними дисциплінами:

- поліцейська діяльність;
- кримінальне право і процес;
- криміналістика;
- оперативно-розшукова діяльність;
- спеціальна техніка;
- вогнева та спеціальна фізична підготовка;
- професійна психологія;
- безпека життєдіяльності.

ТСП є однією з найбільш динамічних складових професійної підготовки, оскільки постійно змінюються:

- характер загроз;
- тактика правопорушників;
- технічні засоби;
- умови несення служби.

Тема 2. Основні напрями діяльності поліції та органів внутрішніх справ України у сфері охорони публічного порядку

Поняття публічного порядку та публічної безпеки

Роль та значення поліції у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки. Патрульна служба поліції як основний вид діяльності у сфері охорони публічного порядку. Правова основа патрульної служби поліції

Організація діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо охорони публічного порядку

Поняття публічного порядку та публічної безпеки. Їх співвідношення. Сучасна система забезпечення безпеки в Україні ґрунтується на положеннях Конституції України, відповідно до яких людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України).

Безпека у загальному розумінні – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз.

У структурі внутрішньої безпеки держави ключове місце займають:

- **публічна безпека;**
- **публічний порядок.**

Публічна безпека – це стан захищеності суспільства і особи від загроз, що виникають у публічному просторі, та забезпечення нормальних умов життєдіяльності населення.

Публічний порядок – це врегульований нормами права і моралі стан суспільних відносин у публічних місцях, який забезпечує спокій, безпеку, повагу до прав і свобод людини.

Співвідношення понять:

- публічна безпека має **ширший зміст;**
- охорона публічного порядку є одним із ключових механізмів забезпечення публічної безпеки.

Роль та значення Національної поліції у сфері забезпечення публічного порядку і публічної безпеки

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», поліція є центральним органом виконавчої влади, який:

- служить суспільству;

- забезпечує охорону прав і свобод людини;
- підтримує публічну безпеку і порядок;
- протидіє злочинності;
- надає поліцейські послуги.

Основними завданнями поліції у цій сфері є:

- превенція правопорушень;
- припинення злочинів і адміністративних проступків;
- захист життя, здоров'я, честі та гідності особи;
- забезпечення безпеки під час масових заходів;
- реагування на надзвичайні ситуації.

Патрульна поліція – це структурний підрозділ Національної поліції України, що здійснює **постійне поліцейське патрулювання** та безпосередній контакт з населенням.

Форми патрулювання:

- піше;
- автомобільне;
- велосипедне;
- кінне;
- водне;
- комбіноване.

Основні завдання патрульної поліції:

- забезпечення публічної безпеки і порядку;
- превентивна діяльність;
- реагування на виклики;
- припинення адміністративних правопорушень;
- участь у розкритті злочинів «по гарячих слідах»;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- надання домедичної допомоги.

Правова основа діяльності патрульної поліції. Діяльність патрульної поліції ґрунтується на: Конституції України; Законі України «Про Національну поліцію»; Кримінальному кодексі України; Кримінальному процесуальному кодексі України; Кодексі України про адміністративні правопорушення; підзаконних нормативно-правових актах МВС України; міжнародних стандартах у сфері прав людини.

Ключові принципи діяльності:

- верховенство права;
- законність;

- повага до прав людини;
- пропорційність;
- відкритість і прозорість;
- партнерство з громадою (community policing).

Організація діяльності підрозділів поліції з охорони публічного порядку

Організація охорони публічного порядку передбачає:

- аналіз оперативної обстановки;
- планування дислокації патрулів;
- прийняття управлінських рішень;
- координацію з іншими службами;
- взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- залучення громадських формувань.

У разі ускладнення обстановки можуть залучатися:

- інші підрозділи Національної поліції;
- Національна гвардія України;
- органи ДСНС;
- служби екстреної допомоги.

Повноваження патрульних поліцейських

Поліцейські мають право (у межах закону):

- вимагати припинення правопорушень;
- перевіряти документи за наявності законних підстав;
- проводити поверхневу перевірку;
- застосовувати поліцейські заходи примусу;
- обмежувати рух у разі небезпеки;
- тимчасово обмежувати доступ до територій;
- застосовувати спеціальні засоби і вогнепальну зброю у випадках, визначених законом.

Обов'язки патрульної поліції

Поліцейські зобов'язані:

- діяти виключно в межах закону;
- поважати гідність людини;
- надавати допомогу постраждалим;
- дотримуватись етичних стандартів;
- бути ввічливими та неупередженими;
- інформувати громадян про їхні права;
- забезпечувати безпеку дітей і вразливих осіб.

Порядок звернення поліцейського до громадян

Поліцейський зобов'язаний:

- звертатися на «Ви»;
- представитися, назвати посаду та звання;
- повідомити причину звернення;
- на вимогу пред'явити службове посвідчення;
- діяти коректно, без погроз і приниження.

Тема 3. Основи тактики патрулювання

Завдання і діяльність патрульної поліції

Основні форми, методи та організація діяльності патрульної поліції

Розподіл сил і засобів

Права та обов'язки патрульного поліцейського

Забезпечення особистої безпеки

Взаємовідносини з іноземними громадянами та особами без громадянства

Правила фізичного впливу, використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї

Завдання і діяльність патрульної поліції

Патрульна поліція – підрозділ Національної поліції України, який забезпечує постійне поліцейське реагування та видиму присутність у публічному просторі. Основна спрямованість – превенція, охорона публічного порядку, безпека дорожнього руху, оперативне реагування на повідомлення громадян.

Ключові завдання. Патрульна поліція у межах компетенції:

- забезпечує публічну безпеку і порядок у громадських місцях;
- здійснює превентивну діяльність (профілактика правопорушень, присутність, комунікація, виявлення ризиків);
- реагує на повідомлення про правопорушення / події (102), забезпечує первинні заходи до прибуття СОГ / слідчого;
- забезпечує безпеку дорожнього руху (контроль ПДР, оформлення матеріалів у межах повноважень);
- надає домедичну допомогу, організовує виклик екстрених служб;
- забезпечує охорону місця події, збереження слідів / речей до прибуття уповноважених осіб;
- взаємодіє з органами влади, громадами, службами порятунку, медиками.

Принципи діяльності

Діяльність патрульних базується на:

- верховенстві права і законності;
- повазі до прав і гідності людини;
- пропорційності (мінімальне втручання, необхідне для мети);
- відкритості та підзвітності суспільству;
- взаємодії з громадою (community policing).

Основні форми, методи та організація діяльності патрульної поліції

Форми патрулювання

Основні:

- автопатруль (найпоширеніша форма реагування);
- піший патруль (місця масового скупчення, пішохідні зони, парки);
- велопатруль / мотопатруль (сезонність, швидке реагування);
- комбіноване патрулювання (підсилення в ризикових зонах);
- інші форми – за рішенням керівництва та наявності ресурсів.

Методи патрулювання

- відкрите (видиме) – у формі / службовому авто з розпізнавальними знаками (превентивний ефект);
- приховане / непомітне – використовується винятково в службових цілях, у визначених рішенням керівництва випадках (наприклад, для протидії окремим правопорушенням);
- змішане – один екіпаж «видимий», інший здійснює контроль / підсилення.

Організація служби

Патрулювання здійснюється на підставі:

- дислокації та змінних графіків;
- інструктажу перед заступанням на службу;
- планів реагування (масові заходи, комендантські / обмежувальні режими – якщо запроваджені);
- інформації від чергової служби: орієнтування, розшуки, ризикові локації, актуальна оперативна обстановка.

Ключові організаційні вимоги:

- постійний зв'язок із черговою службою;
- взаємодія з напарником (розподіл ролей: контакт / прикриття);

- документування дій у межах повноважень;
- використання технічних засобів (у т.ч. нагрудна камера – за встановленими правилами).

Розподіл сил і засобів

Територія обслуговування організовується за принципом:

- закріплення маршрутів / секторів (квадратів);
- визначення зон пріоритету (транспортні вузли, місця масового перебування, криміногенні точки);
- забезпечення перекриття суміжними екіпажами у разі виїзду за межі сектора.

Критерії планування

Розподіл сил і засобів залежить від:

- чисельності населення та «транспортного навантаження»;
- статистики правопорушень і ДТП;
- сезонності, часу доби, масових заходів;
- повідомлень «102» і прогнозів ризиків.

Сили та засоби

До основних ресурсів належать:

- екіпажі автопатруля / піші наряди;
- спеціальні групи підсилення (за наявності);
- засоби зв'язку, навігації, фіксації;
- спецзасоби примусової зупинки авто;
- координація із суміжними службами (ДСНС, «швидка», слідчо-оперативні групи, підрозділи превенції тощо).

Права та обов'язки патрульного поліцейського. Патрульний має право, зокрема:

- вимагати припинення правопорушення та виконання законних вимог;
- перевіряти документи у випадках, встановлених законом (наявність підстав);
- обмежувати доступ / рух на території, якщо це потрібно для безпеки, охорони місця події, проведення процесуальних дій уповноваженими особами;
- зупиняти транспортні засоби з підстав, передбачених законом;
- застосовувати поліцейські заходи примусу (фізичний вплив, спецзасоби, зброя) – лише за законних підстав і пропорційно загрози;

– доставляти / затримувати осіб у передбачених законом випадках (у т.ч. адміністративне затримання за КУпАП; затримання за підозрою – у межах КПК / закону).

Патрульний зобов'язаний:

- діяти законно, обґрунтовано і пропорційно;
- поважати права і гідність людини, не допускати дискримінації;
- при зверненні – представитися, повідомити підставу звернення / заходу, на вимогу – пред'явити службове посвідчення у визначеному порядку;
- забезпечити безпеку на місці події, викликати необхідні служби;
- надати домедичну допомогу (у межах підготовки) і організувати медичну допомогу;
- належно фіксувати правопорушення та оформлювати матеріали в межах компетенції;
- зберігати службову таємницю / персональні дані відповідно до закону.

Забезпечення особистої безпеки

Особиста безпека – це безперервна оцінка ризиків і управління ними:

- дистанція, позиція, огляд, укриття / прикриття;
- контроль рук і поведінки особи;
- «контакт + прикриття» (рольова модель екіпажу);
- постійний зв'язок, повідомлення місця / ситуації, виклик підсилення.

Тактика зупинки ТЗ:

- вибір місця зупинки: видимість, освітлення, безпечний узбічний простір;
- позиціонування службового авто: ззаду / під кутом (за ситуацією), увімкнення світлових сигналів;
- підхід: не під фари, контроль салону, рук, пасажирів;
- комунікація: коротко, зрозуміло, без ескалації; за ризиків – команди, виклик підсилення;
- за підозри щодо зброї / агресії – пріоритет безпеці, а не швидкості оформлення.

Небезпечні виклики (приміщення, агресія, зброя):

- збір максимуму інформації до контакту;
- не заходити у приміщення без потреби / підсилення, якщо ризик високий;

- контроль коридорів / виходів, «кутові» позиції;
- пріоритет деескалації, але готовність до примусу, якщо є загроза.

Взаємовідносини з іноземними громадянами та особами без громадянства

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні, підлягають законам України та несуть відповідальність на загальних підставах (якщо інше не передбачено міжнародними договорами).

Практичні стандарти дій патрульного

- комунікація максимально нейтральна і зрозуміла (простими фразами);
- за потреби – залучення перекладача / комунікаційних інструментів;
- перевірка документів і підстав перебування – в межах повноважень;
- недопущення дискримінаційних практик (національність ≠ підстава для втручання).

У разі, якщо особа може мати імунітет:

- патрульний діє обережно, фіксує обставини;
- інформує чергову частину і керівництво;
- подальші рішення – через встановлені канали взаємодії (у т.ч. дипломатичні).

Правила фізичного впливу, використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї

Застосування примусу допускається лише за умов:

- законної підстави;
- необхідності (без цього мети не досягти);
- пропорційності (співмірність загрози);
- мінімізації шкоди та припинення застосування сили, щойно мету досягнуто.

За можливості – попередження (крім випадків, коли зволікання створює небезпеку життю / здоров'ю).

Фізичний вплив

Фізична сила застосовується для:

- припинення правопорушення;
- подолання опору законним вимогам;
- затримання особи, яка чинить опір або намагається втекти;

- захисту себе або інших осіб.

Ключова вимога: контроль, а не покарання (не «відплата», а керуване припинення загрози).

Спеціальні засоби

Застосовуються залежно від ситуації та загроз:

- кайданки;
- кийки;
- сльозогінні / дратівні речовини;
- електрошокові пристрої (за встановленими правилами);
- засоби примусової зупинки ТЗ тощо.

Основні умови: обґрунтована необхідність, недопущення надмірного ризику для сторонніх, обов'язок надати допомогу, якщо є ушкодження.

Вогнепальна зброя застосовується як крайній захід, коли існує реальна загроза життю / тяжким наслідкам і інші засоби неефективні або неможливі. Після застосування – обов'язкові дії: повідомлення керівництва / чергового, медична допомога постраждалим, охорона місця події, фіксація обставин у встановленому порядку.

Тема 4. Види та порядок застосування превентивних поліцейських заходів

Вимоги до поліцейського заходу

Види поліцейських заходів

Превентивні поліцейські заходи

Перевірка документів особи

Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію

Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю. Проникнення до житла чи іншого володіння особи

Перевірка дотримання вимог дозвільної системи

Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису

Вимоги до поліцейського заходу

Правове регулювання застосування поліцейських заходів становить фундамент діяльності Національної поліції України як правоохоронного органу демократичної правової держави. Відповідно до статті 29 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський

захід – це дія або комплекс дій превентивного чи примусового характеру, що обмежує права і свободи людини та застосовується поліцейським для виконання покладених на поліцію повноважень.

Особливістю поліцейських заходів є їх потенційна здатність втручатися у сферу конституційних прав людини. Саме тому закон встановлює чітку систему принципів їх застосування.

Законність. Відповідно до ч. 3 ст. 29 Закону, поліцейський має право застосовувати лише ті заходи, які прямо передбачені законами України. Це положення є проявом конституційного принципу верховенства права та законності діяльності органів державної влади.

Незаконне застосування поліцейського заходу може тягнути:

- дисциплінарну відповідальність поліцейського;
- адміністративну відповідальність;
- кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень.

Необхідність. Захід є необхідним, якщо без нього неможливо досягти законної мети або інші засоби є неефективними (ч. 4 ст. 29). Поліцейський повинен обирати найменш обтяжливий для прав людини варіант.

Пропорційність. Пропорційність означає, що шкода правам людини не повинна перевищувати користі від застосування заходу (ч. 5 ст. 29). Це один із ключових стандартів Європейського суду з прав людини.

Ефективність. Поліцейський захід має бути спрямований на досягнення конкретної мети та припинитися після її досягнення (ч. 6–7 ст. 29).

Види поліцейських заходів

Відповідно до статті 30 Закону, поліція застосовує:

1. Заходи реагування на правопорушення.
2. Превентивні поліцейські заходи.
3. Заходи примусу.

Превентивні заходи спрямовані на попередження правопорушень і становлять основу діяльності патрульної поліції.

Превентивні поліцейські заходи

Перелік превентивних заходів встановлений статтею 31 Закону.

До них належать:

- перевірка документів;

- опитування;
- поверхнева перевірка;
- зупинка транспортного засобу;
- обмеження доступу до території;
- проникнення до житла;
- застосування відеофіксації;
- поліцейське піклування тощо.

Поліцейський зобов'язаний повідомити особі підстави застосування заходу.

Перевірка документів особи

Право перевірки документів передбачене статтею 32 Закону.

Поліцейський може вимагати документи у випадках:

- наявності ознак причетності до правопорушення;
- перебування у місці події;
- перебування на режимній території;
- наявності предметів з обмеженим обігом.

Цей захід забезпечує ідентифікацію особи та попередження правопорушень.

Тактичні рекомендації

1. Підходити до особи з безпечної дистанції (1,5–2 м), займаючи позицію під кутом, а не фронтально.

2. Оцінити поведінку, жести, положення рук особи; у разі ризику – вимагати тримати руки у полі зору.

3. Забезпечити огляд місцевості (можлива присутність співучасників).

4. За наявності напарника – один здійснює комунікацію, другий контролює обстановку.

5. Документи приймати обережно, не допускаючи різкого скорочення дистанції.

6. У темний час доби – використовувати ліхтар для контролю рук і обличчя.

7. Уникати перевірки документів у вузьких проходах, під'їздах, місцях із обмеженим оглядом.

Типові ризики: раптовий напад, втеча, використання холодної або вогнепальної зброї.

Опитування особи

Відповідно до статті 33 Закону, опитування проводиться добровільно. Особа має право відмовитися від надання інформації.

Опитування неповнолітніх проводиться лише за участю законних представників.

Тактичні рекомендації

1. Обирати відкриту та безпечну місцевість.
2. Розташовуватися так, щоб особа не могла зайти за спину поліцейського.
3. Зберігати контроль дистанції.
4. Не допускати скупчення сторонніх осіб позаду.
5. Фіксувати дані співрозмовника та можливих свідків.
6. У разі агресії – припинити опитування і перейти до інших заходів.

Поверхнева перевірка

Згідно зі статтею 34 Закону, поверхнева перевірка – це візуальний огляд особи або речей без проникнення у внутрішні кишені чи багаж.

Підстави:

- підозра у наявності заборонених предметів;
- загроза життю чи здоров'ю.

Перевірка здійснюється поліцейським тієї ж статі.

Тактичні рекомендації

1. Перед початком – зайняти позицію контролю (особа стоїть обличчям від поліцейського).
2. Руки особи повинні бути підняті або розміщені на видимій поверхні.
3. Перевірку проводити швидко, послідовно, від верхньої частини тіла донизу.
4. Особливу увагу приділяти поясу, кишеням, рукавам, взуттю.
5. Напарник страхує з боку, готовий до негайного реагування.
6. У разі виявлення предметів – діяти відповідно до рівня загрози.

Зупинення транспортного засобу

Підстави визначені статтею 35 Закону:

- порушення ПДР;
- технічна несправність;
- розшук транспортного засобу;
- причетність до правопорушення;
- необхідність опитування свідків.

Поліцейський зобов'язаний повідомити причину зупинки.

Тактичні рекомендації

1. Обирати місце з хорошим оглядом і можливістю укриття.
2. Розташувати службовий автомобіль позаду зі зміщенням ліворуч.
3. Підходити до автомобіля з боку пасажирів або водія залежно від ситуації.
4. Контролювати руки водія та пасажирів.
5. Заборонити різкі рухи та вихід із автомобіля без дозволу.
6. У нічний час – використовувати освітлення фар і ліхтар.

Вимога залишити місце та обмеження доступу

Відповідно до статті 36 Закону, поліція може:

- обмежувати доступ до території;
- перекривати рух;
- евакуювати людей із небезпечних зон.

Мета – забезпечення безпеки та збереження доказів.

Тактичні рекомендації

1. Попередньо оцінити можливу реакцію натовпу.
2. Забезпечити резерв сил.
3. Використовувати гучномовці та чіткі команди.
4. Контролювати напрям руху людей.
5. Не допускати паніки.

Обмеження пересування

Згідно зі статтею 37 Закону, поліція може:

- тимчасово обмежити пересування;
- вилучити небезпечні предмети;
- затримати особу у встановленому законом порядку.

Тактичні рекомендації

1. Розташовуватися так, щоб особа не могла раптово втекти.
2. Використовувати службовий транспорт як бар'єр.
3. Контролювати можливі шляхи відходу.
4. Забезпечити взаємне страхування поліцейських.

Проникнення до житла

Відповідно до статті 38 Закону, проникнення без рішення суду допускається лише у невідкладних випадках:

- порятунок людей;
- переслідування злочинця;
- припинення злочину.

Тактичні рекомендації

1. Проводити після оцінки ризиків.
2. Залучати достатню кількість поліцейських.
3. Використовувати принцип секторного контролю приміщення.
4. Перевіряти укриття, двері, вікна, меблі.
5. Забезпечити медичну готовність у разі наявності потерпілих.

Перевірка дозвільної системи

Визначена статтею 39 Закону.

Поліція контролює:

- обіг зброї;
- вибухові речовини;
- діяльність об'єктів підвищеної небезпеки.

Тактичні рекомендації

1. Проводити перевірку після оцінки ризику наявності зброї.
2. Вимагати, щоб власник не торкався предметів без дозволу.
3. Перевіряти зброю лише після її розрядження.
4. Дотримуватися правил поведіння зі зброєю.

Застосування технічних засобів відеофіксації

Згідно зі статтею 40 Закону, поліція має право:

- використовувати нагрудні камери;
- встановлювати камери спостереження;
- використовувати відеодокази.

Мета – підвищення прозорості діяльності поліції.

Тактичні рекомендації

1. Увімкнути засоби фіксації до початку контакту.
2. Розташувати камеру так, щоб фіксувалися руки особи.
3. Повідомити про ведення відеозапису.
4. Забезпечити збереження запису.

Поліцейське піклування

Передбачене статтею 41 Закону.

Застосовується до:

- дітей без догляду;
- осіб у стані сп'яніння;
- осіб з психічними розладами.

Тактичні рекомендації

1. Оцінити стан особи (алкоголь, травми, психічний стан).
2. Викликати медиків у разі потреби.

3. Забезпечити транспортування без шкоди для здоров'я.
4. Документувати всі дії.

Тема 5. Комунікація патрульного. тактика дій поліцейського під час поверхневої перевірки та огляду особи, перевірки транспортного засобу

Офіційне спілкування та його складові
Цілі ділового спілкування в умовах діяльності патрульної служби
Особистісна позиція та фактор адресату у спілкуванні
Діалоги в офіційному спілкуванні, їх типова структура, види запитань, управління діалогом
Методика проведення опитувань
Вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції
Ознаки конфліктного спілкування
Засоби нейтралізації конфліктів у спілкуванні
Маніпуляції у спілкуванні: сутність, розпізнавання, упередження
Тактика поверхневої перевірки
Порядок перевірки документів особи
Тактика опитування особи
Порядок зупинення транспортного засобу
Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію
Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю

Спілкування є основною формою взаємодії поліцейського з населенням і невід'ємним елементом реалізації повноважень Національної поліції України. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію», діяльність поліції здійснюється на засадах відкритості та партнерства з населенням, що передбачає професійну комунікацію, повагу до прав людини та недопущення дискримінації.

Офіційне (службове) спілкування поліцейського – це регламентована нормами права, службової етики та дисципліни взаємодія з громадянами, посадовими особами і представниками організацій у процесі виконання службових повноважень. Згідно зі ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції та законів України, поважати права і свободи людини, діяти ввічливо і коректно.

Ділове спілкування в діяльності патрульної поліції

Ділове спілкування – це форма офіційної комунікації, спрямована на досягнення конкретного службового результату. У діяльності патрульної поліції воно має чітко визначені правові підстави та цілі.

Основні цілі службового спілкування патрульного:

- забезпечення публічної безпеки і порядку (ст. 2 Закону);
- попередження та припинення правопорушень;
- отримання інформації, необхідної для реагування;
- забезпечення виконання законних вимог поліцейського;
- формування довіри населення до поліції.

Особливістю комунікації патрульного є її здійснення у складних умовах – на вулиці, під час конфліктів, надзвичайних ситуацій, у стані дефіциту часу та підвищеного ризику.

Особистісна позиція поліцейського та фактор адресата

Під час службового спілкування поліцейський повинен враховувати індивідуальні особливості співрозмовника (вік, стан здоров'я, емоційний стан, культурні особливості). Особлива увага приділяється спілкуванню з:

- дітьми;
- потерпілими;
- особами у стресовому або зміненому стані свідомості;
- іноземцями та особами без громадянства.

Відповідно до ст. 18 Закону, поліцейський повинен представитися, назвати посаду, звання і прізвище та пред'явити службове посвідчення на вимогу особи.

Невербальні аспекти (дистанція, поза, зоровий контакт) також мають значення для забезпечення безпеки та психологічного контролю ситуації.

Діалоги в офіційному спілкуванні. Методика проведення опитувань

Службовий діалог є основним інструментом отримання інформації та впливу на поведінку громадян. Типова структура діалогу:

1. Представлення поліцейського.
2. Повідомлення підстав звернення.
3. Формулювання законної вимоги.
4. Отримання відповіді.
5. Завершення контакту.

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський має право вимагати пред'явлення документів, що посвідчують особу, у випадках, передбачених законом.

Методика опитування

Опитування здійснюється з метою отримання відомостей про подію або правопорушення. Воно повинно проводитися без застосування примусу, погроз чи введення в оману.

Основні види запитань:

- відкриті (для отримання розгорнутої інформації);
- закриті (для уточнення фактів);
- альтернативні (для вибору з варіантів).

Поліцейський повинен уникати навідних запитань та дотримуватися нейтральності.

Вирішення конфліктів та протидія маніпуляціям

Конфліктні ситуації є типовими для діяльності патрульної поліції. Відповідно до принципу пропорційності (ст. 29 Закону), поліцейський повинен обирати такі заходи впливу, які є необхідними та достатніми.

Алгоритм дій у конфлікті:

1. Оцінка ситуації.
2. Припинення агресивних дій.
3. Роз'єднання сторін.
4. З'ясування обставин.
5. Прийняття правового рішення.

Маніпуляції можуть проявлятися у спробах тиску, підкупу, посилення на знайомства або інші обставини. Поліцейський повинен діяти виключно в межах закону та службових повноважень.

Спілкування в особливих умовах

Спілкування з потерпілими

Поліцейський повинен проявляти співчуття, забезпечити безпеку та за потреби викликати медичну допомогу.

Спілкування з дітьми

Необхідно використовувати просту і зрозумілу мову, уникати тиску, встановлювати контакт на рівні очей.

Спілкування з іноземцями

Відповідно до міжнародних стандартів і законодавства України, поліцейський має забезпечити можливість перекладу та роз'яснення прав.

Взаємодія із засобами масової інформації

Регулюється Законом України «Про доступ до публічної інформації». Поліцейський може надавати відкриту інформацію, але не має права розголошувати конфіденційні або службові відомості.

Тактика поверхневої перевірки, перевірки документів і огляду особи

Поверхнева перевірка

Згідно зі ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію», поверхнева перевірка може проводитися, якщо є підстави вважати, що особа має при собі зброю чи заборонені предмети.

Перевірка документів

Відповідно до ст. 32 Закону, підставами є:

- схожість із розшукуваною особою;
- наявність підозри у вчиненні правопорушення;
- перебування у зоні спеціального режиму.

Особиста безпека під час перевірки

Поліцейський повинен:

- контролювати дистанцію;
- спостерігати за руками особи;
- розташовуватися так, щоб мати можливість реагування;
- залучати напарника для прикриття.

Тактичні рекомендації

1. Перед початком – зайняти позицію контролю (особа стоїть обличчям від поліцейського).

2. Руки особи повинні бути підняті або розміщені на видимій поверхні.

3. Перевірку проводити швидко, послідовно, від верхньої частини тіла донизу.

4. Особливу увагу приділяти поясу, кишеням, рукавам, взуттю.

5. Напарник страхує з боку, готовий до негайного реагування.

6. У разі виявлення предметів – діяти відповідно до рівня загрози.

Порядок зупинення транспортного засобу. Відповідно до ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію», транспортний засіб зупиняється у випадках:

- порушення правил дорожнього руху;
- наявності ознак технічної несправності;
- необхідності опитування водія або свідків.

Поліцейський зобов'язаний повідомити причину зупинки.

Як досягти успіху:

- чи є зупинка законною?
- зупинка здійснюється безпечно;
- патрульний – професіонал своєї справи;
- мета була досягнута.

Застереження:

- оцініть зупинку;
- контролюйте зупинку;
- дотримуйтеся законів.

Тип зупинки:

- характер зупинки;
- місце зупинки;
- кількість пасажирів;
- поведінка пасажирів;
- можлива зброя;
- тип транспортного засобу.

Підготовка:

1. Визначте місце зупинки.
2. Повідомте диспетчеру свої наміри.
3. Повідомте диспетчеру своє місцезнаходження та номерний знак автомобіля, додаткову інформацію.
4. Підготуйте свій транспортний засіб.

Зупинка:

1. Увімкніть пробліскові маячки.
2. Зупиніть ваш транспортний засіб за 3–5 метрів до підозрюваного транспортного засобу (позиціонування).
3. Будьте готові вийти з вашого транспортного засобу або переставити його.

Наближення:

1. Вийдіть з транспортного засобу.
2. Здійсніть перевірку безпеки.
3. Спостерігайте за пасажирами та їхніми діями.
4. Відрегулюйте світло, огляньте територію.

Контакт:

1. Огляньте небезпечні зони транспортного засобу.
2. Встановіть контакт з водієм, пасажирами.
3. Займіть відповідну позицію.

4. Тримайте руки на видноті, якщо це можливо.
5. Огляньте зону навколо водія.
6. Здійсніть перевірку даних зі свого патрульного автомобіля.

Альтернативні варіанти наближення

- зі сторони пасажира;
- наближення двох офіцерів з обох боків;
- наближення між двома підозрюваними транспортними засобами.

Наближення в темну пору доби

- посвітіть на підозрюваний транспортний засіб;
- завжди використовуйте світло на свою користь;
- регулюйте положення свого транспортного засобу.

Перевірка даних

- здійснійте перевірку даних, штрафів та проводьте допит у вашому патрульному транспортному засобі зі сторони пасажира;
- повторно встановіть контакт;
- пам'ятайте, що рука, якою ви тримаєте зброю, повинна бути вільною; увімкніть ручну рацію на основний канал.

Підрозділ з прикриття

- пам'ятайте принципи контакту та прикриття;
- підтримуйте зв'язок;
- дбайте про безпеку офіцера;
- виведіть пасажирів із транспортного засобу.

Пам'ятайте, що кожна зупинка автомобіля відрізняється від іншої!

- нічого не ускладнюйте;
- будьте пильні.

Зупинка транспортного засобу при високому рівні загрози

Упродовж періоду роботи в патрульній службі в офіцерів неодноразово може виникати необхідність проводити зупинку транспортних засобів з високим ступенем ризику. Для успішного проведення зупинки до її початку, під час фактичної зупинки і після її завершення офіцер повинен постійно оцінювати загальну ситуацію.

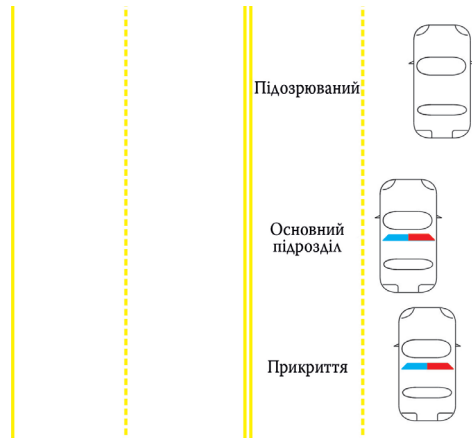
Зупинка транспортного засобу для перевірки з високим ступенем ризику (помірний ризик)

- подібна до зупинки з невідомим ступенем ризику і передбачає кілька необхідних заходів безпеки;
- необхідне прикриття;
- підтвердження інформації диспетчеру.

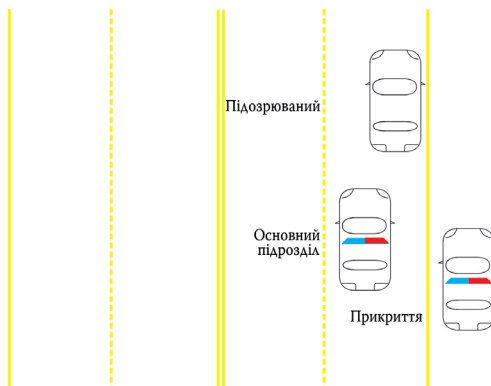
Оцінювання ризиків:

- характер зупинки;
- кількість пасажирів;
- поведінка пасажирів;
- можлива наявність зброї;
- тип транспортного засобу;
- денний чи нічний час;
- місцезнаходження.

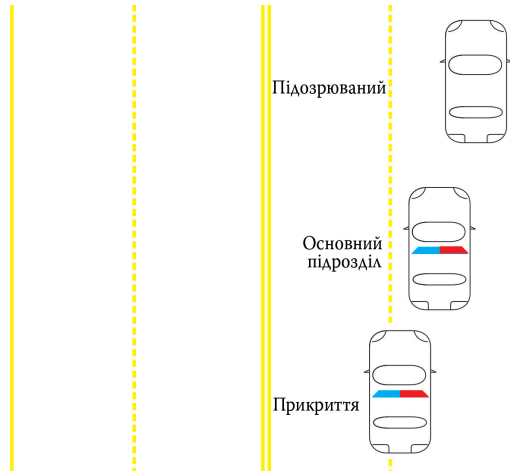
Розташування транспортних засобів під час зупинки для перевірки з високим ступенем ризику (помірний ризик)

Розташування транспортних засобів під час зупинки для перевірки з високим ступенем ризику (високий ризик)

Рух підозрюваного змінюється при розташуванні патрульних автомобілів.

Контакт з підозрілими особами:

- наказіть водієві зупинити двигун, тримати руки на виду і вийти з транспортного засобу (основні команди);
- контролюйте поведінку водія, подаючи чіткі команди (прості команди, нічого надзвичайного);
- контролюйте поведінку пасажирів (стримування);
- наказіть водієві пройти до патрульного автомобіля;
- не потрібно заважати офіцеру, який вступає в контакт з водієм, подавати команди і контролювати підозрюваного;
- один офіцер відповідальний за фізичний контроль підозрюваного, в той час як інші контролюють автомобіль

Чому? Коли?

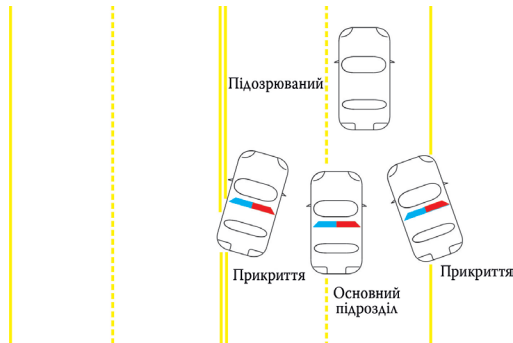
1. При здійсненні тяжкого злочину або якщо зростає ризик для офіцерів патрульної служби і громадян
2. Для контролю ситуації застосовується метод зупинки транспортного засобу за умови відомих ризиків чи тяжкого злочину

Дотримання процедур

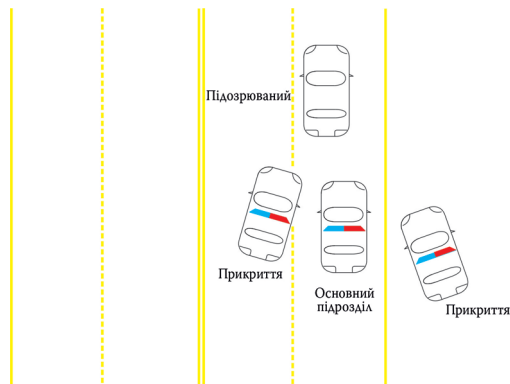
Підготовка до зупинки транспортного засобу за умови відомих ризиків чи тяжкого злочину:

- поінформувати диспетчера;
- надіслати запит на мінімум два підрозділи підтримки;
- поставити задачі підрозділам підтримки, за можливістю застосувати такі ресурси, як К-9, 4x4 і т.д.;
- якщо можливо контролювати ситуацію, вибрати місце для зупинки;
- залучити додаткові підрозділи до контролю дорожнього руху.

Розташування транспортних засобів під час зупинки з високим ступенем ризику

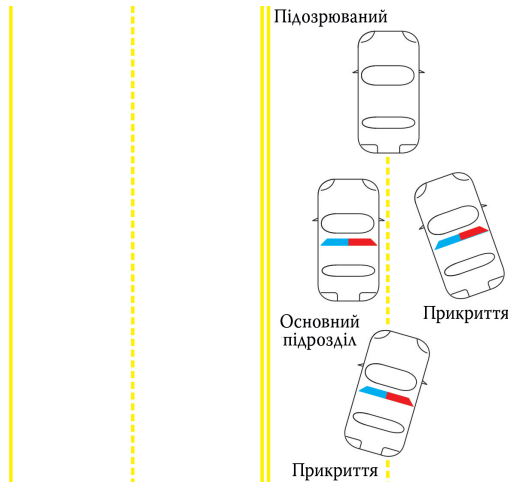

Зупинка не завжди буде ідеальною.

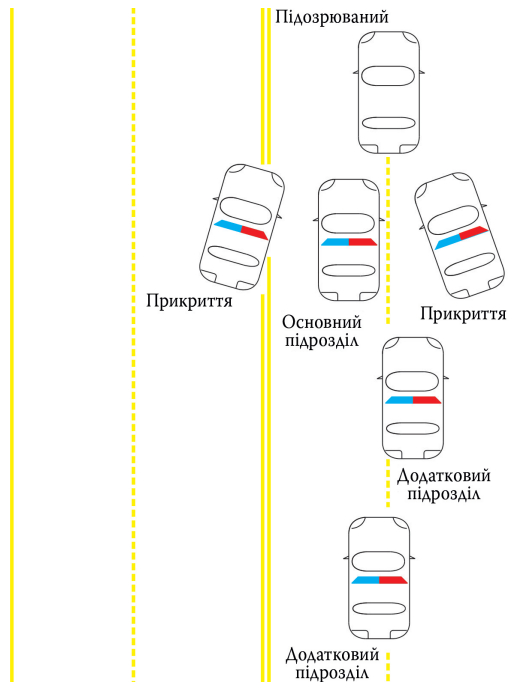

Можливо, потрібно буде діяти за ситуацією.

У випадку, коли не має місця для трьох автомобілів.

Можливо, потрібно буди діяти за ситуацією.

Може бути багато автомобілів.

Контроль освітлення позаду офіцера основного підрозділу, який вступає в контакт з підозрюваними!!!

Обов'язки основного підрозділу:

- вибір місця зупинки;
- ініціювання зупинки;
- зупинка за 6–7 метрів позаду підозрюваного транспортного засобу;
- підхід до підозрюваного транспортного засобу зліва на відстань від 1 до 2 метрів;
- керівництво підлеглими;
- подання усних команд особам, які знаходяться в підозрюваному транспортному засобі;
- організація «підрозділу для затримання».

Лівий підрозділ прикриття:

- зупинка зліва від основного підрозділу під кутом і прикриття його автомобіля;
- зазвичай має на озброєнні гладкоствольну рушницю;
- відповідальний за прикриття лівого боку підозрюваного транспортного засобу

Правий підрозділ прикриття:

- зупинка справа від основного підрозділу в один ряд з основним автомобілем;
- відповідальний за прикриття правого боку підозрюваного транспортного засобу;
- відповідальний за радіозв'язок під час зупинки;
- перевірка підозрюваного транспортного засобу, коли всі відомі підозрювані вийшли з автомобіля (за можливості дві особи);
- проведення перевірки багажника підозрюваного транспортного засобу після перевірки салону

Переміщення підозрюваного

- вибір зброї;
- чи є вона менш летальною?
- виведення водія з авто;
- контроль поведінки і застосування наручників, перш ніж завести підозрюваного за автомобіль основного підрозділу;

- утримання всіх пасажирів в автомобілі і робота з кожним окремо;
- максимальне використання освітлення для отримання переваги;
- знешкодження підозрюваної особи в додатковому автомобілі шляхом проведення обшуку офіцером, який саджає особу в цей автомобіль;
- отримання інформації!

Фізичне затримання підозрюваного:

- офіцер основного підрозділу подає основні команди;
- викликає підозрюваного до себе;
- подає команди стати навколішки, лягти на землю або інші дозволені команди;
- слідкує за поведінням зі зброєю;
- за необхідності залучення інших офіцерів;
- обличчя підозрюваного має бути спрямоване в напрямку автомобіля прикриття (джерело світла);
- одягає наручники до переміщення підозрюваного позаду патрульних автомобілів;
- використовує дозволені методи надягання наручників і проведення обшуку підозрюваних;
- двоє офіцерів проводять обшук автомобіля.

Тема 6. Поліцейські заходи примусу

Види поліцейських заходів примусу

Класифікація спеціальних засобів

Порядок застосування поліцейських заходів примусу

Застосування фізичної сили

Застосування вогнепальної зброї

Обраний поліцейський захід повинен бути:

1. **Законним:** поліцейський захід є визначений у законах України.
2. **Необхідним:** вважається таким у наступних випадках: 1) якщо для виконання повноважень поліції неможливо використати інший захід; 2) якщо застосування іншого засобу буде неефективним; 3) якщо такий захід заподіяв би найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

3. **Пропорційним:** вважається таким, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він був застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

4. **Ефективним:** вважається таким, якщо застосування поліцейського заходу забезпечує виконання повноважень поліції.

Поліцейський захід вживається виключно для виконання повноважень поліції, і повинен бути припинений, якщо:

- 1) досягнуто мету його застосування;
- 2) очевидно, що мету заходу неможливо досягнути;
- 3) немає необхідності в подальшому застосуванні такого заходу.

Види поліцейських заходів	
Превентивні поліцейські заходи	Примусові поліцейські заходи
1	2
<ol style="list-style-type: none"> 1) перевірка документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхнева перевірка і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимога покинути місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засоби фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірка дотримання вимог обмежень, установлених законом стосовно осіб, що перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) фізичний вплив (сила) – застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників; 2) застосування спеціальних засобів (спеціальними засобами є сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) через здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службові тварини); 3) застосування вогнепальної зброї. <p>Порядок застосування примусових заходів</p> <p>1. Загальне правило: поліцейський зобов'язаний повідомити про застосування певного заходу примусу і надати достатньо часу для виконання його законної вимоги.</p>

1	2
<p>Порядок застосування превентивних заходів</p> <p>Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі:</p> <p>1) причини застосування превентивних заходів;</p> <p>2) довести до відома нормативно-правові акти, на підставі яких здійснюється певний(і) захід(и).</p>	<p>Винятки, коли зазначене вище правило можна не виконувати:</p> <p>а) у випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи/та поліцейського або інші тяжкі наслідки.</p> <p>б) у ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим.</p> <p>2. Поліцейський обирає певний захід примусу з урахуванням: конкретної ситуації; характеру правопорушення; індивідуальних особливостей особи, що вчинила правопорушення.</p> <p>3. Загальне правило: заборонено застосовувати заходи примусу щодо наступних категорій осіб: Жінок з явними ознаками вагітності. Малолітніх осіб. Осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості.</p> <p>Винятки, коли зазначене вище правило можна не виконувати:</p> <p>а) коли вказані вище категорії осіб вчинили збройний чи груповий напад, якщо відбити такий напад іншими способами і засобами неможливо.</p> <p>б) коли вказані вище категорії осіб вчинили збройний опір поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейському, якщо відбити такий опір іншими способами і засобами неможливо.</p> <p>4. Поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені у Законі України «Про Національну поліцію».</p> <p>5. У разі досягнення очікуваного результату поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу.</p>

ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ

Поліцейський має право застосувати фізичну силу з метою:

- 1) забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб;
- 2) припинення правопорушення;
- 3) затримання особи, яка вчинила правопорушення,

якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

Поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили.

ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ

Поліцейські мають право застосовувати лише ті спеціальні засоби, перелік яких вказаний у Законі «Про Національну поліцію», у порядку та на підставах, передбачених у цьому законі. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування до особи спеціального засобу.

Загальні правила застосування спеціальних засобів:

1. **Кайданики** та інші засоби обмеження рухомості застосовуються:

- а) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;
- б) під час затримання особи;
- в) під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;
- г) якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим;
- д) проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі.

Обмеження: поліцейському заборонено застосовувати кайданки більш ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску.

Гумові та пластикові кийки застосовуються для:

- а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;
- в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень.

Обмеження: поліцейському заборонено наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт.

Засоби, споряджені речовинами сльозогінної та подразнюючої дії, застосовуються для:

- а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень.

Обмеження: поліцейському заборонено під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та подразнювальної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин.

Засоби примусової зупинки транспорту застосовуються для примусової зупинки транспортного засобу:

- а) водій якого не виконав законні вимоги поліцейського щодо зупинки транспортного засобу;
або
- б) якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю і здоров'ю людини.

Обмеження: поліцейському заборонено застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях.

Пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень застосовуються для:

- а) затримання особи;
- б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться в приміщенні.

Застосування малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і інтересам, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути.

Електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) відбиття нападу тварини, яка загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського.

Спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби застосовуються для:

а) маркування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень з метою подальшого виявлення осіб та затримання, а також контролю за переміщенням речей.

Пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка чинить збройний опір або з метою примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), де перебуває така особа;

в) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться в приміщенні.

Водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби застосовуються для:

а) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

б) відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей;

в) примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського зупинитися;

г) затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину.

Обмеження: поліцейському заборонено застосовувати водомети при температурі повітря нижче + 10°C.

Пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, застосовуються для:

а) захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей, в тому числі поліцейського;

б) відбиття збройного нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також для звільнення їх у разі захоплення;

в) затримання особи, яка підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти;

д) затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей, в тому числі поліцейського;

е) подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;

є) знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю людей, в тому числі поліцейського;

ж) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

з) відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей.

Обмеження: поліцейському заборонено відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в окремі частини голови і тіла людини.

Засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами, застосовуються для:

а) забезпечення маскування дій поліцейських, спрямованих на затримання особи, яка чинить збройний опір, або для того, щоб примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи.

Службова собака застосовуються під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи;

г) для відбиття нападу на особу або (і) поліцейського.

Службовий кінь застосовується під час:

- а) патрулювання;
- б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Загальні правила застосування вогнепальної зброї:

– застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу, тому його застосування можливе лише у виняткових випадках, передбачених законом;

– застосуванню вогнепальної зброї має передувати попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір застосувати цю зброю;

– застосовувати вогнепальну зброю можна тільки з метою завдання особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу;

– заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності;

– про застосування вогнепальної зброї потрібно у письмовій формі повідомити свого керівника, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

– дозволено використовувати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю поліцейського та інших осіб.

Випадки, коли поліцейський має право застосовувати вогнепальну зброю:

1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їх життю і здоров'ю;

2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю і здоров'ю;

3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;

4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежилі приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

5) для затримання особи, яку застали під час учинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей і (або) поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей і (або) поліцейського.

Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у випадку збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

Випадки, коли поліцейський має право застосовувати вогнепальну зброю без попередження:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю і здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

Застосування сили:

- присутність офіцера;
- вербальні команди;
- легкий фізичний контакт (дотик руки тощо);
- фізичний контроль;
- інші види зброї та техніки (середній рівень застосування сили);
- самозахист;
- виняткове застосування сили;
- контроль сонної артерії;
- силове обмеження на підлозі;
- демонстрація вогнепальної зброї (попереджувальні постріли);
- застосування сили на ураження.

Застосування континууму сили. Традиційно, застосування континууму сили або «драбини сили» розглядалося як прогресивна шкала, де патрульна служба може / повинна задіяти силу.

В останній час застосування континууму сили часто розглядається як «набір варіантів», а патрульний може визначити адекватний рівень реагування у залежності від ситуації, з якою вона стикається.

Присутність офіцера. Завдяки професійній поведінці, позитивній та впевненій позиції та акуратному зовнішньому вигляду офіцер органів охорони правопорядку часто може розрядити ситуацію тільки однією своєю присутністю.

Вербальні команди. Здатність офіцера демонструвати авторитет та забезпечити дотримання правил за допомогою вербальних та невербальних засобів.

Легкий тактильний контакт. Техніки, які спонукають Суб'єкта виконувати вербальні команди за допомогою дотиків з Суб'єктом.

Фізичний контроль. Методи фізичного контролю використовуються для встановлення контролю над Суб'єктом, що демонструють пасивний, активний або агресивний опір; або для досягнення поступливості від Суб'єктів, що чинять опір, за допомогою технік больового контролю.

Інші види зброї та техніки (середній рівень застосування сили)

Включають будь-які із наших засобів силового впливу середнього рівня:

- електрошокер;
- перцевий аерозоль або інші хімічні речовини;
- гумова палиця;
- засоби нелетальної дії, наприклад, 40-мм патрони;
- службові собаки.

Самозахист – це силовий вплив середнього рівня, що дозволяє офіцеру патрульної служби захистити себе від агресивних або схильних до насильства Суб'єктів.

Самозахист включає поштовхи, блоки, удари долонями, ліктьові та колінні удари.

Виняткове застосування сили. Дозволяє офіцеру негайно перейти до використання інших засобів, якщо офіційно узгоджені техніки неефективні або неадекватні для контролю Суб'єкта.

Контроль сонної артерії. Перекриття кровотоку, спрямоване на уповільнення руху артеріальної крові від сонної артерії у головний мозок.

Контроль сонної артерії призначений для контролю Суб'єктів, що чинять активний опір або проявляють агресію. Він дозволяє офіцеру покласти Суб'єкта на землю та викликати у нього короткотермінову втрату свідомості, що дозволяє швидко та легко одягти на нього наручники.

Силове обмеження на підлозі. Кімнати для допитів обладнані пристроями для обмеження затриманих на підлозі. Такі пристрої дозволяють використання наручників на ноги, які застосовуються до осіб, що знаходяться під арештом, схильні до насильства або можуть вдаватися до агресивних дій.

Особи, що залишаються у кімнатах для допитів, повинні бути під наглядом, а офіцер, відповідальний за арештованого, відповідає за його безпеку у разі стихійного лиха, пожежі, землетрусу та ін.

Демонстрація вогнепальної зброї (попереджувальні постріли) Демонстрація вогнепальної зброї дозволена тільки у ситуаціях, де потенційно може бути застосована сила на ураження.

Попереджувальні постріли, в цілому, заборонені.

Застосування сили на ураження. Офіцери можуть застосовувати силу на ураження тільки для самозахисту та для захисту інших людей від безпосередньої загрози смерті або серйозних поранень, або для запобігання злочину, коли дії Суб'єкта становлять загрозу смерті або серйозних поранень для оточуючих.

Рівні опору:

- пасивний опір;
- активний опір;
- агресивний опір.

Пасивний опір. Суб'єкт чинить пасивний опір, не виконує команди або не підкоряється офіцеру, але не вдається до активних дій, не становить загрози та не опирається котролюючим діям офіцера.

Активний опір. Суб'єкт чинить активний опір, якщо намагається втекти, опирається арешту, намагається уникати контролю з боку офіцера або висловлює вербальні погрози, демонструючи при цьому невербальні сигнали, що вказують на схильність або готовність опиратися арешту.

Агресивний опір. Фізичні атаки на офіцера, небажання припинити атаки на інших людей або фізичні спроби серйозно поранити чи вбити іншу людину або офіцера.

Типи сили:

- об'єктивно виправдана;
- надмірна.

Об'єктивно виправдана. Цей термін означає, що визначаючи необхідність застосування сили та адекватний рівень її застосування, офіцери повинні оцінювати кожну ситуацію в залежності від відомих їм обставин, включаючи серйозність злочину, рівень загрози або спротиву, що демонструє суб'єкт, та загрозу для оточуючих, але не обмежуючись цими факторами.

Надмірне застосування сили. Застосування сили більш високого рівня, ніж це об'єктивно виправдано у даних обставинах, або продовження застосування сили після того, як суб'єкт був арештований або нейтралізований іншим чином.

Навчання застосуванню сили для офіцерів. В управлінні патрульної служби міста Рино, у процесі навчання офіцерів, ми використовуємо дві різні системи захисту без зброї.

Система Koga – дозволяє офіцеру контролювати Суб'єктів, що демонструють пасивний опір, та Суб'єктів, що чинять активний опір, за допомогою впливу на суглоби та больових прийомів.

I.S.R. – перехоплення, стабілізація, контроль. Система ISR дозволяє офіцерам контролювати Суб'єктів, що чинять активний та агресивний опір, за допомогою жорстких фіксацій та силових обмежень.

І система Koga, і система I.S.R. передбачають техніки, розраховані на всі три рівня опору. Але система Koga, в першу чергу, використовує легкий фізичний контакт, а система I.S.R. включає прийоми більш жорсткого фізичного впливу.

Тема 7. Огляд місць можливого переховування правопорушників та їх затримання

Правова основа та порядок огляду місць можливого переховування правопорушників. Підстави затримання особи як підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення. Порядок застосування металевих та пластикових наручників

Порядок зовнішнього огляду документів, зброї та інші предметів Дії працівника поліції до та після застосування табельної зброї і поранення правопорушника

Дії працівників поліції під час затримання злочинців в закритому (обмеженому) просторі. Порядок ведення вогню під час затримання озброєного злочинця

Порядок затримання злочинця із застосуванням службово-розшукового собаки

Порядок супроводження (конвоювання) правопорушників

Поняття та підстави затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину

ПАМ'ЯТКА

Про перелік основних прав, які зачитуються при затриманні особи за підозрою у вчиненні злочину безпосередньо на місці затримання:

- 1. Ви затримані за підозрою у вчиненні злочину...*
- 2. Згідно з Конституцією України та чинним законодавством, Ви маєте право на захист.*
- 3. Ви є вільним у виборі захисника, маєте право на побачення з ним до першого допиту.*
- 4. Ви маєте право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання; вимагати перевірки судом чи прокурором правомірності затримання.*
- 5. Ви маєте право знати, у чому Ви підозрюєтесь, подавати докази, заявляти клопотання і відводи.*
- 6. Ви маєте право давати показання або відмовитися давати показання.*

Адміністративне затримання

Роз'яснення прав особі при адміністративному затриманні

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою (відповідно до закону) кримінальної відповідальності.

Особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або яка була в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності.

Про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складання; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка складала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його складала, і затриманим. У разі відмови затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі,

а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України.

Адміністративне затримання провадиться: органами внутрішніх справ – при вчиненні дрібного хуліганства, вчиненні насильства в сім'ї, порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при поширенні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог працівника поліції, при прояві неповаги до суду, вчиненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, порушення правил про валютні операції, правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконного продажу товарів або інших предметів, дрібної спекуляції, торгівлі з рук у невстановлених місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появи у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, при порушенні правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, при порушенні правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду територією України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України.

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години. У виняткових випадках, у зв'язку з особливою потребою законами України може бути встановлено інші строки адміністративного затримання.

Осіб, які порушили прикордонний режим або режим у пунктах пропуску через державний кордон України, може бути затримано на строк до трьох годин для складання протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб з повідомлення про це письмово прокурора протягом двадцяти

чотирьох годин з моменту затримання або на строк до десяти діб із санкції прокурора, якщо правопорушники не мають документів, що посвідчують особу.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складання протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання або на строк до десяти діб із санкції прокурора, якщо правопорушники не мають документів, що посвідчують особу.

Осіб, які вчинили дрібне хуліганство, насильство в сім'ї, злісну непокору законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образу їх, публічні заклики до невиконання вимог працівника поліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, може бути затримано до розгляду справи суддею або начальником (заступником начальника) органу внутрішніх справ. До розгляду суддею справи можуть бути затримані також особи, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, порушили порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій або проявили неповагу до суду чи торгували з рук у невстановлених місцях. Іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні і транзитного проїзду територією України, може бути затримано до розгляду справи суддею або посадовою особою органу Державної прикордонної служби України.

Строк адміністративного затримання обчислюється з моменту доставлення порушника для складання протоколу, а особи, яка була у стані сп'яніння, – з часу її витвердження. При адміністративному затриманні також зачитуються основні права громадян безпосередньо на місці затримання, пов'язані із затриманням (Вказівка

МВС України від 18.04.2006 № 338 «Про забезпечення зачитування основних прав затриманих під час затримання громадян за підозрою в учиненні злочину або у зв'язку з учиненням адміністративного правопорушення»).

ПАМ'ЯТКА

Про перелік основних прав, які роз'яснюються при адміністративному затриманні особи безпосередньо на місці затримання:

1. Ви затримані у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення...

2. Згідно з Конституцією України та чинним законодавством, Ви маєте право на захист.

3. Ви маєте право захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

4. Ви маєте право в будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

5. Ви маєте право знати мотиви затримання.

6. Ви маєте право давати пояснення.

Затримання правопорушника

За наявності часу на необхідні підготовчі дії

Затримання правопорушника повинно проводитись лише за допомогою інших співробітників або добровольців з числа громадян.

Затримання правопорушника власними силами – виключна ситуація, що може призвести до невинуватої загибелі (поранення) співробітника та жертв з боку громадян.

При затриманні озброєного правопорушника необхідно:

- чітко усвідомити правомірність своїх дій;
- детально обговорити порядок і послідовність дій;
- визначити обов'язки кожного співробітника;
- врахувати особливості та умови місцевості (об'єкта), особи затримуваного, можливі ускладнення при затриманні, якщо з боку затримуваного, його спільників і співчуваючих буде виявлено опір, наявність скупчення людей, умови застосування зброї та спецзасобів;
- звернути особливу увагу на встановлення наявності у затримуваного або затримуваних вогнепальної чи холодної зброї;
- перевірити табельну зброю та привести її до готовності, при цьому кобуру пересунути ближче до пряжки ременя у стан і розстебнути, вимкнути запобіжник, патрон дослати в патронник;

- автоматична зброя повинна знаходитися в положенні, що виключає її заволодіння правопорушником і забезпечує її своєчасне застосування та свободу дій співробітника;

- для досягнення позитивного ефекту бажано створити чисельну перевагу в силах, коли на одного правопорушника припадає 3–4 співробітники поліції;

- безпосереднє затримання повинно проводитись найбільш фізично підготовленим співробітником, який, діючи швидко та рішуче, зразу зможе придушити опір затримуваного;

- максимально використовувати фактор раптовості, застосовувати заходи до відвернення уваги правопорушника – розпочати з ним розмову, зняти напруження, поводячись при цьому спокійно і невимушено. Затримання повинно бути для правопорушника завжди несподіваним.

За відсутності часу на необхідні підготовчі дії

Слід пам'ятати, що:

- за необхідності одночасно переслідувати декількох правопорушників або підозрюваних наряд поліції не повинен розділятися.

Безпечніше вдвох переслідувати одного із двох втікачів, ніж намагатись поодиноці затримати обох;

- при переслідуванні двома працівниками поліції одного правопорушника співробітники не повинні бігти один за одним, між ними повинен зберігатись широкий інтервал. Співробітник, підстраховуючи колегу, який знаходиться попереду, повинен знаходитися збоку від нього на одному із флангів;

- при участі в переслідуванні кінолога з собакою інші члени наряду слідують за кінологом;

- у ситуації, коли озброєний правопорушник сховався в під'їзді житлового будинку або в якій-небудь споруді, не кидатись необдумано слідом за ним. Необхідно вжити заходів щодо блокування приміщення, взяти під контроль можливі виходи і терміново викликати допомогу.

Якщо обставини вимагають негайно розпочати пошук правопорушника в приміщенні, то слід:

- джерело світла тримати у витягнутій в бік від корпусу руці;

- не залишатись на фоні дверей або вікон;

- не перебігати повз вікна чи двері на повний зріст;

- не виходити відразу в центр приміщення;
- максимально використовувати наявні прикриття (меблі, прилавки), зброю тримати готовою до негайного застосування;
- після затримання правопорушника негайно провести його зовнішній огляд, а також огляд речей та одягу.

Затримання злочинця із застосуванням зброї

Дії працівника поліції до застосування зброї Працівник поліції в екстремальній ситуації, яка призвела або має призвести до нападу правопорушника, має діяти і пам'ятати:

- у випадку боротьби з озброєним правопорушником рука працівника поліції, якою він стріляє, повинна бути вільною, а зброя готовою до застосування (запобіжник виключений);

- не допускати розгубленість, не розмахувати рукою зі зброєю, направленою стволом вниз;

- зброю тримати двома руками, витягнувши їх вперед в позі прицілювання (приблизно на рівні плечей), при цьому долонею руки, що стріляє, стискати рукоятку пістолета, а долонею другої руки знизу підтримувати стріляючу руку, по можливості використовуючи укриття. Пістолет у такій ситуації повинен бути націлений на підозрюваного через проріз прицілу і мушку;

- за наявності у правопорушника в руках зброї не дати можливості йому рухатись. Ні в якому разі не звертатись: «Поліція! Руки вгору!», а подати тільки оклик: «Поліція! Не рухатись!», який чітко пояснює підозрюваному, що від нього вимагається: при будь-якому русі його руки пролунає постріл працівника поліції;

- за відсутності у правопорушника в руках зброї слід подати команду «Руки вгору!», внаслідок чого підозрюваний змушений застигнути з піднятими руками без руху. При цьому він не зможе вихопити зброю, що можливо захована у нього між лопатками, на шії і т.д., бути готовим до того, що загроза застосування працівником поліції зброї змусить правопорушника перейти до наступу із застосуванням рук і ніг.

Затриманню зі зброєю або безпосередньому застосуванню зброї повинна передувати підготовка до стрільби.

Для швидкісного витягання пістолета з кобури можна вкласти його так, щоб рукоятка виявилася зверху кишені кобури, закрити і застігнути кобуру. Вказані попередні дії дозволять значно скоротити

час при підготовці пістолета до стрільби при раптовому виникненні підстав до його застосування.

Швидкісна підготовка пістолета до стрільби з такого положення складається з наступних дій:

- лівою рукою схопити нижню частину кобури (притримати її);
- великим і вказівним пальцем правої руки схопити застібку кобури і різким рухом вниз відстібнути її;
- при перескеруванні пістолета від кобури до напрямку його в ціль великим пальцем вимкнути запобіжник;
- одночасно з підготовкою пістолета до стрільби прийняти одне з положень для стрільби.

За необхідності негайно відкрити вогонь, перший постріл можна провести самовзводом. Приведення пістолета в готовність до негайного застосування полягає в тому, щоб витягнути його з кобури, зняти із запобіжника, дослати патрон в патронник і прийняти позу очікування, з якої швидко можна прийняти положення для стрільби.

Пози очікування можуть бути різні. Вони повинні відповідати двом основним умовам: по-перше, з них повинно швидко прийматися положення для стрільби, по-друге, пістолет повинен знаходитися в положенні, що не дозволяє правопорушнику (злочинцю) при раптовому нападі схопити і відібрати його.

Поза А. Стоячи у фронтальній або бічній лівобічній (у кроці лівої), правосторонній (у кроці правої) стійці особою у напрямі вірогідної появи цілі, при хваті пістолета двома руками, утримувати його в зігнутих руках перед грудьми. З цієї пози може швидко прийматися підготовка до стрільби з будь-якого положення і здійснюватися пересування в різних напрямках.

Поза Б. Стоячи в лівобічній стійці, утримувати пістолет у зігнутих руках біля правого плеча. Ця поза може бути використана при пересуванні лівим боком вперед приставним або напівсхрестним кроком, наприклад, при вході в приміщення через двері. У цій позі пістолет краще захищений від раптового захоплення. Недоліком є те, що подовжується рух рук при прийнятті положення для стрільби, створюються сприятливі умови для захоплення (вибивання) пістолета при підході ззаду.

Поза В. Стоячи у фронтальній або лівобічній стійці, руки зігнуті в ліктях, ліва рука на рівні плеча, права рука, що утримує пістолет, – перед грудьми або біля поясу. Ця поза доцільна, наприклад, при огляді тісного приміщення, в якому можливий раптовий напад і застосування пістолета при стрільбі впритул.

Основною умовою дотримання заходів безпеки в будь-яких діях з оголеною зброєю є виведення вказівного пальця за межі спускової скоби (не тримати палець на спусковому гачку). Крім того, якщо співробітник вважає, що в ситуації, що склалася, немає реальної загрози його життю і здоров'ю або життю і здоров'ю третіх осіб від застосування будь-яких насильницьких заходів, особливо пов'язаної із застосуванням вогнепальної зброї, то пістолет доцільно поставити на запобіжник.

При переслідуванні правопорушника бігом з оголеним пістолетом співробітник може утримувати його в одній руці біля поясу, при цьому запобіжник повинен бути включений. Таке положення найбільш зручне для бігу.

При швидкісній підготовці до стрільби може бути використаний швидкісний варіант досилання патрона в патронник. Полягає він в наступному:

- у момент витягання пістолета з кобури великим пальцем правої руки вимкнути запобіжник, а лівою рукою захопити затвор зверху;
- прийняти одне з положень для стрільби, провести затримання або відкрити вогонь. За ситуації, коли правопорушник захопив ліву руку (або ранив) і патрон не в патроннику, можна його дослати: знявши пістолет із запобіжника, затвор щільно притиснути до стегна (сідниці), каблука взуття, краю стола та ін. і рухом руки вниз відвести його в крайнє заднє положення.

Дії працівника поліції під час застосування зброї

При застосуванні вогнепальної зброї:

- вибірково підходити до вибору моменту і місця застосування зброї, лінія вогню повинна виключити можливість ураження сторонніх громадян або інших співробітників поліції;
- виявляти обачливість на території розміщення паливно-мастильних, вибухонебезпечних та інших подібних матеріалів, попадання в які може викликати вибух, пожежу;

- привести зброю у бойову готовність (особливо в нічний час);
- при огляді співробітником підвалів, горищ, нежилых будівель, будівництва, неосвітлених гаражних кооперативів та інших місць можливого знаходження осіб, причетних до скоєння злочинів, об'єктів (магазини, квартири і т.д.), де спрацювала охоронна сигналізація;
- у разі прибуття до місця тільки що скоєного або скованого насильницького злочину, місця укриття особи, яка розшукується у зв'язку зі скоєнням тяжкого злочину;
- у разі знаходження співробітників у засідці;
- при доставлянні або конвоюванні затриманих і відсутності наручників;
- при доставлянні в орган внутрішніх справ затриманої на місці скоєння злочину особи, яка фізично явно переважає співробітника поліції, або групи з одним співробітником поліції;
- при перевірці в нічний час документів у водія, який підозрюється в угоні, крадіжці автотранспорту або не зупинився на вимогу працівника поліції;
- пам'ятати, що при стрільбі в приміщенні кулі можуть зрикошетити, причинивши поранення співробітнику поліції або іншій особі.

Враховуючи, що із погрозою пістолетом здійснюється затримання осіб, що становлять підвищену небезпеку, необхідно, щоб усі дії при затриманні забезпечували особисту безпеку співробітника поліції та оточуючих.

Перш за все, відстань до супротивника повинна забезпечувати особисту безпеку співробітника поліції, але не менше 3–4 метрів. Відстань, менша за вказану, за певних умов створює можливість відходу супротивника з лінії вогню, нападу на співробітника і його обеззброєння. Крім того, у випадках, коли супротивник може відкрити зустрічний вогонь, затримання доцільно проводити через укриття або розташуватися так, щоб за необхідності можна було негайно піти в укриття.

Перед затриманням із погрозою пістолетом, якщо пістолет у кобурі, необхідно витягнути його і привести в готовність.

Якщо співробітник одягнутий у цивільний одяг або затримання проводиться в умовах обмеженої видимості, необхідно окриком повідомити:

«Поліція!» Після цього або відразу, якщо працівник поліції у форменому одязі, подати команду: «Стій! Стріляти буду!». Якщо правопорушник не виконує вимоги і ситуація дозволяє, необхідно зроби бити попереджувальний постріл.

Він, як правило, виконується вгору, у найбезпечнішому напрямі на відкритій місцевості. Проте при затриманні в приміщенні необхідно враховувати можливості рикошету. Таким, що найбільш лякає, є попереджувальний постріл вниз перед ногами правопорушника. Повторний постріл вниз перед ногами, якщо дозволяють умови (відсутня можливість рикошету), може бути виконаний, наприклад, коли після подачі команди і попереджувального пострілу вгору правопорушник продовжує рух у бік працівника поліції. Кількість попереджувальних пострілів не регламентується. Якщо ситуація дозволяє, необхідно під дією попереджувальних пострілів намагатися затримати правопорушника і лише як крайній захід, застосувати зброю на поразку.

Якщо супротивник розташовується боком до співробітника, і співробітнику не видно, в якому положенні рука і що в ній, то може бути подана команда: «Стій! Не рухатися! Стріляти буду!» Потім, пересуваючись за спину супротивника, вимагати: «Розтискай кулаки долонями вниз!» Якщо очевидно, що супротивник озброєний холодною або вогнепальною зброєю, то можуть бути дані наступні команди: «Стій! Не рухатися!»

Всі дії працівника поліції від оголення пістолета до подачі команди «Руки вгору!» повинні виконуватися швидко і чітко, що досягається спеціальним тренуванням. Після виконання команди «Руки вгору!» може бути зроблене додаткове попередження: «При спробі наблизитися або втечі стрілятиму!». Одночасно працівник поліції може переміститися, зайнявши безпечніше положення щодо правопорушника і з метою здійснення стрільби в безпечному напрямі. Потім вимагати: «Обернися спиною до мене!». Переконавшись при огляді, що затриманий не ховає позаду небезпечні предмети (наприклад, ножа за коміром), працівник поліції подає команду: «Руки за голову! Пальці переплести!».

Положення рук за головою з переплетеними пальцями є кінцевим положенням затримання із погрозою зброєю, і з нього виконуються всі подальші дії. Якщо здійснюється затримання двох розташованих

на великій відстані одна від одно осіб, необхідно після команди «руки вгору!» вимагати, щоб одна з них і підійшла на відстань, що дозволяє контролювати дії обох. Відстань до правопорушників, яка забезпечує особисту безпеку, повинна бути не менше 5–7 метрів.

Після затримання із погрозою застосувати зброю, залежно від задачі і необхідності, в конкретній ситуації можуть бути проведені наступні дії:

- супровід, конвоювання до спеціального автотранспорту або в поліцію, до місця, зручного для проведення зовнішнього огляду або надягання наручників;

- надягання наручників;
- зовнішній огляд.

Ці дії можуть проводитися в різних комбінаціях між собою. Якщо супротивник викинув зброю або який-небудь предмет, то під час супроводу необхідно підняти його без відведення зброї від правопорушника і відвернення від нього уваги. Як при затриманні, так і при виконанні подальших дій команди працівника поліції повинні бути зрозумілі затриманому. Не обов'язково подавати стандартні команди «Кругом! Кроком руш!» і т.п. Можна сказати: «Оберніться лицем до стіни! (машини, паркану і т.п.). Підійди до задніх дверей машини!» і т.п. При спробі нападу на співробітника під час виконання ним будь-яких дій після затримання закон надає право застосовувати зброю на поразку без попередження з нанесенням мінімальної шкоди. Заходи безпеки щодо супротивника після затримання полягають у тому, щоб не тримати палець на спусковому гачку, а виводити його за межі спускової скоби, не упирати ствол в затриманого і підштовхувати ним, а також, як правило, направляти ствол у безпечному напрямку.

Дії працівника поліції після застосування зброї і поранення правопорушника Працівник поліції після застосування зброї і поранення правопорушника, якщо виникла в цьому необхідність, повинен:

- наблизитись до пораненого правопорушника, тримаючи табельну зброю в бойовій готовності тільки з боку голови правопорушника, уважно стежачи за його поведінкою;
- у випадку знаходження біля пораненого правопорушника вогнепальної, холодної зброї або предмета, який можна використати для нанесення удару, обов'язково відкинути їх у бік.

Особливості дій працівника поліції при затриманні злочинця в закритому (обмеженому) просторі

Працівники поліції, прибувши на місце імовірного знаходження злочинця, де необхідно діяти в закритому просторі, залежно від обставин, які склалися, мають зорієнтуватися на місцевості, розбити її на сектори огляду та обстрілу, визначити найбільш вразливі місця і напрямки з точки зору можливого прориву через них злочинців і застосувати наступні тактичні дії:

- пересуватись у парі – «захист спини»;
- переміщатися вздовж стіни спиною до стіни, перетинати відкриті ділянки від укриття до укриття з можливим страхуванням, перекинутись зі спини на живіт, при цьому зброя повинна бути направлена в бік можливої небезпеки;
- переміщення має бути ривкоподібним з різними паузами між рухом;
- під час руху сходами візуально контролювати весь простір сходового маршу;
- ноги переміщати схрещеним кроком, з носка на п'ятку на напівзігнутих ногах;
- прислухатись до звуків, самому дотримуватись тиші;
- розвороти робити так, щоб постійно знаходитись лицем до середини під'їзду, вхідних дверей, вікон і т. п.;
- заздалегідь візуально перевіряти закутки (ніші) за сміттепроводами, різні комірки, щільність зачинених у них дверей;
- спостереження вести з-за рогу стіни (дверей) з різних висот;
- зброю утримувати двома руками перед грудьми, руки розслаблені в плечових та ліктьових суглобах. Патрон в патроннику, курок на запобіжному взводі, запобіжник вимкнтий;
- при виявленні злочинця зайняти вигідну вогневу позицію, голосом примусити його вийти на видиму місцевість та лягти на підлогу. Вияснити, чи немає ще злочинців;
- не виходячи з укриття, викликати допомогу по радіостанції;
- зброю тримати направленою на злочинця;
- при озброєному опорі заблокувати злочинця, не дати йому можливості вийти з поля зору або вести прицільний вогонь, чекати допомоги;

– при застосуванні зброї вогонь вести, вигідно змінюючи вогневі позиції чи положення;

– вогонь вести з постійним контролем витрат боекомплекту, не залишати пістолет без патронів, своєчасно перезаряджати магазин;

– кожен працівник поліції повинен вести вогонь по видимих цілях, які знаходяться на близькій відстані, при цьому на лінії вогню не повинні знаходитись інші працівники поліції. Найзручніше обстрілювати ціль справа наліво, це пояснюється тим, що при віддачі зброя відхиляється вліво і вгору, тим самим є можливість швидше прицілитись в наступну ціль, розташовану ліворуч від попередньої. Крім того, таке спрямування і перенесення вогню дозволяє швидше простежити свої дії далі. При перенесенні вогню в глибину спочатку уражається ближча ціль, а потім всі інші;

– при затриманні злочинця, який використовує мисливську зброю, варто врахувати її тактико-технічну характеристику. Час на перезарядку простих мисливських рушниць складає 10–20 секунд, а перезарядка дробових автоматів і напівавтоматів до – 1 хвилини. Під час стрільби шротом найбільш ходових номерів граничною дією рушничного вогню є дальність 35–40 м. Кучність шроту за межами 40 м не забезпечує ураження цілі. Оптимальна дальність прицільної стрільби по великих цілях для мисливської нарізної зброї «Парадокс» – до 100 м, а карабінів («Барс», «Лось», «Ведмідь») – до 500–600 м.

Дії наряду оперативної групи (групи затримання) залежать від місцезнаходження злочинців.

Роз'яснення основних прав особі, яку затримали за підозрою у вчиненні злочину *при затриманні осіб, підозрюваних у скоєнні злочину*:

а) пам'ятати, що працівник поліції має право затримувати таких осіб за наявності однієї з наступних підстав:

– коли цю особу застали під час скоєння злочину або безпосередньо після його скоєння;

– коли очевидці, в тому числі потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, яка скоїла злочин;

– коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому чи в його помешканні виявлено явні сліди злочину.

За наявності інших даних, що дають підстави підозрювати особу в скоєнні злочину, вона може бути затриманою лише у тому випадку, коли ця особа намагалася втекти чи не має постійного місця

проживання, або не встановлено особистість підозрюваного. Враховуючи це, перед прийняттям рішення про переслідування та затримання осіб, підозрюваних у скоєнні злочину, необхідно:

а) чітко усвідомити, чи будуть правомірними дії поліцейського;

б) переслідування «по гарячих слідах» осіб, підозрюваних у скоєнні злочину, вести з повним напруженням сил, наполегливо, рішуче і самовіддано, не забуваючи при цьому про заходи особистої безпеки на випадок можливого збройного або іншого фізичного опору з боку переслідуваного чи його спільників, які можуть перебувати неподалік. Привести у бойову готовність табельну зброю. При переслідуванні необхідно бути максимально уважним та мати на увазі, що злочинець може викинути знаряддя злочину, речі, що належать потерпілому чи самому злочинцю, цінності та предмети, які стосуються злочину. Під час переслідування та розшуку злочинця допускається орієнтування щодо нього інших працівників поліції, народних дружинників, обслуговуючого персоналу вокзалів, автостанцій, метрополітену, закладів торгівлі та громадського харчування та ін. При розшуку і переслідуванні осіб, які скоїли, наприклад, крадіжку речей у пасажирів, шахрайство, ввічливо попросити потерпілих надати допомогу розшуку;

в) затримання проводити по можливості на малолюдних ділянках, віддалених від прохідних дворів, зупинок міського транспорту та інших місць, де затримання ускладнюється присутністю великої кількості людей;

г) особливу обачність, кмітливість та сміливість необхідно проявляти при затриманні групи осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів.

Вирішивши затримати їх, необхідно, не припиняючи спостереження за учасниками групи, по радіо, телефону чи іншим способом запитати про допомогу в чергового по органу внутрішніх справ та найближчих нарядів поліції або попросити доглядачів будинків, сторожів, громадян про сприяння з їх боку в затриманні злочинців. Якщо допомога всетаки вчасно не встигає, а зволікати із затриманням не можна, провести затримання самостійно. Вирішальну роль при цьому відіграють несподіваність, раптовість і рішучість дій поліцейського. Наприклад, доцільно непомітно наблизитись до переслідуваних, перекрити їм найбільш вірогідні шляхи відходу і гучно подати команду: «Поліція! Руки вгору! Усім залишатись на місцях!».

Запропонувати затриманим слідувати у вказаному напрямку і порядку, не втрачаючи їх ні на мить з поля зору;

д) якщо при затриманні використовується службовий собака, то перш ніж застосувати його, необхідно окликнути: «Стій! Пускаю собаку!». Перед пуском собаки переконатись, що він прагне затримати саме підозрюваного, а не інших осіб. У випадку нанесення собакою укусів затриманому, надати йому першу долікарську допомогу, дотримуючись при цьому заходів особистої безпеки. Собака в цей час повинен знаходитись на відстані 2–3 метрів від затриманого по команді «Охороняй!»;

е) провести зовнішній огляд верхнього одягу, речей затриманого з метою вилучення зброї та інших предметів, які він може використати для нападу на поліцейського;

є) в окремих випадках під час затримання, з метою уникнення опору з боку особи, підозрюваної в скоєнні злочину, доцільно використовувати мотиви, маскуючи справжні причини затримання, такі, як порушення цією особою громадського порядку, паспортного режиму і т.п. При цьому затримання не обов'язково розпочинати з перевірки документів, як це буває при затриманні громадян за адміністративне правопорушення: підозрюваний замість документів може дістати зброю і застосувати її;

ж) передати затриманого черговому по органу внутрішніх справ, написати рапорт про затримання на ім'я начальника органу внутрішніх справ.

Зовнішній огляд затриманого. Зовнішній огляд одягу, речей, особи, затриманої за підозрою в скоєнні злочину, є попереджувальним заходом, спрямованим на забезпечення особистої безпеки поліцейського і має на меті вилучення в затриманого зброї або інших предметів, що можуть бути використані ним для здійснення нападу на працівника поліції і є речовими доказами у справі.

Затриманий повинен стояти, обіпершись обома розведеними руками на крило автомобіля, огорожу, стіну, дерево, з широко розставленими і якомога далі поставленими від точки опори ногами, що дозволяє йому зберігати рівновагу лише з одночасною опорою на всі кінцівки.

Співробітник, який проводить зовнішній огляд, знаходиться ззаду, будучи готовим у будь-яку хвилину здійснити виведення із рівноваги

затриманого; інший працівник поліції знаходиться на безпечній відстані, здійснює прикриття і нагляд за затриманою особою та навколишньою ситуацією.

В першу чергу перевіряється наявність у затриманого вогнепальної, холодної та газової зброї. Після цього у визначеній послідовності «зверху вниз» ретельно обстежується головний убір, верхній одяг, взуття, при цьому одяг та взуття можуть зніматися із затриманого.

Кожна річ оглядається з усіх боків, вивертається навиворіт, перевіряються шви, підозрілі місця підпорюються тощо. Перевіряються також всі відібрані у затриманого предмети: сумка, портфель, портмоне і т.п., а також речі, які в них знаходяться. Варто звернути увагу на заяву затриманого про боязнь лоскоту.

Треба пам'ятати, що зброя у правопорушника може знаходитись не тільки під руками, в кишенях, але й може бути прикріпленою до тіла на ногах, руках і т.д.;

- виходити з того, що затриманий володіє прийомами дзюдо, карате і т.д.;

- після проведення зовнішнього огляду, перед конвоюванням на правопорушника одягти наручники.

Методика проведення зовнішнього огляду із погрозою застосувати зброю Після затримання із погрозою застосувати зброю, як правило, проводиться зовнішній огляд з метою виявлення у затриманій особі зброї і предметів, що є речовими доказами. Основні положення для проведення зовнішнього огляду: лежачи на животі, стоячи або стоячи на колінах з упором руками в стіну.

З метою попередження нападу в процесі зовнішнього огляду забороняється:

- засовувати руки в кишені;
- запускати руку через плече.

При виявленні небезпечних предметів працівник поліції повинен витягувати їх шляхом виштовхування або вивертання кишені навиворіт шляхом захоплення за його ближній край. При неможливості витягання небезпечних предметів необхідно надіти наручники або зв'язати руки, а потім витягати їх.

Розглянемо один із варіантів зовнішнього огляду більш детально.

Зовнішній огляд із погрозою застосувати зброю в положенні супротивника лежачи на животі.

Послідовність дій:

- здійснити швидкісну підготовку до стрільби (з положень очікування або пістолет у кобурі);
- подати команди: «Стій! Стріляти буду! Руки вгору! Обернися до мене спиною! Руки за голову! Переплести пальці! Встань на коліна! Упираючись ліктем, лягти на живіт! Розведи ноги в сторони! Ширше! Відірви лікті від підлоги (землі), прогнися, поверни голову наліво!»;
- промацати задню поверхню голови і тулуба, а також праву ногу;
- скомандувати: «Більше прогнися! Поверни тулуб наліво!»;
- промацати ліву сторону спереду;
- перейти на ліву сторону з боку ніг, наступити правою ногою на гомілковостопний суглоб (брючину) лівої ноги, вимагати повернути голову направо і продовжити в такому ж порядку.

При спробі протидії діяти за ситуацією: завдати удару ногою по вразливому місцю (наприклад, шкарпеткою ноги знизу – в підбер'ї або зверху вниз п'ятою), застосувати пістолет.

Зовнішній огляд після надягання наручників

Зовнішній огляд осіб, що становлять підвищену небезпеку, одним співробітником із погрозою пістолетом пов'язаний з певним ризиком нападу. Крім того, із загрозою пістолетом важко промацати супротивника спереду, де найімовірніше можуть бути приховані небезпечні предмети. Більш ретельно і з меншим ризиком нападу можна провести зовнішній огляд після надягання наручників.

Один із варіантів – зовнішній огляд після надягання наручників у положенні супротивника лежачи на животі. Після надягання наручників у положенні лежачи на животі треба здійснити наступні дії:

- встати зліва від супротивника;
- подати команду: «Розведи ноги в сторони! Ширше!»;
- наступити правою ногою на гомілковостопний суглоб або на брючину лівої ноги;
- промацати задню поверхню голови і тулуба, а також ліву ногу;
- перейти на праву сторону з боку ніг, наступити лівою ногою на гомілковостопний суглоб (брючину) правої ноги;
- встати справа від супротивника на ліве коліно і праву стопу, лівою рукою захопити за праву руку вище ліктя зсередини, а правою – за ліве плече;

- допомогти супротивнику обернутися на бік і встати на коліна;
- відпустити захоплення, встати і скомандувати: «Розстав ноги!

Прогнися!»;

- підійти до супротивника спереду, прийняти положення випаду, лівою рукою захопити одяг на грудях, правою рукою промацати спереду.

Зовнішній огляд із погрозою зброєю напарником

Зовнішній огляд із погрозою зброєю напарником дозволяє ретельніше оглянути з меншим ступенем ризику нападу. Огляд слід проводити, використовуючи ті ж прийоми, як і з погрозою зброєю. Озброєний напарник повинен ставати так, щоб той, хто оглядає, не перекривав лінію вогню. При огляді слід проявляти пильність, оскільки супротивник може напасти і, загрожуючи своєю зброєю, узяти співробітника в заручники.

Одягання наручників на затриманого

Наручники (БР, БР-С) належать до спеціальних засобів і застосовуються відповідно до статті 14 Закону України «Про поліцію». Наручники застосовуються в наступних випадках: 1) для припинення опору, який чиниться співробітнику поліції; 2) при затриманні особи, що скоїла злочин або намагається його скоїти; 3) для охорони і доставлення в поліцію затриманих осіб, конвоювання осіб, що знаходяться під вартою, і можуть спричинити шкоду собі або оточуючим, схильних до втечі.

Наручники слід одягати наступним чином:

- взяти раніше підготовлені наручники в ліву руку і запропонувати затриманому, не повертаючись, подати назад ліву руку, на зап'ястя якої одягаються наручники;

- подати команду затриманому обпертися головою в опору, біля якої він стоїть, і подати назад праву руку. Співробітник поліції лівою рукою надягає кільце наручників на зап'ястя правої руки затриманого і замикає їх;

- металеві наручники одягаються на руки, які знаходяться за спиною долонями всередину (до тулуба), що заважає правопорушнику здійснити захват. Слід пам'ятати про придатність для цього лише наручників з широкою центральною частиною, що не повертається;

– інші наручники краще надягати, просунувши їх через ремінь затриманого. При цьому руки повинні знаходитись за спиною, а долоні повернуті до тулуба;

– пластикові наручники передбачають хрестоподібне розміщення долонь (одна направлена до тулуба, інша навпаки);

– не можна одягати наручники на руки, які знаходяться перед тулубом. Такий спосіб застосовується як виняток (обов'язково з використанням ременя) при неможливості через травму затриманого закласти руки за спину;

– під час надягання наручників не слід відволікатися: затриманий розуміє зменшення своїх шансів на втечу і в цей момент може здійснити напад;

– за наявності достатньої кількості наручників необхідно одягти їх кожному правопорушнику;

– за наявності меншої кількості наручників, ніж кількість затриманих, – наручники одягаються на однойменні руки всіх право порушників (праву до правої, ліву до лівої). Це стримує правопорушників, знижує їх фізичні можливості до нападу і виявленню опору;

– через кожні дві години наручники слід знімати на 5–10 хвилин, а потім знову їх одягати. При цьому необхідно знову провести зовнішній огляд затриманого.

Методика надягання наручників після затримання із погрозою застосувати зброю

1. Надягання супротивником наручників самому собі із погрозою застосувати зброю. Погрозою застосувати зброю можна зажадати від супротивника, щоб він сам собі надів наручники. Для цього, не зближуючись із ним, кинути наручники йому під ноги і вимагати: «Візьми і надінь наручники». Якщо він відмовиться, зробити попереджувальний постріл. Для надягання наручників супротивник із погрозою застосувати зброю приводиться в положення, зручне для їх надягання, що зменшує можливість нападу; потім наручники надійно блокуються.

2. Надягання наручників після затримання із погрозою застосувати зброю – супротивник в положенні лежачи на животі.

Розглянемо один із варіантів надягання наручників. Послідовність дій:

- здійснити швидку підготовку до стрільби (з положень очікування або пістолет у кобурі);
- скомандувати: «Стій! Стріляти буду! Руки вгору! Кругом! Руки за голову! Пальці переплести! Встати на коліна! Упираючись ліктем, лягти на живіт! Руки за спину!»;
- правою рукою звільнити зап'ясток, відсунувши рукав на руці супротивника, дістати наручники й узяти перший замковий пристрій сектором вгору;
- лівою рукою відвести праву руку супротивника, приводячи її в положення, зручне для надягання замкового пристрою, завести за зап'ясток знизу замковий пристрій і надіти його;
- лівою рукою звільнити зап'ясток на лівій руці супротивника, відсунувши рукав, притримуючи правою рукою за кисть, не відпускаючи наручників;
- лівою рукою захопити кисть і відвести руку супротивника;
- правою рукою завести другий замковий пристрій за зап'ясток знизу, завершити надягання наручників;
- здійснити дотискання та фіксацію секторів.

Представлений спосіб надягання наручників може бути застосований після затримання з використанням зачину руки за спину, у тому числі й у взаємодії, будь-яких переведень в положення лежачи (кидки, звалювання, зокрема із застосуванням важеля руки назовні і ін.). Після проведення будь-яких прийомів необхідно перевести затриманого в положення лежачи на животі і блокувати руку гомілкою.

Цей спосіб блокування ефективніший за блокування рук стегнами. Рука у пропонованому способі надійно зафіксована на больовому прийомі і можливість її відведення виключається. При цьому права рука залишається вільною для надягання наручників. При блокуванні стегнами відвести руки убік, якщо утримувати їх за лікті обома руками, є не можливим. Крім того, у разі спроби супротивника піти з цього положення і контратакувати співробітника останній легко може встати і далі діяти за ситуацією. При блокуванні рук стегнами це виконати значно складніше.

Такий спосіб надягання наручників може бути рекомендований до застосування в положенні супротивника стоячи і стоячи на колінах притиснутим до стіни. Для надягання наручників необхідно загнути руки за спину (блокування руки ззаду).

Супроводження затриманого пішим порядком двома і більше поліцейськими

Супроводження (транспортування) до органу внутрішніх справ особи, підозрюваної в скоєні злочину, здійснюється пішим порядком і на транспорті. При цьому необхідно:

- а) доставляння здійснювати, як правило, двома і більше працівниками поліції або з допомогою дружинників чи громадян;
- б) постійно слідкувати за діями затриманого;
- в) передбачити заходи на випадок спроби з боку спільників підозрюваного створити умови для втечі або насильного звільнення останнього;
- г) не допускати, щоб затриманий викинув чи передав кому-небудь речі, документи, які можуть бути речовими доказами, або отримав від спільників зброю чи інші предмети, що можуть бути використані як знаряддя нападу.

При супроводженні підозрюваного пішим порядком двома і більше працівниками поліції або при допомозі представників громадськості:

- а) один поліцейський повинен іти поруч із затриманим і вести його;
- б) інші поліцейський і громадяни, які надають допомогу, повинні, будучи на відстані двох-трьох кроків позаду, спостерігати за діями затриманого та оточуючих громадян.

Супроводження затриманого пішим порядком

У виняткових випадках може здійснюватись супроводження підозрюваного пішим порядком одним працівником поліції. При цьому поліцейський повинен:

- а) рухатися на відстані двох-трьох кроків позаду підозрюваного або поруч із ним;
- б) не заходити вперед або нагинатися поруч із затриманим і не допускати появи сторонніх осіб безпосередньо поруч з ним;
- в) у випадку наближення кого-небудь ззаду, зупинитися разом з підозрюваним, пропустити перехожого вперед;
- г) під час супроводження підозрюваного пішим порядком одним поліцейський, який несе службу зі службовим собакою, рухатися позаду затриманого на відстані трьох-чотирьох метрів, тримаючи собаку на короткому повідку, без намордника, не допускати, щоб між підозрюваним і поліцейський із собакою знаходились сторонні особи.

Супроводження (конвоювання) транспортом

Під час транспортування підозрюваного:

а) при посадці підозрюваного в автомобіль вжити запобіжних заходів, тим самим виключити можливість нанесення йому травм;

б) не допускати з боку затриманого дій, які могли б потягти псування матеріальної частини автомобіля або створити умови для нападу на працівника поліції;

в) пильнувати, щоб підозрюваний не зміг упасти або навмисне викинутись з автомобіля під час руху;

г) після виводу доставленого з автомобіля оглянути салон (кузов, коляску мотоцикла) з метою виявлення залишених ним предметів, які можуть бути речовими доказами у справі;

д) при конвоюванні підозрюваного транспортом, що не належить органу внутрішніх справ, зробити відмітку в шляховому листі водія про тривалість поїздки, пройдену відстань, вказати час прибуття, своє прізвище, посаду, номер службового посвідчення та номер службового телефону;

е) забороняється використовувати для транспортування підозрюваних у скоєнні злочинів громадський транспорт (трамвай, тролейбус, автобус, метро і т.п.), автомобілі спеціального призначення (швидкої та невідкладної медичної допомоги, пожежні, інкасаторські та ін.), а також транспорт, що належить дипломатичним і консульським представництвам;

є) в усіх випадках передавати затриманих черговому по органу внутрішніх справ, доповідати про затримання письмовим рапортом начальнику органу внутрішніх справ.

Комунікація

Комунікація відіграє велике значення у формуванні тактики роботи невеликого підрозділу

- дії членів команди повинні бути узгодженими;
- кілька підрозділів можуть координувати свої дії;
- типи комунікації: вербальна; ручні сигнали; радіозв'язок; мобільний зв'язок.

Схеми переміщення

При виборі схеми переміщення слід звертати увагу на таке:

1) контроль:

- консолідація допомагає в управлінні діями підрозділу та комунікації між його учасниками;

2) безпеку:

– безпека радіусу розташування;

3) гнучкість:

– пристосування до умов, таких як завдання, ландшафт, погода, умови освітлення;

– розсіювання: відстань між членами підрозділу;

4) вогневі можливості:

– зонування відповідальності – визначення місцезнаходження цілі за умовним годинниковим циферблатом

– перекривання зон

Лінійна схема

• базова схема;

• мінімальні вогневі можливості спереду;

• низький рівень гнучкості, контролю та безпеки.

Колона

• зазвичай використовується з огляду на особливості ландшафту;

• має тактичні недоліки, оскільки спереду розташовується лише одна стрілецька позиція і лише одна людина, яка рухається в голові колони, бачить небезпеку.

Розвідувальна колона

- має характеристики, подібні до схеми «колона», за виключенням того, що члени підрозділу рухаються попарно;
- залучена більша кількість зброї, вищий рівень безпеки;
- зони відповідальності розміщуються ліворуч або праворуч від кожного члена підрозділу.

Кутом вперед

- базова схема;
- більш гнучка у порівнянні з лінійною, проте більша кількість зброї та полів зору направлені вперед;
- краща можливість контролю підрозділу;
- простіша комунікація;
- розширення / ущільнення;
- залежно від ландшафту.

Ромб

- стандартна схема, яка застосовується у правоохоронних органах;
- замкнута фігура, зона відповідальності кожного члена підрозділу – 6 годин.

Схеми переміщення:

Зазначені основні схеми переміщення можуть комбінуватися в різний спосіб залежно від завдання та стратегії, обраної командиром.

На прикладі: схема «Арбалет».

Техніки переміщення: переміщення групами

- використовується, коли контакт з підозрюваними можливий;
- дозволяє групі, що йде позаду, прикривати групу, яка йде попереду;

- у правоохоронних органах ця техніка зазвичай використовується у модифікованій формі, яка має назву «лонг кавер» (*long cover* – тривале прикриття).

Техніки переміщення: переміщення групами під прикриттям

Використовується, коли:

- контакт з підозрюваними очікується;
- під час перетинання великої відкритої ділянки підвищеної небезпеки.

Група прикриття розташовується у спосіб, який дозволяє їй прикривати Групу переміщення.

Техніки переміщення групами під прикриттям

Переміщення по черзі:

- перша група просувається вперед, у той час як друга група прикриває її;
- перша група знаходить позицію для здійснення прикриття, після чого друга група починає просуватися вперед – таке чергування повторюється;
- групи переміщуються швидко.

Послідовне переміщення:

- перша група просувається вперед, у той час як друга група прикриває її;
- перша група знаходить позицію для здійснення прикриття, після чого друга група починає просуватися до позицій першої групи;
- зазвичай відбувається швидше, ніж переміщення по черзі (тривалість між змінами менша).

Вихід з контакту:

- зворотний рух з використанням техніки переміщення по черзі;
- зворотний рух з використанням техніки послідовного переміщення.

Тимчасова або повна зупинка

Незалежно від типу зупинки, необхідно завжди гарантувати повну безпеку підрозділу.

Психологічна підготовка

- не існує такої речі як «хибна тривога»;
- щось цю тривогу спричинило;
- розглядайте кожну тривогу так, ніби ви зіштовхнетеся з підозрюваним;
- не поспішайте;
- викличте підмогу, якщо ви втомилися;
- довіряйте своїм інстинктам;
- будьте відкриті для пропозицій.

Фізична підготовка

- фізична форма має першочергову важливість для офіцерів патрульної служби;
- перебування в позиції прикриття зі зброєю наготові протягом тривалого часу може спричинити втому;
- ходьба пригнувшись чи присівши протягом тривалого часу може спричинити втому;
- знайте межі своїх сил і не будьте занадто самовпевнені, щоб просити про допомогу.

Збір аналітичної інформації

- потрібно володіти інформацією про злочинців в своєму районі;
- потрібно контактувати з підприємцями під час своєї звичайної діяльності та складайте в своїй уяві плани приміщень;
- потрібно мати інформацію щодо типів сигналізації, які використовуються, та місць розташування датчиків;
- потрібно слухати інших та обмінюйтеся своєю інформацією з ними;
- потрібно наблизитися з боку ймовірних шляхів втечі.

Периметр:

- сформууйте безпечний периметр, спрямовуючи підрозділи, що прибувають;
- зважайте на зони обстрілу, щоб уникнути перехресного вогню;
- двосторонній зв'язок між пошуковою групою та групою утримання периметру – обов'язковий;
- група утримання периметру повинна дотримуватися дисципліни у використанні світлових засобів, щоб не «підсвітити» пошукову групу під час наближення.

Типи тривоги: беззвучна; звукова; двері; рух; розбиття скла; маніпуляції; вогонь

Три кроки

1. Прибуття.
2. Оцінка.
3. Наближення.

Прибуття

- прибувайте з боку найбільш ймовірного шляху втечі;
- погасіть світло при входженні в зону;
- завершіть зв'язок з диспетчером;
- не вагайтеся просити про прикриття.

Оцінка

- чи бачите ви відкриті двері чи вікна?
- чи бачите ви зламані двері чи розбиті вікна?
- чи бачите ви автомобілі на паркувальному майданчику?
- чи чуєте ви звукову сигналізацію?
- чи бачите ви або чуєте людей у споруді чи довкола неї?

Наближення автомобілем чи пішки

Наближення в автомобілі

- забезпечує певне прикриття;
- може освітити будинок, споруду, тощо;
- містить все ваше спорядження;
- обмежує мобільність;
- обмежує почуття такі як звук та зір;
- якщо можливо, об'їзд будинку здійснійте за годинниковою стрілкою.

Наближення пішки

- прикриття обмежене предметами, розташованими в зоні;
- освітлення обмежене тим, що ви маєте при собі;
- краща мобільність;
- ви не залежите від рельєфу місцевості, який може бути не придатний для пересування автомобілем;
- забезпечує більше використання почуттів.

Вхід

- якщо ви знайшли вхід, повідомте диспетчера;
- дайте чіткі інструкції підрозділам, що прибувають;

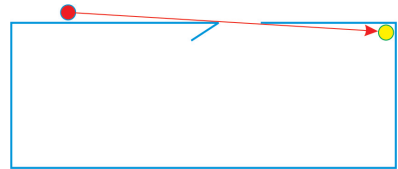
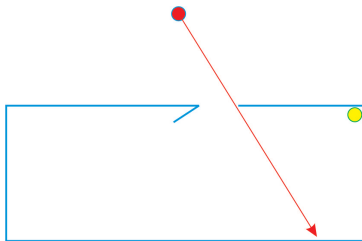
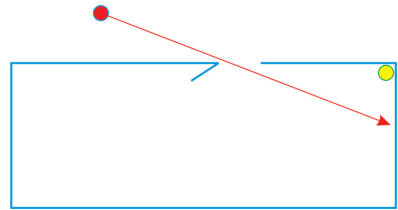
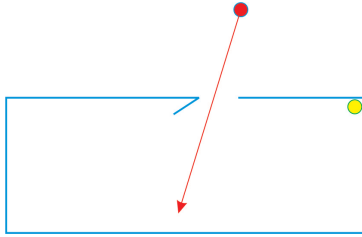
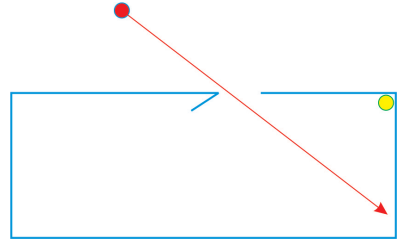
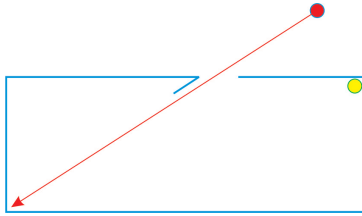
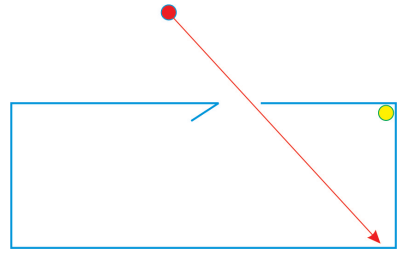
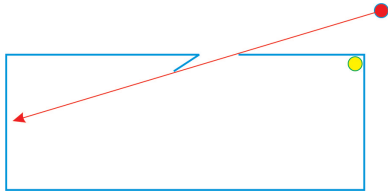
- попросить диспетчера передати інструкції відповідним офіцером;
- повідомляйте про свої наміри перед входом та під час усього пошуку;
- не входьте без іншого офіцера.

Вхід

- вхід повинен бути останнім варіантом;
- ніколи не входьте, якщо відомо, що підозрюваний озброєний чи забарикадувався;
- вибирайте точки для входу обережно, уникайте вікон та вузьких місць;
- не переслідуйте підозрюваного, який тікає глибше в споруду;
- зупиніться і оцініть свою ситуацію; якщо ви змушені продовжувати просування, робіть це повільно і методично.

Пошук

- не поспішайте;
- дійте методично, організовано та розважливо;
- зауважуйте всі вертикальні та горизонтальні кути, коли перевіряєте кімнату по секторам;
- забезпечуйте перехресне прикриття та обстежуйте приміщення швидкими поглядами, коли необхідно;
- шукайте як частину особи, так і цілу особу;
- не виказуйте свою присутність;
- рух, звук, силует, контраст та відблиск – ознаки загрози, які можуть працювати на вас чи проти вас;
- відпрацьовуйте невідомі ділянки в логічній послідовності;
- пропускайте невідомі ділянки, якщо необхідно, безпечно і логічно;
- розміщуйте прикриття на довгих чи пропущених невідомих ділянках, доки ними можна буде зайнятися;
- бачте те, на що ви дивитесь;
- будьте гнучкими та пристосовуйтеся до ситуації;
- не забувайте піднімати погляд;
- якщо вам здається, що ви бачили чи чули щось, то ймовірно так і є.

Поводження зі зброєю

- тримайте свою зброю міцно у руці із пальцем не на спусковому гачку;
- усвідомлюйте те, куди спрямована ваша зброя;
- тримайте зброю поруч з тілом;
- не подавайте сигнали своєю зброєю;
- не використовуйте свою зброю як важіль чи блок
- зважайте на малюнок розкиду при стрільбі з дробовика, прикриваючи офіцерів, що перебувають перед вами;

- візьміть з собою рушницю, якщо є;
- ваша зброя спрямована в загальному напрямку, куди дивляться ваші очі. Пам'ятайте, що ваша зброя не має ні очей, ні мозку.

Світло

- контролюйте світло; якщо можливо увімкніть світло в усій споруді;
- спрямовуйте світло перед пошуковою групою;
- гасіть світло, лише коли це абсолютно необхідно;
- уникайте підсвічування чи освітлення силуетів інших;
- навчіться стежити за своєю тінню, вас можуть підсвітити інші.

Зв'язок

- підтримуйте зв'язок з пошуковою групою;
- підтримуйте зв'язок з офіцерами, розташованими по периметру;
- підтримуйте зв'язок зі старшим;
- підтримуйте зв'язок з диспетчером;
- давайте підозрюваним чіткі стислі команди.

Заклики та паролі

1. «Удар по своїх».
2. «Вперед».
3. «Стоп».

Хибні тривоги

- не існує такої речі як хибна тривога;
- це не «марнування» вашого часу;
- кожна відпрацьована тривога, коли всередині ніхто не виявлений, це ще одна нагода для тренування;
- використовуйте кожну нагоду для тренування;
- критикуйте себе і вчіться на своєму досвіді.

Тема 8. Дії правоохоронців під час виявлення кримінальних правопорушень. робота патрульного на місці вчинення кримінального правопорушення

Обов'язки нарядів патрульної поліції по запобіганню злочинам і правопорушенням

Обов'язки нарядів патрульної поліції з припинення, розкриття злочинів та правопорушень

Дії нарядів поліції на місці вчинення: вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень; розбою, грабежу; зґвалтування; крадіжки; хуліганства

Документальне оформлення (написання рапортів відповідно до ситуаційних завдань)

Алгоритм дій патрульного на місці події до прибуття слідчо-оперативної групи та під час її роботи

Визначення меж місця події. Недопущення сторонніх осіб. Збереження слідчої інформації

Тактика дій працівника поліції при виявленні трупа

Виявлення трупа (або отримання повідомлення про можливе вбивство) належить до подій з високими ризиками для безпеки та збереження слідів. Реагування поліції здійснюється за загальними правилами реагування й оперативного інформування, а також із дотриманням вимог кримінального процесу щодо **огляду місця події**.

Отримавши повідомлення про вбивство / виявлення трупа, необхідно:

1. Негайно прийняти / уточнити первинну інформацію та передати її до чергової служби (лінії «102») згідно з порядком реагування та інформування і організації роботи чергової служби.

Під час опитування заявника (очевидця) уточнити:

- час і місце події;
- хто повідомляє, контактні дані заявника;
- можливі прикмети підозрюваного(их), напрямок зникнення, транспорт;
- **мотиви та обставини** (конфлікт, бійка, помста, пограбування тощо);
- **яка зброя / знаряддя** могли використовуватися (вогнепальна, холодна зброя, вибухові пристрої тощо);
- чи перебуває хтось на місці, чи існує загроза повторного насильства;

– чи є інші потерпілі, чи потрібна медична допомога.

2. Прибути на місце події у найкоротший строк у межах організації реагування, забезпечивши власну безпеку та безпеку громадян.

3. Першочергові дії на місці події (до прибуття СОГ / слідчого):

- **оцінити обстановку:** наявність загрози (озброєна особа, вибухонебезпечні предмети, натовп, агресія), потребу в підкріпленні;
- **переконатися, чи немає живих потерпілих**, які потребують невідкладної допомоги: викликати ЕМД, за можливості надати домедичну допомогу (у межах підготовки / компетенцій);

– якщо виявлено труп: **не переміщати** його і предмети навколо, не торкатися дверей / посуду / речей без крайньої необхідності, діяти так, щоб мінімізувати внесення сторонніх слідів. Виняток – лише коли існує невідкладна небезпека (наприклад, тіло на проїжджій частині з інтенсивним рухом), тоді переміщення допускається як вимушений крок із максимальною фіксацією положення та обстановки (словесно / схематично, із залученням техзасобів, якщо дозволено).

4. Організувати охорону місця події:

- вилучити сторонніх осіб із зони можливих слідів;
- виставити пости так, щоб **не знищити сліди** (сліди взуття, транспорту тощо);
- обмежити підходи до місця події, створивши коридор доступу для СОГ;
- вжити заходів до збереження слідів, які можуть бути знищені погодою (накрити сліди картоном / ящиком / брезентом без різкого запаху – з урахуванням можливого залучення службового собаки).

5. Опитати очевидців у мінімально необхідному обсязі (стисло, лаконічно, переважно для фіксації контактів та «гарячих» відомостей):

- хто, що, коли бачив / чув;
- прикмети підозрюваного(их), напрямок руху;
- що змінилося на місці до прибуття поліції;
- хто і які дії вчиняв (переміщення предметів, «перевіряли пульс» накривали, прибирали тощо).

Важливо: не перетворювати опитування на «допит»; завдання – забезпечити охорону слідів і швидкий розшук.

6. негайно інформувати чергову службу і старшого СОГ / слідчого про:

- обстановку;
- вжиті заходи охорони;
- встановлених очевидців;
- ризики (наявність зброї, можливий підозрюваний неподалік, конфлікт натовпу).

Після прибуття СОГ діяти за вказівками керівника групи (слідчого).

7. Оформити службові документи: рапорт за фактом реагування / виявлених обставин у порядку службової дисципліни та документообігу підрозділу.

Тактика дій працівника поліції, якщо особі спричинено тілесні ушкодження

Отримавши повідомлення про нанесення тілесних ушкоджень, працівник поліції діє за загальними правилами реагування із пріоритетом безпеки та надання допомоги.

1. Опитування заявника (або первинне з'ясування відомостей):

- коли, де, ким;
- прикмети правопорушника, кількість осіб;
- мотив / обставини;
- зброя / предмети, якими завдано ушкоджень;
- кількість потерпілих, характер ушкоджень;
- чи зник правопорушник, чи перебуває на місці;
- дані заявника, контакти.

2. Невідкладна медична допомога:

- якщо заявник – сам потерпілий, одночасно забезпечити виклик ЕМД;
- за незначних ушкоджень – **коректно** з'ясувати потребу в медичній допомозі;
- забезпечити безпеку потерпілого, відокремити від агресора, за можливості – зменшити емоційну напругу.

3. На місці події:

- припинити правопорушення;
- охороняти місце події, якщо є сліди / знаряддя / речові докази;
- встановити очевидців, зафіксувати контакти;
- доповісти старшому СОГ / слідчому, оформити рапорт.

Тактика дій працівника поліції у випадку грабежу чи розбою

Злочини проти власності (грабіж / розбій) часто здійснюються раптово, інколи із застосуванням зброї, і потребують швидких рішень щодо переслідування та безпеки.

Якщо працівник поліції безпосередньо виявив грабіж / розбій і правопорушник намагається зникнути:

1. **Негайно розпочати переслідування**, за можливості – із залученням підкріплення / орієнтуванням суміжних нарядів через чергову службу.

2. Якщо потерпілий травмований – **організувати допомогу** (ЕМД, залучення громадян) без втрати контролю над ситуацією; пріоритет – життя і здоров'я.

3. Повідомити чергову службу про:

- місце / час;
- прикмети / напрямок;
- наявність зброї;
- транспорт / держномер (якщо відомо).

Якщо про розбій / грабіж стало відомо від інших осіб:

1. Уточнити обставини (де, коли, кількість, прикмети, напрямок, транспорт).

2. Прибути на місце; оцінити необхідність **охорони місця події**.

3. Доповісти черговому та, за наявності підстав, організувати переслідування «по гарячих слідах».

4. Скласти рапорт на ім'я керівника.

Тактика дій працівника поліції при вчиненні хуліганських дій

Хуліганські прояви потребують швидкого припинення, однак із дотриманням принципів законності, необхідності та пропорційності поліцейських дій.

При безпосередньому виявленні хуліганства:

1. Вжити заходів щодо **припинення** і, за наявності підстав, **затримання** правопорушників. Доставлення / подальші процесуальні дії здійснювати відповідно до компетенції та процедур.

2. За неможливості припинити власними силами – викликати підкріплення через чергову службу; залучати громадян лише у безпечний спосіб (інформування / виклик допомоги).

3. Якщо є потерпілі – забезпечити допомогу / ЕМД.

4. Якщо наявні сліди руйнування, написи, знаряддя – організувати охорону місця події.

5. Виявити очевидців, зафіксувати контакти, скласти рапорт.

При групових хуліганських діях:

1. Негайно доповісти черговому і запросити підкріплення.

2. Вимагати припинення протиправних дій, роз'яснюючи незаконність поведінки без провокацій та «зайвої метушні».

3. Якщо є ризик ескалації у масові безпорядки – до прибуття сил підкріплення:

- ідентифікувати організаторів / активних учасників;
- зафіксувати прикмети;
- організувати допомогу потерпілим;
- стримувати зростання натовпу.

4. Після прибуття підкріплення – доповісти старшому, діяти за вказівкою, оформити рапорт.

Дії працівника поліції при отриманні інформації про небезпеку вчинення терористичного акту

У разі отримання інформації про загрозу теракту працівник поліції діє невідкладно з урахуванням спеціального законодавства про боротьбу з тероризмом та загальних повноважень поліції.

1. **Негайно інформувати** чергову службу та діяти відповідно до отриманих вказівок і планів реагування.

2. За відсутності часу на підготовчі дії – з дотриманням заходів особистої безпеки вживати заходів до припинення загрози та затримання осіб, які обґрунтовано підозрюються у підготовці / вчиненні злочину, у межах закону.

3. Якщо силовий вплив неможливий або недоцільний – встановлювати словесний контакт з метою деескалації і «виграшу часу» до прибуття підрозділів (переговорні техніки), паралельно забезпечивши евакуацію / ізоляцію зони ризику, якщо це можливо.

Особливості прийняття повідомлень і першочергові дії щодо реагування

Ключовий принцип: кожне звернення / повідомлення, що підлягає реагуванню, має бути **прийняте, зареєстроване, оцінене та спрямоване** на виконання відповідним нарядом / СОГ із забезпеченням оперативного інформування.

1. Працівник поліції (незалежно від посади), отримавши звернення про подію, що загрожує безпеці, зобов'язаний:

- негайно повідомити найближчу чергову службу;
- вжити заходів для припинення правопорушення, рятування людей, надання допомоги, охорони місця події, встановлення та затримання правопорушників – у межах повноважень.

2. Чергова служба організовує реагування згідно з:

- Інструкцією з організації реагування та оперативного інформування в підрозділах Національної поліції;
- Інструкцією з організації діяльності чергової служби (зі змінами);
- правилами ведення відповідних обліків / реєстрації повідомлень (єдиний облік).

3. При особистому зверненні громадянина чергова служба / уповноважені особи:

- встановлюють особу заявника;
- фіксують ключові обставини;
- організують направлення нарядів / СОГ;
- забезпечують оперативне інформування керівництва та взаємодію підрозділів.

Першочергові дії на місці події та охорона місця події

Після прибуття на місце події працівник поліції зобов'язаний:

1. **Припинити протиправні дії** та, за наявності підстав, забезпечити затримання винних осіб.

2. **Встановити наявність потерпілих**, викликати ЕМД, надати допомогу.

3. **Зафіксувати обставини, що можуть швидко зникнути**: запах, погодні умови, освітлення, стан дверей / вікон, положення предметів, «час на годиннику» у приміщенні тощо – без доторків до речей без потреби.

4. **Опитати присутніх** для встановлення очевидців і «гарячих» відомостей.

5. **Організувати охорону місця події** (відмежування території, збереження слідів, недопущення сторонніх, контроль переміщень).

6. Постійно **інформувати** чергову службу про розвиток ситуації.

Опитування заявника (потерпілого): стандарт змісту питань

З'ясувати:

- яка подія, де і коли сталася;
- потерпілі (кількість, стан, меддопомога);
- правопорушники (кількість, прикмети, напрямок, транспорт);
- зброя / предмети;
- послідовність дій;
- сліди / предмети, що залишені;
- очевидці;
- звідки заявнику відомо про подію;
- контактні дані заявника.

Дані записати та передати до чергової служби, після чого негайно прямувати на місце.

Тема 9. Тактичні дії при виявленні вибухових пристроїв, речовин та безпечне поводження з ними

Тактичні дії працівників поліції при виявленні вибухонебезпечних предметів та за фактом вибуху

Заходи безпеки працівників поліції при виявленні вибухових пристроїв та речовин

Заходи особистої безпеки при проведенні огляду місць події, обшуків, затримання озброєних злочинців

Тактичні дії працівників поліції при виявленні вибухонебезпечних предметів та за фактом вибуху

Виявлення підозрілих предметів (вибухового пристрою / речовини) під час патрулювання, перевірки документів, огляду місцевості або транспорту

Під час візуального огляду можливих місць закладання / зберігання вибухонебезпечних предметів звертайте увагу на такі ознаки:

– залишені без нагляду пакунки, сумки, рюкзаки, контейнери в місцях масового перебування людей (вокзали, зупинки, ТЦ, заклади тощо);

– нехарактерні предмети / деталі в авто: дроти, таймери, клейкі стрічки, сторонні елементи під днищем, у колесних арках, під сидіннями, під килимками, у багажнику;

– ознаки порушення цілісності (сліди силового проникнення) на дверях / вікнах / багажнику / кришці бензобака, нетипові кріплення;

– неоднорідність середовища (свіжі розриття ґрунту, порушення дорожнього покриття, «свіжі» закладки біля стін / опор, маскуванія гіллям / сміттям);

– «демаскувальні» фактори: запах хімічних речовин, підозрілий шум (тикання), тепло / нагрів у місці закладки, антена / радіомодуль.

Ключовий принцип: працівник поліції не проводить жодних маніпуляцій із підозрілим предметом (не відкриває, не переносить, не розбирає, не «перевіряє» натисканням / смиканням). Роботи з огляду / знешкодження виконують виключно спеціалісти вибухотехнічної служби.

Алгоритм дій при отриманні повідомлення про загрозу вибуху або виявленні підозрілого предмета:

1. Зафіксувати час отримання інформації, уточнити місце, короткий опис предмета / речовини, наявність людей поруч; за можливості – отримати дані заявника та джерело інформації.

2. негайно повідомити чергову службу (лінія 102 / черговий підрозділу) та діяти відповідно до отриманих вказівок (організація реагування належить до компетенції чергової служби).

3. Оцінити небезпеку виключно візуально з безпечної дистанції; припинити подальше наближення / огляд до прибуття вибухотехніків.

4. Організувати огороження / оточення та евакуацію людей із небезпечної зони; обмежити рух транспорту; визначити маршрути відходу та шляхи під'їзду спецслужб.

5. Забезпечити охорону місця події до прибуття вибухотехнічної служби та слідчо-оперативної групи; зафіксувати осіб-очевидців і їх контакти.

6. Після прибуття вибухотехніків – доповісти старшому про обставини, здійснені заходи, місцезнаходження предмета та зміни обстановки.

Дії за фактом вибуху:

1. негайно повідомити чергову службу; забезпечити виклик екстреної медичної допомоги, ДСНС та вибухотехнічної служби.

2. Організувати рятування та домедичну допомогу постраждалим у межах безпеки; враховувати ризик повторного вибуху та вторинних пристроїв.

3. Оточити місце події, видалити сторонніх осіб, забезпечити коридор для спецслужб; припинити доступ до потенційно небезпечних ділянок.

4. Виявити та зафіксувати очевидців; забезпечити первинне збереження слідової інформації до процесуального огляду (КПК України).

5. Далі діяти за вказівками керівника слідчо-оперативної групи та/або старшого на місці, не втручаючись у роботу вибухотехніків.

Примітка: процесуальне оформлення огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій здійснюється відповідно до КПК України (зокрема ст. 214, 223, 237–241, 236).

Заходи безпеки працівників поліції при виявленні вибухових пристроїв та речовин

Загальні вимоги безпеки та заборони

Працівники поліції під час реагування зобов'язані неухильно дотримуватися відомчих вимог щодо поведінки з вибуховими матеріалами та взаємодії зі спеціалістами вибухотехнічної служби, зокрема Інструкції, затвердженої наказом МВС України від 19.08.2019 № 691.

Категорично заборонено: будь-який механічний вплив на предмет (удари, струшування, проколювання), нагрівання, переміщення або «пробне» розкриття.

Категорично заборонено: демонтаж елементів засобів підризу / ініціювання, від'єднання дротів, натискання кнопок, перемикачів вимикачів.

Категорично заборонено: допуск сторонніх осіб у зону підвищеної небезпеки без дозволу вибухотехніків; створення скупчення людей біля небезпечної зони.

Не здійснювати затримання особи, щодо якої є обґрунтована підозра на наявність активованого пристрою, якщо це створює високий ризик для оточуючих; пріоритет – ізоляція зони та виклик спеціалізованих сил.

Організація небезпечної зони

Встановіть зовнішній периметр (огорожа / стрічка / пости) та внутрішній периметр (безпосередня заборона наближення).

Забезпечте евакуацію/відведення людей, контроль маршрутів виходу, заборону повернення в зону ризику.

Забезпечте «чисті» під'їзні шляхи для ДСНС, ЕМД, вибухотехніків і слідчо-оперативної групи.

У разі ймовірного радіокерування – мінімізуйте радіообмін у зоні (за вказівкою керівника / вибухотехніків) та організуйте спостереження за підозрілими особами на відстані.

Взаємодія з вибухотехнічною службою

Рекомендації та вимоги спеціалістів вибухотехнічної служби щодо безпеки є обов'язковими для виконання. Втручання в їх дії або створення «інформаційного шуму» підвищує ризик помилок і травмування.

Заходи особистої безпеки при проведенні огляду місця події, обшуків, затримання озброєних осіб

Особиста безпека при огляді місця події

Дотримуйтеся принципу «спочатку безпека – потім фіксація»: оцінка загроз, укриття, контроль секторів, тільки після цього – участь у забезпеченні огляду (за дорученням керівника).

Використовуйте засоби індивідуального захисту (бронежилет, шолом, рукавички, захист очей / слуху за потреби).

Уникайте скупчення персоналу: мінімальна необхідна кількість осіб у зоні, чіткий розподіл ролей і комунікація.

Враховуйте ризик «вторинних» пристроїв: перевірка прилеглих маршрутів підходу / відходу та місць можливого закладання здійснюється лише спеціалістами.

Безпека при обшуках (у т.ч. транспортних засобів)

Обшук проводиться на підставі та в порядку, визначених КПК України; під час обшуку пріоритет – запобігання шкоді життю та здоров'ю учасників (ст. 236 КПК України).

Перед початком – оцінка ризиків, план входу / виходу, визначення укриттів, контроль зв'язку та «медичний план».

Підозрілі пакунки / порожнини / елементи конструкцій не відкривати самостійно – ізолювати ділянку та викликати вибухотехніків.

Безпека при затриманні озброєних осіб

Застосування поліцейських заходів примусу допускається лише за умов і в межах, визначених Законом України «Про Національну поліцію»; обирайте найменш небезпечний спосіб, достатній для досягнення законної мети.

За наявності даних про зброю / вибухівку – залучайте спеціалізовані сили поліції (підрозділи особливого призначення, вибухотехнічна служба) та дійте за планом операції.

Забезпечте перевагу в позиції, укриття, контроль секторів, використання переговорів, мінімізацію ризику для цивільних (евакуація / перекриття).

Після затримання – поверхнева перевірка/огляд речей відповідно до закону; предмети, схожі на засоби ініціювання, не натискати / не перемикати, а ізолювати та передати фахівцям.

Усі дії мають узгоджуватися з вимогами законності, необхідності та пропорційності; пріоритет – збереження життя і здоров'я людей.

Тема 10. Організація і тактика дій правоохоронців у надзвичайних ситуаціях та в забезпеченні публічного порядку під час масових заходів

Поняття та класифікація надзвичайних ситуацій і особливих умов

Організація діяльності поліції в особливих умовах

Тактика дій нарядів поліції під час виникнення надзвичайних ситуацій

Взаємодія правоохоронців з іншими державними органами в особливих умовах і надзвичайних ситуаціях

Міжвідомчі надгалузеві системи державного управління в особливих умовах

Завдання нарядів патрульної поліції в особливих умовах і надзвичайних ситуаціях

Оперативний штаб, як орган міжгалузевого оперативного управління координації дій та керівництва силами і засобами в особливих умовах

Тактика дій нарядів поліції та органів внутрішніх справ у виникненні надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру

Характеристика і класифікація масових заходів

Організація і тактика охорони публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів. Особливості тактичних дій з охорони публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів

Взаємодія поліції та органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами в охороні публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів

Поняття та класифікація надзвичайних ситуацій і особливих умов

У практиці діяльності правоохоронних органів ключовим є розмежування:

- **надзвичайної ситуації (НС)** як події / обстановки, що порушує нормальні умови життєдіяльності населення на певній території або об'єкті та потребує залучення додаткових сил і засобів для реагування;
- **особливих умов** як режиму функціонування органів публічної влади й служб реагування в обстановці підвищеної небезпеки (загроза НС, ліквідація наслідків, масові заворушення, терористичні загрози, евакуація, карантинні обмеження тощо), коли рішення ухвалюються за скороченими процедурами, а ресурси концентруються на пріоритеті безпеки людей.

Надзвичайна ситуація (НС) – це порушення нормальних умов життєдіяльності населення на окремій території чи об'єкті, спричинене

аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією або іншою небезпечною подією, що призвела або може призвести до людських жертв, значних матеріальних втрат чи шкоди довкіллю (Кодекс цивільного захисту України).

Згідно з **Кодексом цивільного захисту України** надзвичайні ситуації класифікуються:

За походженням:

- техногенного характеру;
- природного характеру;
- соціального характеру;
- воєнного характеру.

За рівнями:

- державний;
- регіональний;
- місцевий;
- об'єктовий.

Класифікація за характером походження:

- **техногенного характеру:** аварії на підприємствах, транспорті, пожежі, вибухи;
- **природного характеру:** землетруси, повені, пандемії, стихійні лиха;
- **соціальні:** масові заворушення, терористичні акти, збройні конфлікти;
- **воєнні:** пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження.

Також важливим є поділ НС за **рівнями** (державний, регіональний, місцевий, об'єктовий) – він безпосередньо визначає, **хто** керує реагуванням, **які** сили залучаються та **які** канали управління активуються (від об'єктового до державного). Логіка такого розмежування кореспондує з побудовою ЄДСЦЗ як сукупності функціональних і територіальних підсистем.

Особливі умови діяльності правоохоронних органів виникають також у разі введення **надзвичайного стану**, який є особливим правовим режимом, що тимчасово вводиться Указом Президента України з наступним затвердженням Верховною Радою України (Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану»).

Надзвичайний стан – це **особливий правовий режим**, що може тимчасово вводитися у державі або в окремих місцевостях за наявності визначених законом підстав і допускає тимчасові обмеження прав у межах і строках, прямо визначених у відповідному акті. Умови введення, підстави та порядок запровадження встановлюються законом; ключовими критеріями є реальна загроза та неможливість усунення загрози іншими способами.

Організація діяльності поліції в особливих умовах

Організація діяльності Національної поліції в особливих умовах здійснюється відповідно до:

- закону України «Про Національну поліцію»;
- кодексу цивільного захисту України;
- закону України «Про правовий режим надзвичайного стану».

У період НС поліція:

- забезпечує публічну безпеку і порядок;
- охороняє об'єкти критичної інфраструктури;
- регулює дорожній рух;
- бере участь у рятувальних та евакуаційних заходах;
- запобігає мародерству та злочинам у зоні НС.

Діяльність може здійснюватися в режимах:

1. Повсякденної діяльності.
2. Підвищеної готовності.
3. Діяльності в умовах НС.
4. Діяльності в умовах надзвичайного стану.

В особливих умовах поліція переходить на посилений варіант службової діяльності, що включає:

- створення резервів сил і засобів;
- цілодобове чергування керівного складу;
- обмеження або заборону проведення масових заходів;
- встановлення особливого режиму в'їзду / виїзду.

Функції поліції в умовах НС не «підміняють» цивільний захист, а забезпечують **безпековий контур** реагування: охорона периметрів, режимність доступу, евакуаційні маршрути, протидія мародерству, супровід колон, захист критичної інфраструктури, участь у пошуку людей тощо (базові завдання і повноваження поліції визначаються профільним законом.)

В особливих умовах управління будується за принципами:

1. Єдиначальності (визначений керівник / штаб).

2. Безперервності (цілодобовий цикл управління, чергування, зв'язок).

3. Сумісності сил (узгодженість із ДСНС, органами влади, медичними службами тощо).

4. Пріоритету порятунку життя і безпеки громадян.

Організаційно це реалізується через активацію органів управління та координаційних органів у системі цивільного захисту (комісії ТЕБ та НС, спеціальні комісії з ліквідації наслідків НС).

Основні управлінські цикли поліції в НС

У практиці доцільно виділяти 6 «циклів»:

– **оцінка обстановки** (розвіддані / повідомлення / карта ризиків);
– **прийняття рішення** (режим, сили, рубежі, заборони / обмеження);

– **планування** (маршрути, пости, периметри, резерви);

– **розгортання** (передислокація, організація зв'язку, взаємодії);

– **виконання** (служба, евакуація, фільтрація, охорона);

– **контроль і корекція** (зміна рубежів, підсилення, ротація).

Тактика дій нарядів поліції під час виникнення надзвичайних ситуацій

Наряди поліції у НС діють за принципами:

– **безпека наряду** (ЗІЗ, дистанція, укриття, контроль ризиків);

– **збереження життя** (перша допомога, евакуація постраждалих, виклик медиків / ДСНС);

– **ізоляція небезпечної зони** (периметр, кордони, блокпости, маршрути);

– **керіваність натовпу** (інформування, розведення потоків, недопущення паніки);

– **доказовість** (фіксація подій, збереження слідів правопорушень, передача інформації слідчим / оперативним підрозділам).

Основні тактичні завдання нарядів поліції:

– негайне реагування на повідомлення;

– оцінка обстановки та визначення меж небезпечної зони;

– оповіщення населення;

– організація евакуації;

– забезпечення доступу рятувальних служб;

– недопущення паніки.

Особлива увага приділяється:

- охороні майна евакуйованих осіб;
- контролю руху транспорту;
- забезпеченню режиму комендантської години (у разі введення).

Типові первинні дії наряду:

1. Прийняти повідомлення / сигнал і підтвердити координати події.

2. Оцінити загрози (вибух / хімія / вогонь / обвал / агресивний натоп).

3. негайно повідомити чергового / штаб, запросити ДСНС, медиків, енергетиків тощо.

4. Організувати периметр і маршрути: перекриття, відвід людей, контроль транспорту.

5. Виконувати пріоритетні завдання: порятунок людей, охорона порядку, недопущення мародерства.

Наряди поліції діють згідно з оперативними планами (наприклад, план «Хвиля», «Грім» тощо). **Основні тактичні дії:**

1. Оцінка обстановки: визначення меж зони НС, кількості потерпілих, наявності небезпечних факторів (газ, вогонь, радіація).

2. Очеплення (блокування): недопущення сторонніх осіб у небезпечну зону та запобігання мародерству.

3. Евакуація: надання допомоги в організованому виведенні населення.

4. Регулювання руху: забезпечення безперешкодного проїзду спецтехніки ДСНС та швидкої допомоги.

Взаємодія правоохоронців з іншими державними органами

Принципи взаємодії: єдність управління, безперервність обміну інформацією, взаємодопомога при виконанні завдань.

ЄДСЦЗ прямо передбачає, що система включає органи управління, сили й засоби центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, підприємств та організацій, а також визначає порядок виконання завдань і **організації взаємодії**. Це означає: поліція не може діяти «ізольовано» – вона інтегрується в загальну координацію цивільного захисту.

Поліція взаємодіє з:

- ДСНС України;
- Службою безпеки України;

- Збройними Силами України;
- органами місцевого самоврядування;
- медичними службами.

Взаємодія здійснюється в межах **Єдиної державної системи цивільного захисту**.

Базові напрями взаємодії

1. ДСНС: рятувальні роботи, зонування, доступ у небезпечні зони, евакуація, оповіщення.

2. Органи влади / місцевого самоврядування: евакокомісії, пункти розміщення, логістика життєзабезпечення.

3. Охорона здоров'я: коридори для «швидких», медичне сортування, охорона медзакладів.

4. Енергетика / комунальні служби: доступ до аварійних бригад, охорона об'єктів, перекриття зон.

5. Прикордонники/військові (за умов особливого періоду) – за визначеним правовим режимом.

Міжвідомчі надгалузеві системи державного управління в особливих умовах

Основним механізмом є **Єдина державна система цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**. Вона об'єднує органи виконавчої влади, які мають повноваження у сфері цивільного захисту. Поліція в цій системі відповідає за підтримання публічної безпеки та правопорядку, а також ідентифікацію загиблих.

ЄДСЦЗ забезпечує:

- прогнозування НС;
- оповіщення населення;
- евакуацію;
- ліквідацію наслідків;
- життєзабезпечення постраждалих.

ЄДСЦЗ – це **сукупність органів управління та сил** різних суб'єктів, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту. Кабінет Міністрів здійснює керівництво системою, а безпосереднє керівництво її діяльністю покладено на ДСНС.

ЄДСЦЗ складається з:

- **функціональних підсистем** (створюються центральними органами виконавчої влади у відповідних сферах);
- **територіальних підсистем** (утворюються в регіонах і громадах).

- для поліції це означає практичну необхідність;
- чітко знати «свій» рівень реагування;
- мати контактні матриці взаємодії (чергові служби, штаби, комісії);

– працювати в єдиному інформаційному контурі.

Завдання нарядів патрульної поліції в особливих умовах і НС

Згідно з функціональними обов'язками, патрульні поліцейські зобов'язані:

- здійснювати перевірку документів та особистий огляд громадян (у разі запровадження комендантської години);
- припиняти паніку та дезінформацію;
- охороняти об'єкти критичної інфраструктури (водоканали, електростанції);
- виконувати розпорядження військового командування (якщо введено воєнний або надзвичайний стан);
- забезпечує виконання режимних обмежень;
- здійснює патрулювання;
- допомагає евакуаційним комісіям.

Оперативний штаб як орган управління та координації

Для безпосереднього керівництва силами і засобами створюється

Оперативний штаб. Функції штабу:

- збір та аналіз інформації про стан оперативної обстановки;
- підготовка проектів рішень для керівника операції;
- координація дій різних служб (поліції, медиків, рятувальників);
- організація зв'язку та логістичного забезпечення;
- здійснює управління силами та засобами;
- приймає рішення щодо евакуації, блокування районів, введення спеціальних режимів;
- організовує інформаційне забезпечення.

Призначення штабу

Оперативний штаб (у широкому управлінському розумінні) створюється для:

- єдиного управління силами на території реагування;
- узгодження рішень різних служб (поліція, ДСНС, медицина, влада);
- оперативного розподілу ресурсів і контролю виконання.

В системі цивільного захисту координацію забезпечують, зокрема, **комісії ТЕБ та НС** і спеціальні комісії з ліквідації наслідків НС. Для поліції штаб є ключовим «вузлом» постановки задач: периметри, рубежі, пропускний режим, комунікації з населенням.

Типова структура роботи штабу

- **керівник (начальник штабу)** / відповідальні за напрямками;
- **чергова зміна** (цілодобовий цикл);
- **зв'язок та інформація** (радіоканали, ситуаційні зведення, карта подій);
- **логістика** (пальне, харчування, ротація, ЗІЗ);
- **взаємодія** (контакти та представники служб).

Тактика дій поліції при НС техногенного і природного характеру

При техногенних аваріях:

- ізоляція небезпечної зони;
- контроль доступу;
- допомога у рятувальних роботах.

При аваріях на ХНО (хімічно небезпечних об'єктах) тактика включає:

- **оповіщення:** негайне інформування населення через гучномовці;
- **використання ЗІЗ:** наряди повинні використовувати засоби індивідуального захисту органів дихання;
- **прогнозування:** врахування напрямку вітру та швидкості поширення хмари небезпечної хімічної речовини (НХР).

При природних катастрофах:

- евакуація населення;
- охорона майна;
- пошук зниклих осіб;
- забезпечення гуманітарних заходів.

У практиці застосовують:

- **пости** (стаціонарні / мобільні), у т.ч. загороджувальні;
- **піші / автомобільні патрулі;**
- **групи реагування** (підсилення для критичних епізодів);
- **резерв** (для маневру силами).

Техногенні НС (пожежі, вибухи, хімічні викиди, руйнування)

Тактичні акценти:

- жорстке **обмеження доступу** до небезпечної зони (периметр, КПП);

- **розосередження людей** і перенаправлення потоків (щоб уникнути тисняви);
- забезпечення **«коридорів» для ДСНС і медиків**;
- фіксація правопорушень (крадіжки, шахрайство під виглядом «волонтерів», мародерство);
- організація **інформування населення** у взаємодії з органами влади.

Природні НС (повені, буревії, зсуви, епідемічні загрози)

Тактичні акценти:

- охорона майна в евакуйованих районах;
- супровід евакуації (в т.ч. соціально вразливих груп);
- охорона гуманітарних складів і пунктів видачі;
- підтримка режимних / карантинних зон (за наявності відповідних рішень компетентних органів).

Характеристика і класифікація масових заходів

Масовий захід – це збори людей заздалегідь визначеною кількістю в конкретному місці з певною метою. **Класифікація:**

1. **За змістом:** громадсько-політичні (мітинги), культурно-видовищні (концерти), спортивні, релігійні.
2. **За періодичністю:** разові, періодичні, постійні.
3. **За масштабом:** міжнародні, загальнодержавні, місцеві.
4. **За ступенем ризику:** санкціоновані та несанкціоновані.

Поняття масового заходу та ризику

Масові заходи – це організовані зібрання людей у публічному просторі (культурні, спортивні, релігійні, політичні тощо), які можуть переходити в **події підвищеного ризику** через:

- тисняву і паніку;
- конфлікти між групами;
- терористичні / диверсійні загрози;
- техногенні фактори (пожежа, обвал конструкцій, аварії транспорту).

Класифікація масових заходів для потреб поліції

Практично доцільно класифікувати:

1. За **чисельністю** (малі / середні / великі).
2. За **локалізацією** (стадіон / площа / маршрутний захід).
3. За **динамікою** (статичні / рухомі).
4. За **конфліктністю** (низька / середня / висока).
5. За **ризиком НС** (звичайний / підвищений / критичний).

Під час введення **надзвичайного стану** закон допускає встановлення обмежень щодо масових заходів у визначених межах правового режиму.

Тема 11. Організація і тактика проведення спеціальних операцій

*Характеристика та зміст поняття «оперативна обстановка»
Вплив оперативної обстановки на управління та організацію діяльності правоохоронців
Особливості несення служби нарядами поліції в умовах погіршення криміногенної обстановки
Тактика дії нарядів поліції в зонах проведення спеціальних операцій
Організація і тактичні особливості діяльності підрозділів поліції та органів внутрішніх справ в рамках оперативного плану «Хвиля»
Тактичні особливості виконання планів спеціальних заходів «Сирена», «Грім», «Перехват»*

Порядок організації спеціальної операції та її етапи

Організація спеціальних операцій, складна вже сама по собі, істотно ускладнюється тією обставиною, що її керівникові найчастіше приходится використовувати підрозділи, рівня підготовки яких він не знає. Досвід навчань показує, що здавалося б такий нескладний маневр, як розосередження натовпу шляхом зустрічного висунення двох «клинів», можливий на практиці тільки тоді, коли він здійснюється добре підготовленими, злагодженими підрозділами. В іншому випадку «клин», незважаючи на зазначені орієнтири, ідуть кожен вправо і розходяться тим далі, чим більша відстань, яку потрібно пройти. Тому у випадках, коли рівень підготовки не відомий старшому начальникові чи злагодженість підрозділів є недостатньою, доводиться обирати хоча й менш ефективні, але й менш складні тактичні способи дій: розосередження натовпу колонами, що діють в одному напрямі, фронтальне витіснення тощо.

І ще один принцип заслуговує на особливу увагу. Це вже згадана друга «негативна аксіома» Ліддел-Гарта: «не відновляти наступ на тому самому напрямку або в тому самому угрупованні після того, як він зазнав невдачі». Стосовно до спеціальної тактики він може бути сформульований так: «не починати повторної атаки з того

самого напрямку і тим самим способом після того, як вона зазнала невдачі». Це правило однаково справедливе для операцій як із затримання озброєних злочинців, так і з припинення масових безпорядків. Повторний штурм з того самого напрямку укриття злочинців ні до чого, крім втрат, призвести не може. Після невдалої спроби штурму будинку лікарні в Бudyонівську повторні дії стали неможливі, і залишилося тільки розпочати переговори з терористами самому прем'єр-міністру (що зовсім неприпустимо ні з тактичної точки зору, ні з етичної). Так само марною та небезпечною є повторна атака натовпу тими ж силами й засобами і з того ж напрямку.

Кожному виду спеціальної операції, що проводять органи внутрішніх справ, притаманні свої особливості, які виражаються в різних тактичних прийомах ведення спеціальних заходів, складі, кількості та структурі задіяних сил, груп оперативного реагування, характеристиці спеціальних та технічних засобів. Такі особливості відображені у завчасно розроблених типових оперативних планах по кожній операції. Незалежно від виду та особливостей кожна спеціальна операція складається із трьох етапів:

- організація і підготовка операції;
- ведення операції;
- завершення операції.

Тривалість підготовчого періоду може бути різною, від декількох годин до декількох діб, і залежить від отриманої інформації про злочинців, переліку заходів, які необхідно виконати за цей період, кількості сил що залучаються та інших факторів. Закінченням періоду організації та підготовки вважається термін, коли оперативні – службові наряди та групи оперативного реагування підрозділів ОВС готові до виконання поставлених завдань.

Рішення на проведення спеціальної операції приймає начальник органу внутрішніх справ і особисто організовує проведення операції, або призначає керівника операції і його заступника.

Своє рішення керівник операції приймає на підставі всебічного усвідомлення поставленого завдання і оцінки оперативної обстановки.

Під час усвідомлення поставленого завдання керівник операції повинен зрозуміти загальний задум операції та її мету. Також визначає, які заходи необхідно провести для підготовки до операції

і здійснює розрахунок часу. Під час проведення розрахунку часу, керівник повинен планувати свою роботу таким чином, щоб надати підлеглим якомога більше часу на підготовку.

Оцінюючи обстановку, керівник операції встановлює, які фактори поліпшують виконання поставленого завдання і які заходи необхідно провести, щоб ліквідувати дію негативних факторів.

До основних факторів, які необхідно врахувати під час оцінки обстановки можна віднести:

- оцінка злочинця;
- оцінка місцевості;
- оцінка сил і засобів;
- пора року, час доби та стан погодних умов.

Після всебічного усвідомлення поставленого завдання, оцінки обстановки та рекогносцировки місцевості керівник *приймає рішення* на використання сил та засобів в спеціальній операції.

У своєму рішенні керівник вказує:

- тактичний задум СО;
- порядок і маршрут висування до району (місця) проведення СО;
- способи проведення режимно-обмежувальних та силових заходів;
- склад груп оперативного реагування;
- завдання підрозділам та оперативним групам;
- напрямки основної концентрації сил;
- об'єм оперативно – розшукових заходів;
- порядок взаємодії між підрозділами та сусідніми ОВС;
- час готовності до виконання поставленого завдання;
- порядок управління підрозділами та підтримання зв'язку.

На основі рішення керівника на проведення СО оперативний штаб розробляє оперативно-службові документи. До них відносяться: а) план проведення СО; б) схема зв'язку; в) робоча карта керівника операції; г) таблиця сигналів взаємодії та розпізнання.

Одним із основних документів є план проведення СО. Він складається з графічної (на карті, схемі) та текстової частини, підписується керівником операції і затверджується старшим оперативним керівником, що прийняв рішення на проведення СО.

По структурі план операції складається із розділів:

- стан оперативної обстановки;
- сили і засоби, що задіюються для проведення СО;

- завдання підрозділам та оперативним групам;
- організація взаємодії між оперативними групами та підрозділами;
- режимні заходи в районі операції;
- організація управління та зв'язку;
- матеріально-технічне забезпечення.

На основі плану проведення операції і прийнятого рішення керівник операції ставить завдання задіяним органам та підрозділам. Як правило, постановка завдань може здійснюватися шляхом об'явлення наказу на проведення СО усно або подачею письмово.

Досягнення успіху в СО найбільше залежить від взаємодії задіяних сил і засобів, яка організовується всередині підрозділів, між сусідніми підрозділами, за часом та місцем проведення спільних заходів. Найбільш ретельно організовується взаємодія між органами і підрозділами в нічний час та в умовах обмеженої видимості.

Концентрація сил і засобів в районі операції здійснюється скрито по завчасно визначених маршрутах. З прибуттям у визначений район, призначаються вихідні рубежі та маршрути висування підрозділів (груп оперативного реагування) на них.

Кожний вид СО має свою специфіку, особливості та чітко визначену послідовність її проведення. Так, під час ведення СО по затриманню (ліквідації) злочинців, що захопили заручників, характерною рисою є ведення переговорів із злочинцями та здійснення на них психологічного тиску. При веденні СО по затриманню озброєних злочинців, які знаходяться в укритті, характер дій в операції залежить від того, очікують вони дій щодо їх затримання та підготувалися до вчинення активного опору, чи дії по їх затриманню будуть для злочинців раптовими і неочікуваними.

Ведення операції в умовах активного опору злочинців починається із здійснення на них психологічного тиску. Висуваються вимоги до злочинців про добровільну здачу, попереджаються про застосування проти них зброї, спеціальних засобів, а при невиконанні висунутих вимог здійснюється затримання чи ліквідація.

Етап завершення операції включає в себе огляд району проведення операції, фіксація та вилучення речових доказів, проведення слідчих дій, збір та перевірка особового складу, засобів забезпечення, підведення підсумків проведених заходів та інші дії.

Способи проведення режимно-обмежувальних та силових заходів в СО залежить від умов оперативної обстановки, наявності сил і засобів та характеру місцевості.

Режимно-обмежувальні та силові заходи можуть проводитися наступними способами: блокуванням; пошуком; оточенням; переслідуванням; очепленням; розосередженням.

Блокування – це заходи ОВС, які направлені на ізоляцію визначеного району (об'єкту) з метою недопущення виходу злочинців за його межі. Воно може бути суцільним або за напрямком руху злочинців.

Пошук – це дії ОВС направлені на виявлення, затримання або знешкодження злочинців, а також речей і предметів, що належать їм і можуть служити як речові докази.

Оточення – це спосіб проведення силових заходів в СО і проводиться в тих випадках коли є достовірні дані не тільки про район, але і конкретне місце, об'єкт знаходження злочинців.

Переслідування – це спосіб силових дій, який застосовується нарядами ОВС з метою затримання або знешкодження злочинців що намагаються зникнути з району проведення спеціальної операції.

Очеплення – це дії сил ОВС по ізоляції району масових заворушень в населеному пункті, місць великих катастроф, пожеж, стихійного лиха з метою недопущення входу (виходу) в район сторонніх осіб.

Розосередження – це дії сил ОВС в СО по припиненню масових заворушень з метою розподілу натовпу на частини і подальше їх витіснення із району масових заворушень, вилучення організаторів і активних учасників, відновлення належного громадського порядку в районі проведення СО.

Тактичні основи проведення спеціальних операцій. *При проведенні операцій щодо затримання злочинців необхідно враховувати такі основні чинники:*

- громадську небезпеку і озброєність осіб, які підлягають затриманню;
- сили і засоби ОВС, які будуть задіяні;
- характер і достовірність відомостей про місце переховування злочинців;
- характер місцевості, де планується проведення операції;
- характер місцевого населення, національні традиції, їх ставлення до заходів, що будуть проводитись;

- пору року та час доби;
- час, який є у розпорядженні працівників поліції на підготовку до затримання.

Успіх проведення операцій з затримання озброєних злочинців забезпечується дотриманням таких вимог:

- безперервне централізоване управління задіяними силами і засобами, підтримання постійної взаємодії і зв'язку між ними;
- висока оперативність, професійність і бойова готовність, вміння кваліфіковано застосовувати нові оперативно-технічні засоби та зброю;
- простота і чіткість постановки завдань;
- вичерпна оперативна інформація про осіб, які підлягають затриманню;
- забезпечення максимально можливої безпеки особового складу та громадян, які знаходяться на місці затримання;
- проведення найбільш ефективних дій, швидкість і прихованість маневру силами і засобами, раптовість і рішучість дій, уміння швидко наблизитись до злочинців і захопити їх зненацька;
- суворе дотримання законності.

Операція вважається проведеною і закінченою успішно, якщо із загальної суми здійснених заходів і дій на будь-якій стадії її виконання досягнуті поставлені завдання і мета.

Складові етапи спеціальної операції

Процес проведення спеціальних операцій при затриманні небезпечних злочинців можна поділити на такі складові етапи:

- тренування;
- планування операції та її підготовка;
- розвідка;
- координація, організація взаємодії;
- безпосереднє проведення операції;
- забезпечення безпеки під час проведення операції.

Організація безпосереднього проведення операції

На цьому етапі, щоб запобігти втратам особового складу, необхідно:

- оцінити обстановку та прийняти рішення щодо проведення операції;
- спланувати операцію;

- сформувати склад оперативних груп, проконтролювати забезпечення їх зброєю, засобами індивідуального захисту, активної оборони, сезонним одягом, спецтехнікою, засобами зв'язку та транспортом;
- провести інструктаж;
- зосередити сили та засоби в районі проведення операції, вивести наряди на вихідні позиції.

Цей перелік дій є взірцевим. Кількість заходів та їх види залежать від конкретних умов кожного окремого випадку.

В умовах навчального затримання озброєних злочинців враховуються лише ті елементи, реалізація котрих у цих умовах можлива.

Але питання щодо запобігання втратам особового складу не повинні залишатися поза увагою.

Втрати (загибель, поранення, травмування, втрата свідомості, захворювання) можуть виникати не лише як наслідок дій злочинців, а також у разі необачності, неузгодженості та невдало спланованих дій працівників ОВС – учасників операції.

Керівником операції із затримання озброєних злочинців призначається найбільш досвідчений працівник. Він несе повну відповідальність за організацію, хід та результати операції. Йому підпорядковується весь особовий склад, залучений до виконання операції.

Отримавши наказ старшого начальника на проведення операції, її керівник, оцінивши обстановку, звертає увагу на обставини, які сприятимуть швидкому і безпечному затриманню злочинців.

На цьому етапі у нагоді може стати інформація, що надходить від підрозділів кримінального пошуку. Зв'язок із відповідними підрозділами повинен підтримуватися постійно, протягом усієї операції.

Уміле використання отриманих даних у ряді випадків дає змогу уникнути озброєного опору, схилити злочинців до добровільної здачі.

Вибір часу затримання має особливо важливе значення і тому вимагає від керівника операції ретельного аналізу дій.

Приймаючи рішення щодо проведення операції, керівник повинен підготувати відповідні сили та засоби.

Завдання викладається в наказі, де має бути зазначено:

- задум і варіанти проведення операції;
- відомості про злочинців;
- характеристика місця проведення операції;
- склад груп захоплення, блокування, прикриття та інших;

- матеріально-технічне та медичне забезпечення;
- час готовності до виконання службових задач;
- засіб оточення, блокування місця затримання;
- порядок прибуття груп захоплення із зазначенням маршруту їх руху, місць висадки та розташування транспортних засобів;
- взаємодія бойових порядків із силами, які додаються;
- порядок підтримання зв'язку, строки подання інформації, сигнали та умовні знаки;
- місце розташування командного пункту, резерву, медпункту, фільтруючого пункту (за умов їх створення).

Наказ щодо проведення операції оголошується особовому складу безпосередньо перед виїздом до місця її проведення.

До формування групи захоплення треба підходити найуважніше, оскільки існує ризик втрат особового складу. Формується вона з фізично розвинутих, сміливих та добре підготовлених працівників.

Чисельність однієї групи може включати до семи чоловік. Орієнтуючись на максимально можливу кількість злочинців, розрахунок здійснюється таким чином, щоб у затриманні одного озброєного злочинця брало участь три–п'ять працівників поліції.

Важливе значення у захисті життя та здоров'я учасників операції надається групам прикриття, які використовують для цього вогонь, дим, ефекти шуму та інші засоби, не допускають прориву злочинців із району блокування, беруть на себе евакуацію поранених та загиблих працівників, громадян та злочинців. Кількість груп прикриття повинна дорівнювати кількості груп захоплення. Чисельність групи складає п'ять–дев'ять чоловік, в їх числі має бути два–три снайпери.

Важливим на другому етапі організації проведення операції є інструктаж особового складу.

На проведення інструктажу, включаючи видачу зброї та технічних засобів, повинно бути відведено не більше 15 хв.

Доцільно звернути увагу лише на найбільш важливі питання: дані про злочинців та оперативну обстановку, загальний задум операції, план архітектурної забудови та особливості місцевості, умови та порядок застосування вогнепальної зброї, бойової техніки, спецзасобів, дотримання законності, заходи безпеки особового складу та населення.

При навчальному затриманні детальніший інструктаж в обсязі, необхідному для виконання завдання, проводять керівники груп

на місці проведення операції: дають завдання групам (нарядам), окремим учасникам, повідомляють відомості про злочинців, місце їх схову тощо. Якщо є вільний час до початку операції, то особовий склад груп захоплення інструктує ще й її керівник.

На місці проведення операції керівник повинен перевірити, чи всі вірно зрозуміли завдання. Особливо детально треба обговорити питання, що стосуються заходів особистої безпеки, застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів.

Гарантію безпеки в таких випадках складають:

- 1) напрям ведення вогню, визначений заздалегідь;
- 2) розміщення працівників у відносно захищених місцях;
- 3) суворе дотримання порядку дій.

Кожний працівник, який застосовує вогнепальну зброю, зобов'язаний суворо дотримуватися правил безпеки, вести вогонь по видимих цілях та таких, що знаходяться на близькій відстані, лише тоді, коли на лінії вогню немає інших працівників або сторонніх осіб. З метою збереження життя людей при затриманні злочинців слід активно використовувати службових собак. Під час затримання особливо небезпечних озброєних злочинців слід використовувати добре натренованих собак, які не бояться пострілів і мають добру хватку. Щоб не втратити собаку, не слід пускати її на затримання злочинця, якщо останній знаходиться у сховищі та відстрілюється.

У такому випадку необхідно відволікати вогонь в інший бік, а собаку пускати з тилу чи флангу або дочекатися, коли злочинець послабить пильність.

Одним із факторів, що суттєво впливає на результати операції, є добре організоване прибуття до місць проведення операції. Доставляючи особовий склад на автотранспорті, треба суворо дотримуватися правил перевезення людей, щоб запобігти нещасним випадкам.

За необхідності на транспортних засобах встановлюється додаткове обладнання: ґрати на вікна, нарощуються борти кузовів тощо.

Треба обирати шляхи з малою інтенсивністю руху та ті, які не можуть контролюватися злочинцями зі сховищ; взимку, під час відлиги чи дощу, за можливістю уникати ґрунтових шляхів (лісових, польових), які можуть бути непрохідними для автотранспорту.

Перед виїздом на місце проведення операції керівник розподіляє сили та засоби відповідно до кількості та місткості транспорту,

встановлює порядок та спосіб вивантаження після прибуття на місце, вживає заходів щодо забезпечення конспірації виїзду. Особливої обережності треба дотримуватися безпосередньо на місці операції: користуватися звуковими або світловими сигналами; вночі на транспортних засобах пересуватися без світла або з затемненими фарами.

Автотранспорт треба залишати у відповідному сховищі (в лісі, яру, будівлі). Якщо затримання здійснюється вночі, автотранспорт може використовуватися для освітлення місцевості.

При наближенні до місця, де переховуються злочинці, слід дотримуватися обережності, повної тиші. За можливістю треба уникати відкритої місцевості, шляхів, просік тощо.

Розподіл груп бойового порядку, оточення місцезнаходження злочинців, зайняття позицій здійснюється в момент наближення до сховища на відстань, що дає можливість швидко та непомітно виконати маневрування.

Якщо є час та умови, керівник операції повинен провести разом зі старшими груп рекогносцировку місцевості.

Перевірка наявності злочинців в оточеному місці проводиться обережно – переважно шляхом спостереження, підслуховування, застосування різних комбінацій (використання радіопередавачів і чутливих радіоприймачів, радіо- і мобільних телефонів, перевірки приміщення працівником, який виступає в ролі двірника, електрика тощо).

Затримання небезпечних озброєних злочинців, що знаходяться у сховищі, незалежно від умов, у яких воно здійснюється, повинно починатися з блокування.

Мета блокування – ізоляція певного району, забезпечення вдалого ведення пошуку або затримання злочинців. При цьому також необхідно дотримуватися правил, що запобігають втратам особового складу.

При блокуванні озброєних злочинців у вагоні, на судні їх необхідно вивести у безпечне місце, за межі станції, порту.

Щільність блокування залежить від умов місцевості та оперативного значення ділянок, що оточуються.

При розрахунку сил для оточення місцевості керуються такими критеріями: наряд із 2–3 працівників може перекрити рубіж на відстані 75 м – на закритій та до 150 м – на відкритій місцевості.

Єдиних критеріїв розрахунку сил та засобів, необхідних для блокування в умовах житлового масиву, не існує – у кожному конкретному випадку цей розрахунок робить керівник операції.

Групи блокування не слід розміщувати поблизу сховища злочинців, оскільки це створює небезпеку обстрілу своїх працівників. Відстані між групами повинні дозволяти учасникам проведення операцій підтримувати зв'язок і в разі необхідності надавати один одному допомогу.

Позиції груп блокування треба ретельно маскувати. Не дозволяється самостійно залишати або змінювати місце (якщо цього не вимагають обставини) і будь-яким чином виказувати свою присутність.

При блокуванні місця проведення операції в умовах міста групи блокування повинні забезпечити охорону всіх виходів з об'єкта, де знаходяться злочинці, особливо під'їзди, переходи між будинками, дахи. Бажано на позиції ставити двох працівників, оскільки міські забудови обмежують огляд, зв'язок та надання допомоги.

Осіб, які виходять із району блокування, треба перевіряти на предмет наявності у них зброї та для встановлення особи. Якщо злочинці роблять спробу втекти або намагаються напасти на працівників поліції, застосовується зброя. При цьому працівники, які знаходяться на інших позиціях, не повинні вступати у перестрілку, оскільки можуть влучити у своїх товаришів.

Затримання озброєних злочинців краще проводити вдень. Якщо це не вдається, особовий склад слід забезпечити приладами нічного бачення, люмінесцентними розпізнавальними значками, пов'язками; обумовлюється також пароль.

Учасники проведення операції, перебуваючи на постах, повинні обов'язково виконувати правила, які гарантують як особисту безпеку, так і дотримання законності в ході операції:

- не вести вогонь по лінії, на котрій знаходяться працівники групи блокування (оточення). Ширина цієї лінії дорівнює 16 м, тобто 8 м попереду і 8 м позаду цілі;
- забороняється стріляти по невиразній цілі, у напрямку будь якого звуку (шарудіння, шуму), а також у напрямку наряду, що переслідує злочинців;

- стріляти (у випадках, коли застосування зброї правомірне) потрібно лише у добре видиму ціль;
- забороняється стріляти у злочинця, який знаходиться у секторі обстрілу іншого працівника;
- забороняється без дозволу керівника операції залишати пост до сигналу закінчення операції, за винятком випадків, коли треба вжити заходів щодо затримання злочинця.

Виконання вказаних правил забезпечується правильним розставленням та інструктажем працівників.

Перед зайняттям позицій керівники груп повинні вишикувати особовий склад, установити кожному номер поста, провести загальний інструктаж усіх працівників, а при виконанні особливих обов'язків (наприклад, снайпера) – додатковий. На пости працівники розставляються керівниками (старшими) груп відповідно до своїх номерів. Вони вказують фронт, фланги та тил для кожного поста, сектор обстрілу. Працівник, який зайняв пост, повинен знати розташування ближніх постів та їх сектори обстрілу. Зайнявши пост, учасник операції повинен ще раз зорієнтуватися на місцевості, поділити її на сектори обстрілу та огляду, визначити найбільш вразливі з точки зору можливості прориву злочинцями місця та напрямки. За сигналом про початок операції необхідно привести зброю та спецзасоби у повну бойову готовність.

Співробітникам ОВС, залученим до участі в спеціальних заходах, забороняється:

- залишати розташування поста, стрій підрозділу, кудись відлучатися без дозволу безпосереднього командира; розпочинати розмови зі сторонніми особами без службової необхідності;
- розпочинати неслужбовий діалог з особами, що оглядаються, власниками автотранспорту, що оглядаються, особами, що знаходяться в оглядовому приміщенні, дозволяти їм робити будь-які дії без команди;
- приймати від будь-кого і передавати будь-кому будь-які предмети;
- знімати спорядження без команди командира підрозділу;
- залишати зброю і боеприпаси без догляду чи передавати будь-кому, включаючи осіб, яким підпорядкований;
- досилати без необхідності патрон у патронник.

Крім того, забороняється:

1. При перевірці на дорогах і огляді транспортних засобів:
 - підходити до зупиненого автомобіля ззаду або спереду за напрямком його руху;
 - при освітленні автомобіля фарами службового автотранспорту ставати в смузї світла між своїм і зупиненим транспортним засобом;
 - блокувати собою директрису стрільби того, хто страує.
2. При перевірці документів на вулиці та особистому огляді підозрілих осіб:
 - приступати до огляду доти, доки положення для того, хто провдить огляд, не буде повністю безпечним, тобто доки той, кого оглядають, не займе положення, яке повністю унеможливує раптовий напад із його боку; переносити руку через плече того, кого оглядають;
 - засовувати руку в кишеню того, кого оглядають, якщо на нього не надягнуті наручники;
 - пропускати руку біля пахви того, кого оглядають, далі, ніж до середини і грудей;
 - робити промацування обома руками;
 - опускати голову вниз під час проведення огляду.
3. При огляді будівель у населеному пункті сільського типу, будівлі, що садинок стоїть у лісистій місцевості (хутора, будиночка лісника):
 - просуватися до об'єкта ділянками, що проглядаються з вікон і дверей;
 - торкатися будь-яких предметів або речей у приміщенні, що оглядається, на вулиці та у дворі;
 - самостійно відкривати двері, люки, пересувати меблі та змінювати місцезнаходження будь-яких речей;
 - приймати від господарів будь-які речі під будь-якими приводами;
 - виконувати прохання господарів типу: «Сідайте тут, будь ласка», «Пригощайтеся», «Допоможіть...» тощо.
4. При штурмі будівлі, в якій знаходиться озброєний злочинець:
 - проводити штурм, не вивчивши плану розташування приміщень у будівлі, не маючи даних про точне місцезнаходження злочинця, його озброєння, наявність і місцезнаходження заручників, відомостей про зовнішній вигляд злочинця і заручників, що дозволить їх розрізнити в момент штурму;

- за наявності реальної загрози життю та здоров'ю сторонніх людей;

- використовувати в багатоповерхових будинках ліфти для просування до місцезнаходження злочинця.

5. При пошуку, прочісуванні в лісі, на пересічній місцевості:

- вести вогонь на шум і по цілях, які нечітко видно;

- долати перешкоду всім разом («скупчуватися» перед перешкодою);

- при русі наступати на стовбури звалених дерев, кущі.

6. При проведенні пошуку в лісі вночі:

- палити, користуватися освітлювальними приладами (ліхтарями), розмовляти, відправляти природні потреби, залишати стрій підрозділу без дозволу командира (старшого групи);

- вести вогонь на шум і по цілях, які нечітко видно;

- рухатися при втраті візуального зв'язку з партнерами.

7. При проведенні спеціальної операції з припинення масових заворушень використовувати несправні засоби індивідуального захисту (ЗІЗ) і засоби активної оборони (ЗАО).

Розшукові наряди, групи бойового порядку ОВС, їхні види, призначення й забезпечення

Розшукові наряди призначені для розшуку, пошуку, переслідування та захоплення озброєних та інших злочинців, що представляють підвищену громадську небезпеку. До них відносяться:

- **розшуковий пост** призначається у складі від 2–3 осіб до 10 для затримання злочинців у пунктах їх імовірної появи або на можливих напрямках руху;

- **група переслідування** – службово-військовий наряд у складі до відділення, призначений для затримання злочинців, які намагаються переховуватися після здійснення втечі, зіткнення з військовими нарядами, а також при їх прориві з заблокованого району (району оточення);

- **пошукова група** – службово-військовий наряд чисельністю до взводу, призначений для пошуку і затримання злочинців у визначеному районі;

- **розшукова група** – службово-військовий наряд у складі двох–п'яти осіб (як правило, з прапорщиків і військовослужбовців за контрактом служби штатних розшукових підрозділів), призначений

для розшуку і затримання злочинців за родинними й іншими зв'язками, а також у пасажирському транспорті;

– **заслін** – службово-військовий наряд для перекриття імовірних напрямків руху злочинців або ділянки на рубежі блокування (оточення);

– **засідка** – службово-військовий наряд у складі 3–5 військовослужбовців, або співробітників ОВС, призначений для захоплення злочинця за наявності достовірних відомостей про його появу в певному місці.

– **група оточення** – для ізоляції певного району (ділянки) від напливу сторонніх громадян і проїзду транспортних засобів шляхом виставлення військових цепів, заслонів, контрольно-пропускних пунктів. Чисельність групи визначається загальною протяжністю рубежу оточення з урахуванням напрямів зосередження основних зусиль;

– **пост спостереження** – службово-військовий наряд чисельністю 2–3 військовослужбовця, або співробітників ОВС, призначений для ведення розвідки на місцевості у визначеному йому секторі;

– **група повітряної розвідки** – для ведення розвідки шляхом спостереження з вертольота (вертольотів) та психологічного впливу на учасників масових заворушень здійсненням низьких польотів над ними. До складу групи включаються 1–3 вертольота з екіпажами. На кожен вертоліт виділяється 2–3 спостерігача (офіцери), які мають досвід ведення повітряної розвідки. Повітряна розвідка ведеться за зонами і напрямками;

– **група наземної розвідки** – для стеження за розвитком подій, поведінкою громадян шляхом створення мережі постів спостереження і розвідувальних дозорів із метою своєчасного інформування оперативного штабу про розвиток ситуації, протиправні дії, їх характеристику, пересування натовпу й інші відомості. Чисельність групи залежить від умов місцевості, наявності сил і засобів;

– **розвідувальний дозор** – службово-військовий наряд чисельністю 5–7 військовослужбовців, призначений для ведення розвідки на автомобілі (БТР, БРДМ) за встановленим маршрутом (у визначеному районі);

– **група патрулювання** – для охорони громадського порядку в районах (населених пунктах), розосередження незначних груп

порушників на ближніх і дальніх підступах до районів проведення спеціальних операцій. Вона складається з посилених броньованою технікою патрулів і піших патрулів (патрулів на автотранспорті). Чисельність групи і протяжність маршруту патрулювання визначаються у відповідності з оцінкою місць можливого загострення обстановки. Крім військовослужбовців, група може формуватися з особового складу підрозділів патрульної служби поліції, курсантів навчальних закладів МВС України;

– **група блокування** – для ізоляції й затримання організаторів і активних учасників масових заворушень, припинення їх протиправних дій, надання допомоги групі конвоювання в доставці затриманих до спецавтомобілів. Залежно від кількості, ступеня агресивності правопорушників, умов місцевості, група може шикуватися в колону по одному, два, три, чотири чоловіка; ланцюг – в одну, дві, три, чотири шеренги. Кількісний склад групи визначається в залежності від протяжності рубежу блокування. Крім військовослужбовців, група може формуватися з особового складу спецпідрозділів поліції.

– **група розосередження** створюється для поділу натовпу на частини і витіснення його в кількох напрямках за лінію оточення і далі до розосередження на дрібні групи, а також для надання допомоги групі вилучення. Кількісний склад групи залежить від чисельності протиправного угруповання й характеру його дій;

– **група вилучення** – для затримання організаторів й активних учасників масових заворушень, які переховуються у натовпі. Група формується за рахунок фізично розвинених, спеціально підготовлених військовослужбовців підрозділів спеціального призначення, працівників оперативних підрозділів МВС та спецпідрозділів.

– **група конвоювання** – для конвоювання затриманих із району проведення операції на фільтраційний пункт. Група виконує завдання пішими вартами і на спеціальних автомобілях для конвоювання. Чисельність кожної – чотири чоловіки. Крім військовослужбовців ВВ, група формується за рахунок особового складу конвойних підрозділів ОВС. До складу групи можуть включатися кінологи зі службовими собаками;

– **група супроводження** призначається для організованої доставки громадян і вантажів у пункти призначення, недопущення

несанкціонованих посадки (висадки) громадян на транспорт, завантаження (розвантаження) вантажів, за необхідності – для перевірки відповідних документів;

– **група розгородження** служить для розбирання барикад, завалів, руїн та інших перешкод. Група формується з особового складу інженерних підрозділів, які мають на озброєнні спеціальну техніку й обладнання. До складу групи можуть входити особовий склад і техніка Збройних Сил та цивільної оборони;

– **група застосування спецзасобів** створюється з числа спеціально підготовлених військовослужбовців, співробітників спецпідрозділів, які застосовують спеціальні засоби згідно нормативних актів. У залежності від умов застосування спецзасобів група може поділятися на декілька підгруп. Чисельність групи залежить від типу й кількості спецзасобів, що застосовуються;

– **група снайперів** створюється з найбільш підготовлених до цього військовослужбовців, які пройшли спеціальну підготовку. До складу групи можуть включатися співробітники спецпідрозділів МВС і СБУ;

– **група прикриття** – для надання допомоги військовослужбовцям групи вилучення в ході затримання організаторів і активних учасників масових заворушень, які переховуються в натовпі. Група діє разом із групою розосередження і групою вилучення. Чисельність її залежить від умов виконання завдань;

– **група охорони** складається з варт (постійних або тимчасових) для охорони особливо важливих об'єктів (банків, телефонно-телеграфних станцій, будівель органів виконавчої влади, об'єктів забезпечення життєдіяльності), а також лікувальних закладів, бактеріологічних лабораторій, обсерваторій, пунктів водопостачання – на випадок дій в осередку епідемії. Крім того, від цієї групи можуть споряджатися варти і сторожові загони чисельністю від відділення до роти для охорони і супроводження колон біженців, місць їх тимчасового розміщення, транспортів із вантажами, місць скоєння терористичних актів (катастроф, аварій тощо). З метою надійної охорони й забезпечення ефективного функціонування окремі загони цієї групи можуть виділятися на фільтраційний пункт, у групи розгородження, пожежегасіння, документування протиправних дій,

командних і медичних пунктів. Для посилення охорони можуть використовуватись танки, БМП, БТР;

– **група документування** – для фіксації й документування протиправних дій учасників масових заворушень, наслідків терористичних актів (аварій, катастроф), дій підрозділів ВВ. Чисельність групи визначається з урахуванням кількості засобів документування й наявності фахівців;

– **група захоплення** створюється зі складу підрозділів спеціального призначення. Використовується з метою звільнення заручників, захоплення (звільнення захоплених) будівель органів влади та інших важливих об'єктів, а також затримання озброєних вогнепальною зброєю правопорушників. Чисельність групи залежить від складності виконуваного завдання, яке виконується. Група може посилюватись броньованою технікою. У складі групи (у взаємодії) можуть діяти співробітники спецпідрозділів МВС і СБУ;

– **маневрені групи** – для недопущення переміщень натовпу, активних учасників масових заворушень («бойовиків») від одного населеного пункту (району, мікрорайону) до іншого. За чисельністю група повинна не менше, ніж у два рази перевищувати сили правопорушників. До місця виконання завдань група доставляється на вертольоті, бойовій чи іншій техніці. Як правило, маневрені групи виступають як оперативний резерв військової частини (з'єднання). Чисельність – до батальйону і більше. До складу групи призначаються, крім стройових підрозділів і підрозділів спеціального призначення, групи спеціального призначення, оперативно-слідча група, а також загін забезпечення руху зі співробітниками ДАІ;

– **пересувна оперативна група (ПОГ)** – для забезпечення охорони громадського порядку в умовах режимних обмежень. Виконують завдання на визначених для них маршрутах (у районах) шляхом стеження за обстановкою та припинення погромів і заворушень з боку злочинних угруповань. До складу ПОГ призначаються стройові підрозділи чисельністю до роти на автомашинах і БТР (можуть посилюватися танками), оснащені засобами зв'язку;

– **сторожова застава** – для охорони і прикриття об'єктів можливого нападу, розташованих у значному віддаленні від оперативного штабу і місця дислокації військового оперативного резерву.

Чисельність – 100 і більше чоловік. Як правило, включає групи оточення і патрулювання, групу застосування спеціальних засобів, вогневу групу, резерв;

– **вогнева група** – для підтримання вогнем дій бойових підрозділів (підрозділів спеціального призначення) з метою завдати ударів групам «бойовиків», які вдаються до збройного опору. Чисельність і склад групи визначається в залежності від отриманого завдання й умов його виконання;

– **варта** – озброєний підрозділ, який виконує завдання з охорони особливо важливих об'єктів, супроводження колон тощо. Чисельність варті визначається в кожному окремому випадку в залежності від отриманого завдання.

Комендантський пост чисельністю від відділення до взводу призначається для забезпечення комендантської години, затримання транспортних засобів і людей, які порушують режимні заходи. Може включати 2–3 контрольно-пропускних пункти, а також групу, яку начальник поста періодично надсилає для огляду місць імовірного переховування порушників комендантської години в районі несення служби.

Поліцейський ланцюжок – наряд чисельністю від відділення до роти, який виконує завдання по оточенню району (ділянки місцевості) з метою заборони неорганізованого проходу громадян. Військовий цеп може бути: посиленням – з інтервалом між військовослужбовцями менше 1 м; нормальним – з інтервалом – 1–2 м; рідким – з інтервалом понад 2 м; багаторядним – у два і більше рядів. До складу цепу можуть включатися працівники органів внутрішніх справ, державної безпеки. Для їх посилення під час перекриття вулиць можуть використовуватись автомобілі (танки, БМП, БТР), переносні загорождення, канати й інші засоби.

Масові заворушення (оперативний план «Хвиля»)

Оперативний план «Хвиля» – це план спільних заходів Національної поліції, частин НацГвардії, ВНЗ МВС, СБУ і прокуратури щодо запобіг і припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень, регламентований Наказом МВС № 1345 від 11.11.2003 «Про затв. Настанови щодо дій органів, підрозділів внутрішніх справ, з'єднань, військових частин Національної гвардії України, вищих навчальних закладів МВС України з ліквідації

масових заворушень». План узгоджується з управлінням ОПП (охорони публічного порядку).

1) **уточнити:**

- а) місце, час, причини та обставини виник масових заворушень;
- б) приблизну кількість учасників та їх озброєння;
- в) найменування, адресу, належність об'єкта злочинного посягання (підприємство, транспорт, зв'язок тощо), наявність та вид охорони;
- г) кількість потерпілих (установчі дані, якщо відомі), їх стан та місцезнаходження, масштаби руйнувань, завданої шкоди (попередні або офіційні наслідки, хто їх повідомив);

д) у разі затримання підозрюваних – їх установчі дані (прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, місце проживання й роботи, посада, чи притягувались раніше до кримінальної відповідальності, за якими статтями КК України, чи перебували вони на момент учинення злочину в стані алкогольного, наркотичного, психотропного або токсичного сп'яніння);

е) установчі дані та місцезнаходження заявника.

2) **zareestruvati** повідомлення в установленому порядку;

3) **доповісти:** а) начальнику ОВС або його заступ; б) відповідальному від керівництва; в) начальнику або заступ начальника підрозділу БОЗ; г) черговому ОВС вищого рівня;

4) **повідомити:** а) черговому територіального органу СБУ; б) черговому прокуратури;

5) **направити** на місце події групу документування,, оснащену відеотехнікою і фотоапаратурою та групи працівників із метою блокування місця масових заворушень та недопущення в район заворушень транспорту. Оснастити ці групи зброєю, засобами індивідуального захисту та оборони;

6) за розпорядженням керівництва **ввести в дію опер план «Хвиля»**, надалі діяти за розпорядженнями штабу з керування операцією і згідно з цим планом;

7) через кожну годину доповідати в чергову частину вищого рівня про хід операції, а після її закінчення – направити детальну інформацію (**Методичні рекомендації про дії працівників органів та підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях. НАВС. 2013. С. 148–149** (http://www.naiiau.kiev.ua/files/kafedru/ad/pro_dii_pracivnuk.pdf).

Згідно з теорією та практикою, проведення операції, ефективність і термін виконання складає не більше 30 хвилин. Після цього починається затяжне протистояння (<http://euro-maidan.info/node/301>).

Оперативний план «Сирена»

Оперативний план «Сирена» передбачає погоджені дії особового складу органів, підрозділів внутрішніх справ, навчальних закладів МВС України з метою своєчасного блокування місць можливої появи злочинців, оперативного пошуку і затримання озброєних та інших злочинців, які становлять підвищену суспільну небезпеку, що здійснили втечу з-під варти, конвою, караулу, чи напад на інкасаторів, каси, банки, поштові відділення або інші важливі об'єкти (**Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2011. С. 165.**).

Працівники поліції мають право: зупиняти транспортні засоби, з метою перевірки документів у водія та пасажирів, а також огляду транспортних засобів, вантажу та інших речей, які у них перебувають. Тому, користуючись нагодою, звертаючись до учасників дорожнього руху та мешканців району з розумінням поставитись до запобіжних заходів та не створювати конфліктних ситуацій, не перешкоджати роботі поліції спрямованої на забезпечення безпеки громадян та громадського порядку.

Перераховані вище заходи, співробітниками поліції проводяться спільно з співробітниками Прикордонної служби, СБУ, а саме, при виставленні блок-постів, також налагоджена і взаємодія з головами сільських та селищної рад.

Оперативний план «Грім»

Оперативний план «Грім» вводиться в дію для проведення комплексу режимних заходів та бойових дій з метою затримання або знешкодження озброєних злочинців, коли встановлено їх місцезнаходження. Підставами для проведення невідкладних спеціальних заходів є достовірні повідомлення про втечу обвинувачених, підсудних, засуджених з-під варти, від конвою, караулу, а також знаходження чи очікувана поява на території, об'єкті, в зоні обслуговування, на транспорті озброєного злочинця. (**Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2011. С. 165.**).

При підготовці і проведенні спецоперації «Грім» черговий, якому надійшло повідомлення про встановлення місцезнаходження підозрюваного, після чого їм же виконано запис про введення в дію в певному районі спецоперації «Грім» в журналі бойових дій підрозділу поліції особливого призначення, після чого розкриває спецконверт, ставить про це до відома відповідального від керівництва підрозділу і самого командира і діє відповідно до його вказівки. Потім цей журнал веде особа, якій буде доручено.

Під час проведення «Грім» необхідно: 1) блокувати злочинців; 2) вивести з небезпечної зони громадян; 3) припинити в районі дії пішохідний та транспортний рух; 4) вступити в переговори зі злочинцями для виявлення їх намірів, схвалення до здачі без опору; 5) приготувати до застосування спеціальні засоби; 6) мати аптечку, наблизитися до місця події на небезпечну відстань швидку медичну допомогу; 7) пам'ятати про те, що злочинці можуть імітувати здачу з метою придушення пильності. Важливу роль грають переговори, ціль та зміст переговорів. Про результати операції її керівник спочатку негайно доповідає старшому начальнику в усній формі, а потім подає докладне письмове повідомлення.

Оперативний план «Перехоплення»

Оперативний план «Перехват» призначений для забезпечення високої ефективності дій органів внутрішніх справ щодо встановлення і розшуку автомобілів, а також осіб, що скоїли ДТП, незаконно заволоділи транспортними засобами.

Під час введення плану «Перехват» створюється оперативна група, яка координує всі дії в зоні пошуку. Для «перехоплення» можуть залучатися тільки сили, які беруть участь в ОПП на даній території штатно («Перехоплення-1»), можуть бути залучені додаткові підрозділи («Перехоплення»). Кожен учасник пошукових заходів займає визначену в плані позицію або працює за заздалегідь визначеним маршрутом патрулювання.

Крім підрозділів МВС, оперативна група може сповіщати про проведення «перехоплення» інші служби, обладнані радіозв'язком – таксі, аварійні служби. Їм також передаються орієнтування на розшукувані Т\З.

Тема 12. Тактика дій патрульного поліцейського на місці ДТП

Поняття, ознаки і класифікація дорожньо-транспортних пригод
Першочергові дії патрульного на місці ДТП
Методика огляду місця дорожньо-транспортної пригоди
Складання схеми ДТП
Обставини, що підлягають з'ясуванню під час опитування водія, учасників та свідків події
Встановлення особи, винної в ДТП
Затримання та доставляння правопорушника
Порядок складання протоколу ДТП
Винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення
Дії патрульного в нестандартних ситуаціях
Заходи особистої безпеки патрульного під час оформлення ДТП

Поняття, ознаки і класифікація ДТП. Першочергові дії патрульного. Дорожньо-транспортна пригода – це подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або травмовані люди чи завдано матеріальної шкоди. Така подія характеризується сукупністю об'єктивних і юридичних ознак: наявністю транспортного засобу як джерела підвищеної небезпеки, рухом у межах дорожнього простору, шкідливими наслідками та причинним зв'язком із порушенням правил дорожнього руху.

За характером наслідків ДТП поділяються на адміністративні (без потерпілих), кримінальні (з тілесними ушкодженнями або загибеллю), а також події з цивільно-правовими наслідками. Важливою є також класифікація за видом зіткнення: наїзд на пішохода, зіткнення транспортних засобів, перекидання, наїзд на перешкоду тощо.

Після отримання повідомлення та прибуття на місце події патрульний поліцейський повинен діяти чітко та послідовно. Насамперед він доповідає черговому про обстановку, оцінює рівень небезпеки, вживає заходів для запобігання повторним аваріям, організовує огороження місця пригоди, виставляє конуси, забезпечує регулювання руху або об'їзд. Одночасно необхідно перевірити наявність потерпілих і організувати надання домедичної допомоги, виклик бригади екстреної медичної допомоги та інших служб.

Методика огляду місця ДТП. Огляд місця ДТП має на меті повне і об'єктивне встановлення обставин події. Він здійснюється з урахуванням вимог криміналістичної тактики та передбачає фіксацію дорожньої обстановки, розташування транспортних засобів, слідів гальмування, уламків, пошкоджень дорожніх споруд, погодних умов та освітлення.

Особливу увагу приділяють визначенню координат місця зіткнення, напрямку руху транспортних засобів, стану дорожнього покриття, наявності знаків, розмітки та світлофорів. Огляд проводиться системно – від центру події до периферії або навпаки, з використанням фото-і відеофіксації, вимірювальних приладів, службових планшетів.

Результати огляду мають важливе доказове значення, оскільки дозволяють реконструювати механізм пригоди та встановити причинно-наслідкові зв'язки.

Складання схеми ДТП є однією з ключових процесуальних дій патрульного поліцейського, оскільки вона забезпечує наочне відображення обстановки події та має важливе доказове значення під час адміністративного провадження або кримінального розслідування. Схема дозволяє відтворити механізм пригоди, встановити траєкторії руху транспортних засобів, місце первинного контакту, характер і послідовність зіткнення.

Схема виконується безпосередньо на місці пригоди з дотриманням вимог точності, масштабності та повноти. Вона повинна містити зображення ділянки дороги із зазначенням її геометричних параметрів, напрямків руху, дорожньої розмітки, знаків, світлофорів, перехресть, пішохідних переходів та інших елементів інфраструктури. Особливо важливим є відображення сталих орієнтирів (будівель, опор освітлення, бордюрів, дерев), від яких здійснюються вимірювання.

На схемі обов'язково позначаються:

- місце зіткнення або найзду;
- положення транспортних засобів до та після пригоди;
- сліди гальмування, ковзання, перекидання;
- уламки, розсип вантажу, плями рідин;
- місце розташування потерпілих;
- інші об'єкти, що мають значення для встановлення обставин.

Вимірювання проводяться методом прямокутних координат від сталих орієнтирів, що забезпечує можливість точного відтворення події в подальшому. Схема підписується поліцейським і учасниками ДТП, які мають право внести зауваження. У разі відмови від підпису робиться відповідна відмітка.

Сучасна практика передбачає також використання електронних засобів фіксації, планшетів і спеціалізованих програм, що підвищує точність і оперативність оформлення матеріалів.

Опитування учасників дорожньо-транспортної пригоди та свідків

Опитування є важливою тактичною дією, спрямованою на отримання первинної інформації про обставини ДТП. Його мета – встановлення фактичних даних, які можуть підтвердити або спростувати версії щодо механізму пригоди.

Перед початком опитування поліцейський встановлює особу опитуваного, перевіряє документи, з'ясовує його фізичний та психологічний стан. Особлива увага приділяється можливим ознакам алкогольного або наркотичного сп'яніння, що може впливати на достовірність показань.

Опитування проводиться у декілька етапів:

1. **Вільна розповідь** – особа самостійно викладає обставини події.
2. **Уточнення** – поліцейський ставить запитання для деталізації.
3. **Контрольні питання** – перевірка послідовності та логічності показань.

З'ясовуються такі обставини:

- напрямок і швидкість руху;
- дорожня обстановка;
- технічний стан транспортного засобу;
- дії водія до та після виявлення небезпеки;
- поведінка інших учасників руху;
- наявність сигналів світлофора, знаків, перешкод.

Особливу цінність мають показання незалежних свідків, які не є зацікавленими особами. За можливості встановлюються контакти очевидців для подальшого виклику.

Встановлення особи, винної у вчиненні ДТП. Визначення винної особи є складним аналітичним процесом, що ґрунтується на оцінці всієї сукупності доказів. Основним критерієм є встановлення причинного зв'язку між порушенням правил дорожнього руху та наслідками пригоди.

Під час аналізу враховуються:

- результати огляду місця події;
- схема ДТП;
- пояснення учасників і свідків;
- записи відеореєстраторів і камер спостереження;
- експертні висновки.

У складних випадках призначаються автотехнічні експертизи, які визначають швидкість руху, можливість уникнення зіткнення, технічну справність транспортного засобу. Важливо також встановити можливі супутні фактори: стан дорожнього покриття, погодні умови, освітлення.

Якщо винуватець залишив місце події, організовується комплекс розшукових заходів.

Затримання та доставляння правопорушника. Застосування заходів адміністративного примусу допускається у випадках, коли поведінка особи створює загрозу безпеці або перешкоджає виконанню службових обов'язків. Затримання може здійснюватися, зокрема, якщо водій перебуває у стані сп'яніння, намагається втекти або відмовляється виконувати законні вимоги поліцейського.

Доставляння особи до підрозділу поліції застосовується для встановлення особи правопорушника, складання матеріалів або припинення правопорушення. Усі дії повинні здійснюватися з дотриманням прав людини, із роз'ясненням підстав і правових наслідків.

Складання протоколу про адміністративне правопорушення. Протокол є основним документом, що підтверджує факт правопорушення та містить відомості, необхідні для розгляду справи. Його складання вимагає точності, повноти та юридичної грамотності.

У протоколі зазначаються:

- дата, час і місце події;
- дані посадової особи;
- відомості про правопорушника;
- опис обставин правопорушення;
- посилання на норму права;
- пояснення особи та свідків.

До протоколу додаються всі матеріали, що підтверджують обставини події. Особі роз'яснюються її права, зокрема право на оскарження.

Винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення. Розгляд матеріалів завершується винесенням постанови – рішення про притягнення до відповідальності або закриття справи. Постанова повинна бути мотивованою, містити опис встановлених обставин, правову кваліфікацію дій та рішення щодо стягнення.

Особа має бути поінформована про порядок і строки оскарження постанови, що гарантує реалізацію права на захист.

Дії патрульного у нестандартних ситуаціях. Нестандартні ситуації потребують від поліцейського високого рівня професійної підготовки та знання спеціальних норм права. До них належать ДТП за участю іноземців, осіб із дипломатичним імунітетом, службового транспорту, масові аварії, пожежі або витік небезпечних речовин.

У таких випадках поліцейський організовує взаємодію з іншими службами – рятувальниками, медиками, представниками дипломатичних установ, органами місцевої влади. Особлива увага приділяється евакуації людей, обмеженню доступу сторонніх осіб і забезпеченню громадського порядку.

Заходи особистої безпеки патрульного. Особиста безпека поліцейського є невід'ємною складовою службової діяльності. Місце ДТП характеризується підвищеною небезпекою через інтенсивний рух, можливість вибуху пального, агресивну поведінку учасників або натовпу.

Поліцейський повинен:

- використовувати засоби індивідуального захисту;
- правильно розташовувати службовий автомобіль;
- контролювати дорожню обстановку;
- уникати перебування на проїзній частині;
- діяти у взаємодії з напарником.

Дотримання цих правил мінімізує ризики травмування та забезпечує ефективне виконання службових завдань.

Тема 13. Тактика запобігання домашньому насильству

*Поняття домашнього насильства, його види, причини та прояви
Національне та міжнародне законодавство щодо протидії домашньому насильству*

Індикатори виявлення домашнього насильства та особливості ідентифікації жертв

Діти як група ризику

Алгоритм дій патрульних щодо припинення і документування факту домашнього насильства, та надання допомоги постраждалим

Повноваження інших правоохоронних органів щодо реагування на факти домашнього насильства

Взаємодія з державними та неурядовими структурами у попередженні домашнього насильства

Поняття домашнього насильства, його види, причини та прояви

Домашнє насильство – це не приватний «сімейний конфлікт», а форма порушення прав людини та загроза публічній безпеці. Для поліції воно важливе тим, що:

– має **високу повторюваність** (циклічність: напруга → напад → «каяття / примирення» → повтор);

- часто супроводжується **ескалацією** (від образ до побиття, від побиття – до тяжких наслідків);
- є **латентним** (постраждалі не завжди звертаються через страх, сором, економічну залежність);
- створює ризики для дітей, навіть якщо вони «не биті», але є свідками.

Основні види домашнього насильства. У навчальному контексті доцільно розрізнати не лише «формальний вид», а й типові тактичні маркери, які поліцейський має побачити «на місці».

1) **фізичне насильство.** Прояви: удари, штовхання, ляпаси, спроби придушення, викручування рук, удушення, катування, примусове утримання, позбавлення допомоги. Тактичні маркери: наявність травм різної давності; сліди боротьби; зруйнована обстановка; страх постраждалої особи; небезпечні предмети в доступі.

2) **сексуальне насильство.** Прояви: примус до сексуальних дій, небажані контакти, сексуальне приниження, посягання щодо дитини, «згвалтування у шлюбі». Тактичні маркери: відмова говорити в присутності партнера; скарги на «контроль інтимного життя»; ознаки травм; поведінкові реакції (завмирання, паніка).

3) **психологічне насильство.** Прояви: приниження, погрози (вбивством, виселенням, «заберу дитину»), переслідування, ізоляція, тотальний контроль, ревності як «режим». Тактичні маркери: постраждала «виправдовується», говорить пошепки, боїться дивитися; кривдник намагається домінувати в розмові, відповідати замість неї.

4) **економічне насильство.** Прояви: позбавлення грошей / їжі / одягу / житла, заборона працювати, контроль доступу до бюджету, знищення майна, борги «на жертву». Тактичні маркери: відсутність документів у постраждалої; не має ключів / телефону; не може прийняти рішення без дозволу партнера.

Причини та фактори, що підтримують насильство. У навчальній лекції важливо пояснити: домашнє насильство – це не «емоційний зрив», а часто модель влади та контролю.

Типові чинники:

- **соціальні:** нормалізація агресії, насильницькі сценарії з дитинства;
- **економічні:** залежність, безробіття, борги;
- **психологічні:** низький самоконтроль, ревності, потреба домінувати;

– **культурні / стереотипні:** «він має право», «це виховання», «не винось сміття»;

– **алкоголь / наркотики** – не виправдання й не універсальна причина, але підвищує ризик ескалації та знижує контроль.

Національне та міжнародне законодавство щодо протидії домашньому насильству. Правове регулювання протидії домашньому насильству в Україні має багаторівневий характер і ґрунтується на поєднанні міжнародних стандартів захисту прав людини та національного законодавства.

Міжнародно-правові стандарти

Базовим принципом міжнародного права є визнання домашнього насильства формою порушення прав людини.

Відповідні зобов'язання України випливають із:

– **Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950)** – гарантії права на життя (ст. 2), заборона катувань та нелюдського поводження (ст. 3), право на повагу до приватного і сімейного життя (ст. 8);

– **Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979)**, яка зобов'язує держави вживати заходів для захисту жінок від насильства;

– **Конвенції ООН про права дитини (1989)** – обов'язок держави захищати дітей від усіх форм насильства (ст. 19);

– **Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція, 2011)**, ратифікованої Україною у 2022 році.

Стамбульська конвенція визначає домашнє насильство як:

– усі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що відбуваються в сім'ї або між партнерами незалежно від спільного проживання.

Конвенція встановлює чотири ключові напрями державної політики:

- 1) запобігання;
- 2) захист постраждалих;
- 3) переслідування кривдників;
- 4) комплексну державну політику.

Для правоохоронців це означає обов'язок діяти активно, а не лише реагувати на заяви.

Національне законодавство України

Основний спеціальний закон

Центральним актом є:

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017).

Він визначає:

- форми насильства;
- суб'єктів реагування;
- повноваження поліції;
- спеціальні заходи захисту постраждалих;
- систему міжвідомчої взаємодії.

Закон передбачає, що домашнє насильство може бути:

- фізичним;
- психологічним;
- сексуальним;
- економічним;

та може вчинятися як щодо подружжя, так і колишніх партнерів чи осіб, які проживають однією сім'єю.

Види юридичної відповідальності

Адміністративна відповідальність

– ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (вчинення домашнього насильства, невиконання термінового заборонного припису).

Кримінальна відповідальність

– ст. 126-1 Кримінального кодексу України (домашнє насильство як систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства).

Також можуть застосовуватись статті щодо:

- тілесних ушкоджень (ст. 121–125 КК);
- катування (ст. 127);
- погрози вбивством (ст. 129);
- злочинів проти статевої свободи (ст. 152–156).

Повноваження поліції

Згідно зі ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція:

- припиняє правопорушення;
- забезпечує безпеку осіб;
- застосовує превентивні заходи;
- вживає заходів щодо захисту постраждалих.

Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» додатково передбачає для поліції:

- винесення **термінового заборонного припису**;
- проведення оцінки ризиків;
- постановку кривдника на профілактичний облік.

Індикатори виявлення домашнього насильства та ідентифікація постраждалих. Ефективність реагування залежить від здатності правоохоронців розпізнавати приховані ознаки насильства.

Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», поліція зобов'язана:

- здійснювати оцінку ризиків повторного насильства;
- забезпечувати виявлення постраждалих осіб.

Основні групи індикаторів

Фізичні:

- травми різної давності;
- сліди удушення;
- ознаки побиття або катування.

Психологічні:

- страх, апатія, депресивний стан;
- уникання контакту з кривдником;
- спроби виправдати насильство.

Соціально-поведінкові:

- ізоляція від родичів;
- контроль з боку партнера;
- економічна залежність.

Особливості ідентифікації постраждалих:

Стамбульська конвенція (ст. 18) вимагає від держав забезпечення:

- безпечного спілкування з постраждалими;
- конфіденційності;
- недопущення повторної травматизації.

Практичний тактичний принцип: **опитування кривдника і постраждалого повинно проводитися окремо.**

Діти як група ризику

Відповідно до:

- Конвенції ООН про права дитини (ст. 19);
- Закону України «Про охорону дитинства»;

- Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; держава зобов'язана забезпечити особливий захист дітей від насильства.

Діти визнаються постраждалими навіть якщо:

- вони лише були свідками насильства;
- перебували у приміщенні під час конфлікту.

Наслідки для дітей:

- порушення психічного розвитку;
- формування агресивної або віктимної поведінки;
- підвищений ризик правопорушень у майбутньому.

Поліція зобов'язана повідомляти:

- служби у справах дітей;
- органи опіки та піклування.

Алгоритм дій патрульних

Порядок реагування регламентується:

- Законом «Про Національну поліцію»;
- Законом «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;
- внутрішніми актами МВС.

Основні етапи

1. **Негайне припинення правопорушення** (ст. 31 Закону «Про Національну поліцію» – поліцейські заходи примусу).

2. **Забезпечення безпеки постраждалих.**

Поліція може:

- відокремити сторони;
- обмежити доступ кривдника до постраждалих;
- вилучити небезпечні предмети.

3. **Надання допомоги:**

- виклик медиків;
- організація тимчасового притулку;
- інформування про права.

4. **Документування.**

Відповідно до КПК України:

- фіксація обставин;
- прийняття заяви;
- забезпечення доказів.

5. **Спеціальні заходи.**

Терміновий заборонний припис може передбачати:

- заборону перебувати з постраждалою особою;
- обов'язок залишити місце проживання.

Повноваження інших правоохоронних органів

До системи реагування входять:

- підрозділи превенції поліції;
- слідчі підрозділи;
- ювенальна превенція;
- прокуратура;
- суд.

КПК України визначає порядок:

- досудового розслідування;
- обрання запобіжних заходів;
- захисту потерпілих.

Взаємодія з державними та неурядовими структурами

Згідно зі ст. 7 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству», суб'єктами реагування є:

- поліція;
- органи соціального захисту;
- служби у справах дітей;
- заклади охорони здоров'я;
- органи освіти;
- центри безоплатної правової допомоги;
- громадські організації.

Стамбульська конвенція також вимагає створення мережі притулків і гарячих ліній.

Тема 14. Подолання стресу в умовах бойових дій

Особливості психічної діяльності людини в екстремальній ситуації

Специфічні прояви екстремальної поведінки

Управління мотивацією в процесі екстремальної професійної діяльності

Основні аспекти переживання горя

Поняття страху та бойового стресу. Основна реакція військово-службовців на бойові дії – **бойовий стрес**.

Екстремальна стресова ситуація – суворе та жорстоке випробування на міцність всіх психічних і фізичних можливостей. Кожний може зіткнутися з тим, чого не розуміє, відчуті те, що раніше ніколи не відчував.

Страх – це відчуття, яке, з одного боку, оберігає тебе від ризикованих, небезпечних вчинків, з другого боку, кожному знайомий болісний

стан, коли страх позбавляє нас здатності думати, діяти. Справитися з таким нападом страху можна спробувати самостійно за допомогою **наступних прийомів:**

1. Спробуй сформулювати подумки, а потім **промовити вголос, що викликає у тебе страх**. Якщо є можливість, поділися своїми переживаннями з оточуючими тебе людьми. **«Проговорений» страх стає меншим.**

2. При наближенні нападу страху дихай неглибоко і повільно – **вдихай через рот, а видихай через ніс.**

3. Закрий на мить очі, зроби 8–10 коротких та енергійних вдихів і повільних та тривалих видихів.

Повтори подумки 2–3 рази «формулу безстрашності» за типом:

Я спокійний і впевнений у собі;

Я впевнений у своїх товаришах, вони ніколи не підведуть;

Я рішучий і сміливий;

Пам'ятай, що страх можна подолати, а боягузтво не забудеться ніколи.

Самодопомога при панічному нападі. метод сповільненого дихання

Цей метод може застосовуватись у будь-який час і в будь-якому місці і триває всього декілька хвилин.

Мета метода – у момент появи страху або паніки **уповільнити дихання до 8–10 вдихів за хвилину**. Якщо тренуватися регулярно і навчитися «тримати» нормальне дихання завжди, то ти зможеш краще контролювати його, навіть помітивши у себе перші ознаки паніки.

Потренуйся дихати діафрагмою. Поклади руку на область шлунку; на вдих – спокійно розтягуй саме ці м'язи. Одночасно намагайся під час дихання не рухати грудною клітиною і плечима. Така методика утримає тебе від судорожних, різких вдихів-видихів.

Тепер, **повільно рахуючи до трьох, вдихни і, також, продовжуючи рахувати, видихни.**

Подихай в такому темпі хоча б хвилину.

Метод «паперового пакету»

Цей метод дозволяє збільшити вміст вуглекислого газу в крові, завдяки чому, вирівнюється дихання: обмежується кількість кисню, що поступає в легені, а кількість вуглекислого газу збільшується

внаслідок того, що ти знову вдихаєш той вуглекислий газ, який ти видихнув.

Відчувши наближення паніки, **надінь на рот і ніс маленький паперовий пакет**. Притисни його до обличчя руками якомога щільніше, щоб повітря не проходило.

Тепер повільно і рівно дихай в пакет. Дихай до тих пір, поки паніка не почне відступати, а дихати не стане легше.

Методи відволікання

1. **Метод гумової стрічки**. Носи на зап'ясті гумову стрічку. Відчувши наближення нападу паніки, відтягни її, і хай вона з достатньою силою клацне тебе по руці.

2. **Метод рахунку**. Попередити напад паніки, що насувається, допомагає також підрахунок яких-небудь предметів. Наприклад, можна порахувати скільки дерев знаходиться в полі твого зору, або скільки вікон в будівлі навпроти. В крайньому випадку, завжди можна просто перемножувати числа подумки. Цей метод надає немало можливостей.

3. **Метод уяви**. Корисно буває уявити себе де-небудь в гарному, тихому місці, далеко-далеко від нинішніх умов перебування. При перших же ознаках страху спробуй пригадати що-небудь приємне з власного життя, з фільму або книги. Наприклад, теплий сонячний день на узбережжі або прогулянку в красивому парку в хорошу погоду. Згадуй або уявляй щось дуже особисте, цікаве тільки для тебе, і якомога докладніше (із звуками, запахами, світлом, кольором) і реалістичніше. Чим частіше ти будеш тренуватись таким чином, тим легше потім, в потрібний момент, зможеш поринути в уявну сцену, уникаючи приступу паніки.

Як обрати метод подолання нападу паніки?

Необхідно з'ясувати, який з методів краще за все підійде саме тобі, тобто завдяки якому з них ти, набувши певних умінь, виявишся найбільш підготовленим до можливого потрапляння у важку ситуацію.

Склади перелік вже використаних тобою методів відволікання і оціни ступінь їх ефективності для себе.

Наприклад, на картці можуть бути наступні інструкції: затримай дихання на десять секунд;

- уповільни дихання (вправа);

- зосереджено рахуй. Або:
- клацни гумкою по зап'ястку;
- надінь паперовий пакет на рот і ніс;
- дихай повільно;
- уяви собі що-небудь приємне і спокійне.

Самодопомога при тривозі

Коли людина відчуває страх, вона боїться чогось конкретного (поранення, каліцтва, втратити товаришів під час бою та ін.), а, переживаючи відчуття тривоги, людина не знає, що саме є джерелом цього відчуття. Тому стан тривоги важче, ніж стан страху.

1. **Перетвори тривогу на страх.** Постарайся зрозуміти, що саме тебе турбує. Іноді цього буває достатньо, щоб напруга низилася, а переживання стали не такими болісними.

2. Найболісніше переживання при тривозі – це неможливість розслабитися. Напружені м'язи, в голові крутяться одні і ті ж самі думки, тому корисно буває **зробити декілька активних рухів, фізичних вправ, щоб зняти напругу.**

3. **Складні розумові операції теж допомагають знизити рівень тривоги.** Спробуй рахувати: наприклад, по черзі в думці віднімати від 100 то 6, то 7, перемножувати двозначні числа, порахувати, на яке число припадав другий понеділок минулого місяця. Можна згадувати або складати вірші, придумувати рими тощо.

4. **Зроби вправу «Поза кучера на дροжках».** Це допоможе тобі заспокоїтися, ефективно зняти фізичну і психічну напругу, що має величезне значення для профілактики перевтоми, неврозів і психосоматичних захворювань джерелом яких є стрес. Відновлення сил в аутогенному стані (при регулярному виконанні цієї вправи) йде набагато швидше, ніж під час сну або простого відпочинку.

Перша психологічна допомога та самодопомога

Самодопомога при істеричі

Якщо у людини виникає думка про те, що слід припинити істирику, це вже перший крок на шляху до її припинення. В цьому випадку можна зробити наступні дії:

1. Піти від «глядачів», свідків, які цю істирику спостерігають, залишитися одному.

2. Вмитися холодною водою.

3. **Зробити дихальні вправи:** вдих, затримка дихання на 1–2 секунди, повільний видих через ніс, затримка дихання

на 1–2 секунди, повільний вдих і т.д. – до того моменту, поки не вдасться заспокоїтися.

Самодопомога при гніві, злості, агресії. Гнів і злість часто відчувають люди, які переживають нещастя, – це природні відчуття. Тому, якщо ти відчуваєш гнів, необхідно дати йому вихід таким чином, щоб це не зашкодило ні тобі, ні оточуючим. Доведено, що люди, які приходять і придушують агресію, мають більше проблем із здоров'ям, ніж ті, які уміють свій гнів виражати.

Ступор – одна з найсильніших захисних реакцій організму. Вона настає після найсильніших нервових потрясінь (вибух, напад, жорстоке насильство та ін.), коли людина затратила на виживання стільки енергії, що сил на контакт з навколишнім світом вже немає.

Ступор може тривати від декількох хвилин до декількох годин. Тому, якщо не надати допомогу і постраждалий пробуде в такому стані достатньо довго, це приведе до його фізичного виснаження. Оскільки при ступорі контакту з навколишнім світом немає, постраждалий не помічає небезпеки і не робить ніяких дій, щоб її уникнути.

Допомога товаришу при ступорі

1. Зігни постраждалому пальці на обох руках і притисни їх до центру долоні. Великі пальці повинні бути виставлені назовні (рисунок 24).

2. Кінчиками великого і вказівного пальців масажуй постраждалому точки, розташовані на лобі, над очима рівно посередині між лінією росту волосся і бровами, чітко над зіницями.

Самодопомога при апатії

Апатія – реакція, яка спрямована на захист психіки людини. Як правило, вона виникає після сильних фізичних або емоційних навантажень, після тривалої напруженої, але безуспішної діяльності, або у ситуації, коли людина зазнає серйозної невдачі, перестає бачити сенс своєї діяльності, виникає, коли не вдалося когось врятувати і хтось з товаришів або близьких загинув.

Навалюється відчуття утомленості – таке, що не хочеться ні рухатися, ні говорити, рухи і слова даються з великим зусиллям.

В душі – пустота, байдужість, немає сил навіть на прояв відчуттів.

В стані апатії людина може знаходитися від декількох годин до декількох тижнів.

Основні ознаки апатії: байдужість до всього оточуючого; млявість, загальмованість; повільна, з довгими паузами, мова.

Самодопомога:

- якщо ситуація вимагає від тебе дій, дай собі короткий відпочинок, розслабся, хоча б на 15–20 хвилин;
- помасажуй мочки вух і пальці рук – це місця, де знаходиться величезна кількість біологічно активних точок. Дана процедура допоможе тобі трохи підбадьоритися;
- випий чашку німецького солодкого чаю;
- зроби декілька фізичних вправ, але не в швидкому темпі;
- після цього приступай до виконання тих справ, які необхідно зробити; не берися за декілька справ одночасно, в такому стані увага розсіяна і концентруватися на декількох справах важко;
- постарайся, за першої ж нагоди, дати собі повноцінний відпочинок.

Присідушки

Опис вправи. Це одна із класичних вправ для розминки. Вона складається з декількох етапів, зазвичай з трьох. Перший етап виконується в парах, другий – в четвірках, заключний – усією групою. Особливість цієї вправи в тому, що на кожному з її етапів учасники отримують різний досвід командної взаємодії.

5. ПЛАНИ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Вивчаючи курс «Тактико-спеціальна підготовка», здобувачі фахової перед вищої освіти повинні виконувати обов'язкові завдання, передбачені планами практичних занять і самостійної роботи.

Метою практичних занять з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» є формування у здобувачів освіти стійких практичних умінь і навичок застосування норм законодавства та відомчих нормативно-правових актів під час організації та виконання службових завдань правоохоронних органів у різних оперативно-службових умовах, зокрема щодо тактики дій нарядів поліції під час охорони публічного порядку і безпеки, припинення правопорушень, затримання правопорушників, реагування на надзвичайні події та кризові ситуації, забезпечення особистої безпеки поліцейського, застосування заходів примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, організації взаємодії з іншими підрозділами та службами, прийняття обґрунтованих тактичних рішень, дотримання прав і свобод людини, вимог законності та професійно-етичних стандартів під час виконання службових повноважень.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ

1. Поняття, сутність та значення тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
2. Предмет, мета та завдання тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
3. Принципи тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
4. Теоретичний та практичний аспект тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.

Завдання для практичного заняття:

1. Проаналізувати поняття та сутність тактико-спеціальної підготовки, визначити її значення у системі професійної підготовки правоохоронців.

2. Визначити предмет, мету та основні завдання тактико-спеціальної підготовки, обґрунтувати їх практичну спрямованість.

3. Охарактеризувати принципи тактико-спеціальної підготовки та розкрити їх роль у формуванні професійних компетентностей.

4. Розмежувати теоретичний і практичний аспекти підготовки та змодельювати приклад їх реалізації в службовій діяльності правоохоронця.

ТЕМА 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ТА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

1. Поняття публічного порядку та публічної безпеки.

2. Роль та значення поліції у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки.

3. Патрульна служба поліції як основний вид діяльності у сфері охорони публічного порядку.

4. Правова основа патрульної служби поліції.

5. Організація діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо охорони публічного порядку.

Завдання для практичного заняття:

1. Визначити зміст понять «публічний порядок» та «публічна безпека», розкрити їх співвідношення та значення для правоохоронної діяльності.

2. Проаналізувати роль і функції поліції у забезпеченні публічного порядку, охарактеризувати основні напрями її діяльності.

3. Дослідити особливості діяльності патрульної служби як ключового елемента системи охорони публічного порядку.

4. Визначити нормативно-правові акти, що регламентують діяльність патрульної служби поліції.

5. Змодельювати практичну ситуацію щодо організації охорони публічного порядку під час масового заходу та обґрунтувати алгоритм дій підрозділів.

ТЕМА 3. ОСНОВИ ТАКТИКИ ПАТРУЛЮВАННЯ

1. Завдання і діяльність патрульної поліції.
2. Основні форми, методи та організація діяльності патрульної поліції.
3. Розподіл сил і засобів.
4. Права та обов'язки патрульного поліцейського.
5. Забезпечення особистої безпеки.
6. Взаємовідносини з іноземними громадянами та особами без громадянства.
7. Правила фізичного впливу, використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

Під час проведення практичного заняття використовуються спеціальні технічні засоби: 1) радіозв'язку; 2) активної оборони (гумові та пластикові кийки; наручники; спеціальні хімічні засоби; електрошоківі пристрої; газова та спеціальна зброя; пристрої для відстрілу набоїв несмертельної дії; спеціальні карабіни); 3) макети вогнепальної зброї.

Завдання 1. Організація патрулювання

Скласти план патрулювання визначеної ділянки (мікрорайону) з урахуванням:

- криміногенної обстановки;
- часу доби;
- масових заходів;
- наявних сил і засобів.

Обґрунтувати вибір форм патрулювання та маршруту руху.

Завдання 2. Розподіл сил і засобів

На основі заданої оперативної обстановки визначити:

- кількість нарядів;
- їх розміщення;
- резерв;
- порядок взаємодії.

Завдання 3. Взаємодія з іноземцями

Смодельовати ситуацію звернення іноземного громадянина до патрульних щодо правопорушення.

Визначити:

- порядок комунікації;
- необхідність залучення перекладача;
- алгоритм документування.

ТЕМА 4. ВИДИ ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

1. Вимоги до поліцейського заходу.
2. Види поліцейських заходів.
3. Превентивні поліцейські заходи.
4. Перевірка документів особи.
5. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.
6. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.
7. Проникнення до житла чи іншого володіння особи.
8. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи.
9. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Під час проведення практичного заняття використовуються спеціальні технічні засоби: 1) радіозв'язку; 2) активної оборони (гумові та пластикові кийки; наручники; спеціальні хімічні засоби; електрошоківі пристрої; газова та спеціальна зброя; пристрої для відстрілу набоїв несмертельної дії; спеціальні карабіни); 3) вогнепальна зброя та її макети.

Завдання 1. Перевірка документів

Смодельювати ситуацію, у якій поліцейський зупиняє особу для перевірки документів.

Необхідно визначити:

- наявність законних підстав;
- алгоритм дій поліцейського;
- порядок спілкування;
- можливі подальші заходи.

Завдання 2. Обмеження доступу до території

Відпрацювати дії поліцейського під час обмеження доступу громадян до:

- місця події;
- небезпечної зони;
- території проведення спеціальної операції.

Обґрунтувати законність дій.

Завдання 3. Обмеження пересування

Розв'язати ситуацію щодо обмеження пересування:

- а) особи, яка поводить себе підозріло;
- б) транспортного засобу;
- в) особи, що створює загрозу безпеці.

Завдання 4. Проникнення до житла

Проаналізувати ситуацію, коли поліцейські змушені проникнути до житла без рішення суду (наприклад, для врятування життя людини).

Визначити:

- правові підстави;
- порядок дій;
- процесуальне оформлення.

Завдання 5. Перевірка дозвільної системи

Смоделювати перевірку дотримання правил зберігання зброї.

Визначити:

- права поліцейського;
- обов'язки власника;
- порядок фіксації результатів.

Завдання 6. Застосування технічних засобів

Відпрацювати алгоритм застосування:

- нагрудних відеореєстраторів;
- стаціонарних камер;
- фото- та відеофіксації під час службових дій.

Визначити вимоги щодо законності використання отриманої інформації.

ТЕМА 5. КОМУНІКАЦІЯ ПАТРУЛЬНОГО. ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ТА ОГЛЯДУ ОСОБИ, ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

1. Офіційне спілкування та його складові. Цілі ділового спілкування в умовах діяльності патрульної служби.

2. Особистісна позиція та фактор адресату у спілкуванні.

3. Діалоги в офіційному спілкуванні, їх типова структура, види запитань, управління діалогом.

4. Методика проведення опитувань.

5. Вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції.

6. Ознаки конфліктного спілкування. Засоби нейтралізації конфліктів у спілкуванні.

7. Маніпуляції у спілкуванні: сутність, розпізнавання, упередження.
8. Тактика поверхневої перевірки.
9. Порядок перевірки документів особи.
10. Тактика опитування особи.
11. Порядок зупинення транспортного засобу.
12. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.
13. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.

Під час проведення практичного заняття використовуються спеціальні технічні засоби: 1) радіозв'язку; 2) активної оборони (гумові та пластикові кийки; наручники; спеціальні хімічні засоби; електрошокові пристрої; газова та спеціальна зброя; пристрої для відстрілу набоїв несмертельної дії; спеціальні карабіни); 3) вогнепальна зброя та її макети.

Завдання до практичного заняття

На початку практичного заняття викладач ознайомлює з порядком проведення, доводить до відома критерії та форми оцінювання роботи, розподіляє академічну групу на підгрупи. Відповідно до запропонованої фабули здобувачам необхідно відповісти на поставлені питання. Підвести підсумки за результатами виконаного завдання. Засвоєння питання передбачає вирішення запропонованих ситуаційних завдань та практичне відпрацювання ситуаційних завдань.

Завдання: розподілити здобувачів на підгрупи, відпрацювати порядок спілкування поліцейських з особами; здійснення вербального самозахисту. В результаті вивчення теми ЗВО повинні вміти контролювати ситуацію і людей без ескалації конфлікту та досягати максимальної ефективності у спілкуванні з мінімальним ризиком для поліцейського.

Завдання: розподілити здобувачів на підгрупи, відпрацювати індивідуальні ролі та обов'язки під час проведення поверхневої перевірки. В результаті вивчення теми ЗВО повинні вміти проводити поверхневу перевірку і огляд за різних умов та різних рівнів небезпеки.

Завдання: розподілити здобувачів на підгрупи, використовуючи теоретичні знання з правових підстав зупинення поліцейськими транспортних засобів відпрацювати індивідуальні ролі та обов'язки під час зупинки транспортного засобу з врахуванням принципу

контакт-прикриття. В результаті вивчення питань теми ЗВО повинні вміти встановлювати радіозв'язок з оперативним черговим; наближатися до зупиненого транспортного засобу; візуально перевіряти салон автомобіля; вибирати схеми розташування; встановлювати контакт з водієм зупиненого транспортного засобу; забезпечувати прикриття дій контактуючого поліцейського.

ТЕМА 6. ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ПРИМУСУ

1. Види поліцейських заходів примусу.
2. Класифікація спеціальних засобів.
3. Порядок застосування поліцейських заходів примусу.
4. Застосування фізичної сили.
5. Застосування вогнепальної зброї.

Під час проведення практичного заняття використовуються спеціальні технічні засоби: 1) радіозв'язку; 2) активної оборони (гумові та пластикові кийки; наручники; спеціальні хімічні засоби; електрошочкові пристрої; газова та спеціальна зброя; пристрої для відстрілу набойів несмертельної дії; спеціальні карабіни); 3) вогнепальна зброя та її макети.

Завдання до практичного заняття

На початку практичного заняття викладач ознайомлює з порядком проведення, доводить до відома критерії та форми оцінювання роботи, розподіляє академічну групу на підгрупи. Відповідно до запропонованої фабули здобувачам необхідно відповісти на поставлені питання. Підвести підсумки за результатами виконаного завдання. Засвоєння питання передбачає вирішення запропонованих ситуаційних завдань та практичне відпрацювання ситуаційних завдань.

Завдання: розподілити курсантів на підгрупи, відпрацювати індивідуальні ролі та обов'язки офіцера, який здійснює контакт, та офіцера, який забезпечує прикриття; розподілення ролей між офіцером, який здійснює контакт, та офіцером, який забезпечує прикриття. В результаті вивчення теми ЗВО повинні вміти використовувати тактичні розташування «Г», «Л» та розуміти сутність використання принципу контакт та прикриття.

Завдання: розподілити здобувачів на підгрупи, відпрацювати швидко, тактично грамотне захоплення руки суб'єкта, який підлягає фізичному контролю; перехід в позицію переваги під час виконання

тактичних прийомів, спрямованих на здійснення фізичного контролю суб'єкта; роботу починаючи з вербальних команд, демонструючи тактичні прийоми самозахисту під час неозброєного нападу на поліцейського із застосуванням фізичної сили. В результаті вивчення питань теми ЗВО повинні вміти демонструвати тактичні основи концепції «Контакт-прикриття» при виконанні прийомів контролю особи: «в руку», «за пояс», «в бік», зберігаючи позицію переваги; одночасно з виконанням прийому супроводження подавати команди, у відповідності до обставин, що змінюються; перед виконанням тактичного заходу проводити комунікацію з особою, яка підлягає супроводженню; демонструвати тактику самозахисту та контролю ситуації під час неозброєного агресивного супротиву.

Завдання: розподілити здобувачів на підгрупи, з врахуванням правових підстав відпрацювати порядок застосування вогнепальної зброї та вміння своєчасно реагувати на спроби заволодіння правопорушником вогнепальною зброєю. В результаті вивчення питань теми ЗВО повинні вміти демонструвати тактичні основи концепції «Контакт-прикриття» при застосуванні вогнепальної зброї та тактику самозахисту від спроб особи заволодіти вогнепальною зброєю.

ТЕМА 7. ОГЛЯД МІСЦЬ МОЖЛИВОГО ПЕРЕХОВУВАННЯ ПРАВОПОРУШНИКІВ ТА ЇХ ЗАТРИМАННЯ

1. Правова основа та порядок огляду місць можливого переховування правопорушників.
2. Підстави затримання особи як підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.
3. Порядок застосування металевих та пластикових наручників.
4. Порядок зовнішнього огляду документів, зброї та інші предметів.
5. Дії працівника поліції до та після застосування табельної зброї і поранення правопорушника.
6. Дії працівників поліції під час затримання злочинців в закритому (обмеженому) просторі.
7. Порядок ведення вогню під час затримання озброєного злочинця.
8. Порядок затримання злочинця із застосуванням службово-розшукового собаки.
9. Порядок супроводження (конвоювання) правопорушників.

Під час проведення практичного заняття використовуються спеціальні технічні засоби: 1) радіозв'язку; 2) активної оборони (гумові та пластикові кийки; наручники; спеціальні хімічні засоби; електрошочкові пристрої; газова та спеціальна зброя; пристрої для відстрілу набойів несмертельної дії; спеціальні карабіни); 3) вогнепальна зброя та її макети.

Завдання до практичного заняття

На початку практичного заняття викладач ознайомлює з порядком проведення, доводить до відома критерії та форми оцінювання роботи, розподіляє академічну групу на підгрупи. Відповідно до запропонованої фабули здобувачам необхідно відповісти на поставлені питання. Підвести підсумки за результатами виконаного завдання. Засвоєння питання передбачає вирішення запропонованих ситуаційних завдань та практичне відпрацювання ситуаційних завдань.

Завдання: розподілити здобувачів на підгрупи, відпрацювати індивідуальні ролі та обов'язки під час проведення одягання / знімання наручників з врахуванням принципу контакт-прикриття, використовуючи вербальні команди, приводити суб'єкта правопорушення в положення стоячи на колінах та в положення для конвоювання. В результаті вивчення теми ЗВО повинні вміти проводити одягання / знімання наручників за різних умов та різних рівнів небезпеки, здійснювати конвоювання затриманої особи та передачу іншому наряду

Завдання: розподілити здобувачів на підгрупи, відпрацювати роботу в невеликих підрозділах з поданням команд старшим підрозділу. В результаті вивчення питань теми ЗВО повинні вміти працювати в команді, демонструвати тактичні основи концепції «Контакт-прикриття» при пересуванні у складі підрозділу; пересуватися біля будівель та в середині приміщень.

ТЕМА 8. ДІЇ ПРАВООХОРОНЦІВ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ. РОБОТА ПАТРУЛЬНОГО НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Обов'язки нарядів патрульної поліції по запобіганню злочинам і правопорушенням.

2. Обов'язки нарядів патрульної поліції з припинення, розкриття злочинів та правопорушень.

3. Дії нарядів поліції на місці вчинення:

- вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень;
- розбою, грабежу,
- зґвалтування;
- крадіжки;
- хуліганства.

4. Документальне оформлення (написання рапортів відповідно до ситуаційних завдань).

5. Алгоритм дій патрульного на місці події до прибуття слідчо-оперативної групи та під час її роботи.

6. Визначення меж місця події. Недопущення сторонніх осіб. Збереження слідової інформації.

Під час проведення практичного заняття використовуються спеціальні технічні засоби: 1) радіозв'язку; 2) активної оборони; 3) вогнепальна зброя та її макети.

Завдання 1. Дії при виявленні тяжкого злочину проти життя та здоров'я

Смодельювати ситуацію прибуття патрульного наряду на місце:

- вбивства;
- нанесення тяжких тілесних ушкоджень.

Необхідно визначити:

- першочергові дії;
- заходи безпеки;
- порядок виклику екстрених служб;
- алгоритм збереження місця події.

Завдання 2. Дії під час розбою або грабежу

Відпрацювати алгоритм дій патрульних:

- при отриманні повідомлення;
- при переслідуванні підозрюваного;
- при затриманні правопорушника;
- під час роботи з потерпілими.

Завдання 3. Дії при злочинах проти статевої свободи

Смодельювати ситуацію реагування на повідомлення про зґвалтування.

Визначити:

- порядок забезпечення безпеки потерпілої особи;
- особливості комунікації;

- недопущення втрати доказів;
- взаємодію з медичними службами.

Завдання 4. Дії при крадіжці

Розробити алгоритм дій патрульного наряду на місці крадіжки:

- огляд місця події;
- встановлення свідків;
- збір первинної інформації;
- недопущення пошкодження слідів.

Завдання 5. Дії при хуліганстві

Смодельовати дії патрульних під час припинення хуліганських дій у громадському місці.

Звернути увагу на:

- забезпечення громадської безпеки;
- застосування заходів примусу;
- документування події.

Завдання з документального оформлення

1. Скласти рапорт патрульного поліцейського за результатами реагування на одну із запропонованих ситуацій.

2. Відобразити в рапорті:

- обставини події;
- час і місце;
- дії патрульних;
- застосовані заходи;
- отриману інформацію.

ТЕМА 9. ТАКТИЧНІ ДІЇ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ, РЕЧОВИН ТА БЕЗПЕЧНЕ ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ

1. Тактичні дії працівників поліції при виявленні вибухонебезпечних предметів та за фактом вибуху.

2. Заходи безпеки працівників поліції при виявленні вибухових пристроїв та речовин.

3. Заходи особистої безпеки при проведенні огляду місць події, обшуків, затримання озброєних злочинців.

Під час проведення практичного заняття використовуються навчальні макети вибухових пристроїв.

Завдання до практичного заняття

На початку практичного заняття викладач ознайомлює з порядком проведення заняття, доводить до відома критерії та форми

оцінювання роботи, розподіляє академічну групу на підгрупи. Відповідно до запропонованої фабули курсантам необхідно відповісти на поставлені питання. Підвести підсумки за результатами виконаного завдання. Засвоєння питання передбачає вирішення запропонованих ситуаційних завдань та практичне відпрацювання ситуаційних завдань.

Завдання: розподілити курсантів на підгрупи. Кожна з підгруп отримує текст ситуативного завдання. Завдання виконуються письмово. Після виконання наданого завдання кожна підгрупа презентує результати роботи. Учасники інших підгруп мають змогу ставити питання та доповнювати відповіді.

По закінченню заняття підводяться підсумки за результатами виконання завдань, учасники обмінюються думками. Наприкінці практичного заняття викладач узагальнює проведenu роботу, формулює висновки, визначає найбільш типові помилки.

1. Розгляд питань згідно плану заняття.

2. Ознайомитись зі змістом **ситуаційного завдання № 1** проаналізувати та надати відповіді, щодо візуальних ознак, які підтверджують факт закладеного вибухового пристрою. Обґрунтувати відповідь. Перелік посадових осіб, яким необхідно доповісти про виявлення закладеного вибухового пристрою, та які заходи слід вжити для забезпечення безпеки поліцейських та громадян? Вказати можливі ризики.

3. Ознайомитись із змістом **ситуаційного завдання № 2**, вказати на особливості проведення огляду транспортного засобу та алгоритм дій поліцейських в разі виявлення вибухонебезпечних предметів.

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ № 1

До оперативного чергового відділу Національної поліції України надійшла оперативна інформація про підозрілу валізу, яка залишена без нагляду і протягом кількох годин стоїть у районному поштовому відділенні. До місця події було направлено наряд поліції, який виявив валізу у кутку операційної зали пошти.

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ № 2

Під час зупинки транспортного засобу для перевірки документів, водій автомобіля Тойота вів себе знервовано. Нарядом поліції було прийнято рішення здійснити огляд автомобіля. Під час огляду в багажнику автомобіля було виявлено предмет схожий на гранату.

ТЕМА 10. ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ДІЙ ПРАВООХОРОНЦІВ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ТА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ

1. Поняття та класифікація надзвичайних ситуацій і особливих умов.

2. Організація діяльності поліції в особливих умовах.

3. Тактика дій нарядів поліції під час виникнення надзвичайних ситуацій.

4. Взаємодія правоохоронців з іншими державними органами в особливих умовах і надзвичайних ситуаціях.

5. Міжвідомчі надгалузеві системи державного управління в особливих умовах.

6. Завдання нарядів патрульної поліції в особливих умовах і надзвичайних ситуаціях.

7. Оперативний штаб, як орган міжгалузевого оперативного управління координації дій та керівництва силами і засобами в особливих умовах.

8. Тактика дій нарядів поліції та органів внутрішніх справ у виникненні надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

9. Характеристика і класифікація масових заходів.

10. Організація і тактика охорони публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів.

11. Особливості тактичних дій з охорони публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів.

12. Взаємодія поліції та органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами в охороні публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів.

Здобувачі ознайомлюються із тактикою застосування і технічними характеристиками засобів забезпечення спеціальних операцій (світлозвукові пристрої; водомети; бронетехніка; пожежні автоцистерни; засоби для примусової зупинки автотранспортних засобів; спеціальна автотехніка).

Завдання 1. Дії у надзвичайній ситуації

Смодельювати реагування поліції на надзвичайну ситуацію (аварія, пожежа, стихійне лихо).

Необхідно визначити:

- першочергові дії нарядів;
- заходи безпеки населення;

- порядок евакуації;
- обмеження доступу до небезпечної зони.

Завдання 2. Організація роботи в особливих умовах

Розробити план організації служби поліції у разі введення особливого режиму (комендантська година, евакуація населення тощо).

Завдання 3. Робота оперативного штабу

Визначити:

- структуру штабу;
- функції керівництва;
- порядок прийняття рішень;
- інформаційне забезпечення.

Завдання 4. Дії при НС природного або техногенного характеру

Відпрацювати алгоритм дій наряду поліції під час:

- повені;
- землетрусу;
- техногенної аварії;
- обвалу будівлі.

Завдання 5. Охорона публічного порядку під час масового заходу

Скласти план забезпечення порядку під час масового заходу (концерт, мітинг, фестиваль).

Визначити:

- розподіл сил і засобів;
- маршрути патрулювання;
- резерв;
- порядок реагування на правопорушення.

Завдання 6. Забезпечення порядку під час спортивно-масового заходу

Розробити тактику дій поліції під час футбольного матчу або іншого спортивного заходу з великою кількістю учасників.

ТЕМА 11. ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

1. Характеристика та зміст поняття «оперативна обстановка».
2. Вплив оперативної обстановки на управління та організацію діяльності правоохоронців.
3. Особливості несення служби нарядами поліції в умовах погіршення криміногенної обстановки.

4. Тактика дії нарядів поліції в зонах проведення спеціальних операцій.

5. Організація і тактичні особливості діяльності підрозділів поліції та органів внутрішніх справ в рамках оперативного плану «Хвиля».

6. Тактичні особливості виконання планів спеціальних заходів «Сирена», «Грім», «Перехват».

Здобувачі ознайомлюються із тактикою застосування і технічними характеристиками засобів забезпечення спеціальних операцій (світлозвукові пристрої; водомети; бронетехніка; пожежні автоцистерни; засоби для примусової зупинки автотранспортних засобів; спеціальна автотехніка).

Завдання до практичного заняття

На початку практичного заняття викладач ознайомлює з порядком проведення, доводить до відома критерії та форми оцінювання роботи, розподіляє академічну групу на підгрупи. Відповідно до запропонованої фабули курсантам необхідно відповісти на поставлені питання, у разі необхідності скласти відповідний документ. Підвести підсумки за результатами виконаного завдання. Засвоєння питання передбачає вирішення запропонованих ситуаційних завдань.

Завдання: розподілити здобувачів на групи. Кожна з груп отримує завдання. Завдання виконуються практично. Під виконання наданого завдання кожна група презентує результати роботи. Учасники інших груп мають змогу ставити питання та доповнювати відповіді.

По закінченню заняття підводяться підсумки за результатами виконання завдань, учасники обмінюються думками. Наприкінці практичного заняття викладач узагальнює проведenu роботу, формулює висновки, визначає найбільш типові помилки.

Розгляд питань згідно плану заняття.

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ № 1

При проведенні операції з пошуку підозрюваної особи може виникнути ситуація, коли група буде знаходитися біля приміщення для пошуку. Слід виключити будь-який штурм, і спілкуватися доведеться шляхом жестів. Командир повинен вміти пояснити групі мовою жестів:

1. Відомості про підозрюваних (кількість, склад, місцезнаходження у приміщенні, озброєння).

2. Відомості про можливих заручників наявність зброї (де знаходяться, живий, поранений або вбитий, чоловік, жінка, дитина).

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ № 2

При проведенні операції з пошуку підозрюваної особи може виникнути ситуація, коли групі потрібно буде ввійти до будівлі та пройти різні види коридорів. Командир повинен вміти пояснити групі роль кожного.

Під час відпрацювання ситуативного заняття врахувати дії групи націлені на проходження та відпрацювання коридорів метою пошуку правопорушника.

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ № 3

При проведенні операції з пошуку підозрюваної особи може виникнути ситуація, коли групі потрібно буде ввійти та пройти міжповерхові сходи. Командир повинен вміти пояснити групі роль кожного.

Під час відпрацювання ситуативного заняття врахувати дії групи націлені на проходження та відпрацювання міжповерхових сходів з метою пошуку правопорушника.

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ № 4

При проведенні операції з пошуку підозрюваної особи може виникнути ситуація, коли групі потрібно буде провести зовнішній та внутрішній огляд (обшук) будівлі, відпрацювати кути та отвори, ввійти до приміщення, оглянути меблі, відпрацювати коридори та відпрацювати сходи за умови наявності «активного стрільця». Командир повинен вміти пояснити групі роль кожного.

Під час відпрацювання ситуативного заняття врахувати дії групи націлені на роботі групи з метою затримання або знешкодження «активного стрільця».

ТЕМА 12. ТАКТИКА ДІЙ ПАТРУЛЬНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО НА МІСЦІ ДТП

1. Поняття, ознаки і класифікація дорожньо-транспортних пригод.

2. Першочергові дії патрульного на місці ДТП.

3. Методика огляду місця дорожньо-транспортної пригоди.

4. Складання схеми ДТП.

5. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час опитування водія, учасників та свідків події.

6. Встановлення особи, винної в ДТП. Затримання та доставляння правопорушника.

7. Порядок складання протоколу ДТП.

8. Винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.

9. Дії патрульного в нестандартних ситуаціях.

10. Заходи особистої безпеки патрульного під час оформлення ДТП.

Під час проведення практичного заняття студенти ознайомлюються із технічними характеристиками та порядком застосування ALCOTEST 6810 (Drager).

Завдання 1. Першочергові дії на місці ДТП

Смодельювати прибуття патрульного наряду на місце ДТП з потерпілими.

Необхідно визначити:

- порядок забезпечення безпеки;
- надання домедичної допомоги;
- виклик екстрених служб;
- організацію об'їзду транспорту.

Завдання 2. Огляд місця ДТП

Відпрацювати алгоритм огляду місця пригоди:

- визначення меж;
- фіксація розташування транспортних засобів;
- виявлення слідів;
- фотографування.

Завдання 3. Складання схеми ДТП

На основі змодельованої ситуації скласти схему ДТП із зазначенням:

- дорожньої обстановки;
- транспортних засобів;
- слідів гальмування;
- орієнтирів.

Завдання 4. Опитування учасників і свідків

Відпрацювати порядок опитування:

- водіїв;
- пасажирів;
- очевидців.

Сформулювати перелік питань для з'ясування обставин події.

Завдання 5. Встановлення винної особи

Проаналізувати ситуацію зі спірною відповідальністю учасників ДТП та визначити:

- порядок з'ясування причин;
- підстави притягнення до відповідальності.

Завдання 6. Оформлення матеріалів ДТП

Скласти протокол про адміністративне правопорушення та проект постанови.

Завдання 7. Дії у нестандартних ситуаціях

Смоделювати дії патрульного у випадках:

- відмови водія від співпраці;
- спроби втечі;
- участі іноземця;
- агресивної поведінки.

Практичні завдання щодо використання ALCOTEST 6810 (Drager)

Завдання 8. Ознайомлення з технічними характеристиками

Вивчити:

- призначення приладу;
- основні параметри;
- правила підготовки до роботи.

Завдання 9. Проведення огляду на стан сп'яніння

Відпрацювати порядок:

- проведення тесту;
- оформлення результатів;
- фіксації показників.

ТЕМА 13. ТАКТИКА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

1. Поняття домашнього насильства, його види, причини та прояви.
2. Національне та міжнародне законодавство щодо протидії домашньому насильству.
3. Індикатори виявлення домашнього насильства та особливості ідентифікації жертв.
4. Діти як група ризику.
5. Алгоритм дій патрульних щодо припинення і документування факту домашнього насильства, та надання допомог постраждалим.

6. Повноваження інших правоохоронних органів щодо реагування на факти домашнього насильства.

7. Взаємодія з державними та неурядовими структурами у попередженні домашнього насильства.

Завдання для практичного заняття

1. Розкрити поняття домашнього насильства, охарактеризувати його основні види, причини та типові прояви.

2. Проаналізувати норми національного та міжнародного законодавства у сфері протидії домашньому насильству.

3. Визначити ключові індикатори виявлення домашнього насильства та особливості ідентифікації постраждалих осіб, зокрема дітей як групи підвищеного ризику.

4. Відпрацювати алгоритм дій патрульних щодо припинення, документування фактів домашнього насильства та надання первинної допомоги постраждалим.

Охарактеризувати повноваження правоохоронних органів та механізми взаємодії з державними і недержавними структурами у сфері попередження домашнього насильства.

Завдання 1. Кваліфікація ситуації

На основі запропонованих описів визначити:

- чи має місце домашнє насильство;
- його вид;
- фактори ризику.

Завдання 2. Виявлення ознак насильства

Проаналізувати поведінку, зовнішній вигляд та пояснення осіб і встановити можливі індикатори:

- фізичні;
- психологічні;
- економічні;
- соціальні.

Завдання 3. Дії щодо дітей

Смоделювати дії патрульного у разі присутності дитини під час конфлікту:

- оцінка загрози;
- забезпечення безпеки;
- повідомлення відповідних служб.

Завдання 4. Алгоритм реагування

Відпрацювати повний алгоритм дій патрульного:

- прибуття на виклик;
- припинення насильства;
- роз'єднання сторін;
- оцінка ризиків;
- документування.

Завдання 5. Документування факту

Скласти: рапорт; протокол про адміністративне правопорушення; оцінку ризиків повторного насильства.

Завдання 6. Застосування спеціальних заходів

Визначити підстави для:

- винесення термінового заборонного припису;
- затримання кривдника;
- направлення на корекційну програму.

Завдання 7. Спілкування з постраждалою особою

Відпрацювати правила:

- емпатійної комунікації;
- недопущення повторної травматизації;
- інформування про права.

Завдання 8. Спілкування з кривдником

Відпрацювати:

- тактику деескалації;
- забезпечення безпеки;
- правомірні вимоги поліцейського.

ТЕМА 14. ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

1. Особливості психічної діяльності людини в екстремальній ситуації.

2. Специфічні прояви екстремальної поведінки.

3. Управління мотивацією в процесі екстремальної професійної діяльності.

4. Основні аспекти переживання горя.

Завдання для практичних занять:

1. Проаналізувати особливості психічної діяльності людини в екстремальних умовах та визначити чинники, що впливають на прийняття рішень під час бойової ситуації.

2. Охарактеризувати специфічні прояви екстремальної поведінки та розпізнати їх на прикладах змодельованих ситуацій.

3. Розробити практичні рекомендації щодо управління мотивацією та підтримання психологічної стійкості в умовах підвищеного ризику.

4. Визначити основні стадії переживання горя та запропонувати алгоритм психологічної підтримки особи, яка зазнала втрати внаслідок бойових дій.

Завдання 1. Психічні реакції в екстремальній ситуації

Проаналізувати змодельовані ситуації бойового стресу та визначити:

- тип реакції (шок, ступор, паніка, агресія, апатія);
- можливі наслідки;
- заходи психологічної стабілізації.

Завдання 2. Оцінка поведінки в умовах небезпеки

Визначити характер поведінки особи:

- адекватна;
- дезорганізована;
- афективна;
- панічна.

Розробити рекомендації щодо корекції поведінки.

Завдання 3. Управління мотивацією

Смодельювати ситуацію зниження бойового духу підрозділу.

Необхідно:

- визначити причини демотивації;
- запропонувати заходи підвищення мотивації;
- сформулювати дії керівника.

Завдання 4. Саморегуляція в стресовій ситуації

Відпрацювати техніки:

- контроль дихання;
- концентрація уваги;
- психічне самонавіювання;
- швидке відновлення працездатності.

Завдання 5. Ознаки гострої стресової реакції

Визначити:

- фізіологічні прояви;
- когнітивні порушення;
- емоційні реакції;
- поведінкові зміни.

Завдання 6. Профілактика посттравматичних розладів

Розробити комплекс заходів:

- індивідуальних;
- групових;
- організаційних.

Завдання 7. Стадії переживання втрати

Визначити стадії:

- шок;
- заперечення;
- гнів;
- депресія;
- прийняття.

Завдання 8. Надання психологічної підтримки

Смодельювати спілкування з особою, яка переживає втрату.

Відпрацювати:

- правила підтримки;
- недопущення травматизації;
- тактику спілкування.

6. ЗАВДАННЯ НА САМОСТІЙНУ РОБОТУ

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ

1. Поняття, сутність та значення тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
2. Предмет, мета та завдання тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
3. Принципи тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.

Реферат

Теоретичний та практичний аспект тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.

ТЕМА 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ТА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

1. Поняття публічного порядку та публічної безпеки.
2. Роль та значення поліції у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки.

3. Патрульна служба поліції як основний вид діяльності у сфері охорони публічного порядку.

Реферати

1. Правова основа патрульної служби поліції.
2. Організація діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо охорони публічного порядку.

ТЕМА 3. ОСНОВИ ТАКТИКИ ПАТРУЛЮВАННЯ

1. Завдання і діяльність патрульної поліції.
2. Основні форми, методи та організація діяльності патрульної поліції.
3. Розподіл сил і засобів.

Реферати

1. Права та обов'язки патрульного поліцейського.
2. Забезпечення особистої безпеки.
3. Взаємовідносини з іноземними громадянами та особами без громадянства.
4. Правила фізичного впливу, використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

ТЕМА 4. ВИДИ ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

1. Вимоги до поліцейського заходу.
2. Види поліцейських заходів.
3. Превентивні поліцейські заходи.

Реферати

1. Перевірка документів особи.
2. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.
3. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.
4. Проникнення до житла чи іншого володіння особи.
5. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи.
6. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

ТЕМА 5. КОМУНІКАЦІЯ ПАТРУЛЬНОГО. ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ТА ОГЛЯДУ ОСОБИ, ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

1. Офіційне спілкування та його складові. Цілі ділового спілкування в умовах діяльності патрульної служби.
2. Особистісна позиція та фактор адресату у спілкуванні.
3. Діалоги в офіційному спілкуванні, їх типова структура, види запитань, управління діалогом.
4. Порядок зупинення транспортного засобу.
5. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.
6. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.

Реферати

1. Тактика проведення опитувань.
2. Вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції.
3. Ознаки конфліктного спілкування. Засоби нейтралізації конфліктів у спілкуванні.
4. Маніпуляції у спілкуванні: сутність, розпізнавання, упередження.
5. Тактика поверхневої перевірки.
6. Порядок перевірки документів особи.
7. Тактика опитування особи.

ТЕМА 6. ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ПРИМУСУ

1. Види поліцейських заходів примусу.
2. Класифікація спеціальних засобів.
3. Порядок застосування поліцейських заходів примусу.

Реферати

1. Застосування фізичної сили.
2. Застосування вогнепальної зброї.

ТЕМА 7. ОГЛЯД МІСЦЬ МОЖЛИВОГО ПЕРЕХОВУВАННЯ ПРАВОПОРУШНИКІВ ТА ЇХ ЗАТРИМАННЯ

1. Правова основа та порядок огляду місць можливого переховування правопорушників.
2. Підстави затримання особи як підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.
3. Порядок застосування металевих та пластикових наручників.

Реферати

1. Порядок зовнішнього огляду документів, зброї та інші предметів.
2. Дії працівника поліції до та після застосування табельної зброї і поранення правопорушника.
3. Дії працівників поліції під час затримання злочинців в закритому (обмеженому) просторі.
4. Порядок ведення вогню під час затримання озброєного злочинця.
5. Порядок затримання злочинця із застосуванням службово-розшукового собаки.
6. Порядок супроводження (конвоювання) правопорушників.

ТЕМА 8. ДІЇ ПРАВООХОРОНЦІВ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ. РОБОТА ПАТРУЛЬНОГО НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Обов'язки нарядів патрульної поліції по запобіганню злочинам і правопорушенням.
2. Обов'язки нарядів патрульної поліції з припинення, розкриття злочинів та правопорушень.
3. Слідчий огляд, завдання та основні тактичні положення.
4. Об'єкти та стадії огляду.

Реферати

1. Дії нарядів поліції на місці вчинення:
 - вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень;
 - розбою, грабежу;
 - згвалтування;
 - крадіжки;
 - хуліганства.
2. Документальне оформлення (написання рапортів відповідно до ситуаційних завдань).
3. Складання словесного портрету.
4. Алгоритм дій патрульного на місці події до прибуття слідчо-оперативної групи та під час її роботи.
5. Визначення меж місця події. Недопущення сторонніх осіб. Збереження слідової інформації.

ТЕМА 9. ТАКТИЧНІ ДІЇ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ, РЕЧОВИН ТА БЕЗПЕЧНЕ ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ

1. Тактичні дії працівників поліції при виявленні вибухонебезпечних предметів та за фактом вибуху.

2. Заходи безпеки працівників поліції при виявленні вибухових пристроїв та речовин.

3. Заходи особистої безпеки при проведенні огляду місць події, обшуків, затримання озброєних злочинців.

Реферати

1. Алгоритм тактичних дій працівників поліції при виявленні вибухонебезпечних предметів та реагуванні на факт вибуху.

2. Організація заходів безпеки та взаємодія підрозділів поліції з вибухотехнічними службами під час загрози вибуху.

3. Особиста безпека працівників поліції під час огляду місця події та проведення слідчих (розшукових) дій в умовах підвищеного ризику.

4. Тактичні особливості забезпечення безпеки під час затримання озброєних осіб та виявлення прихованих вибухових пристроїв.

ТЕМА 10. ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ДІЙ ПРАВООХОРОНЦІВ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ТА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ

1. Поняття та класифікація надзвичайних ситуацій і особливих умов.

2. Організація діяльності поліції в особливих умовах.

3. Тактика дій нарядів поліції під час виникнення надзвичайних ситуацій.

5. Характеристика і класифікація масових заходів.

6. Організація і тактика охорони публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів.

7. Особливості тактичних дій з охорони публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів.

Реферати

1. Взаємодія правоохоронців з іншими державними органами в особливих умовах і надзвичайних ситуаціях.

2. Міжвідомчі надгалузеві системи державного управління в особливих умовах.

3. Завдання нарядів патрульної поліції в особливих умовах і надзвичайних ситуаціях.

4. Оперативний штаб, як орган міжгалузевого оперативного управління координації дій та керівництва силами і засобами в особливих умовах.

5. Тактика дій нарядів поліції та органів внутрішніх справ у виникненні надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

6. Взаємодія поліції та органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами в охороні публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів.

ТЕМА 11. ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ. ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАХОДІВ

1. Характеристика та зміст поняття «оперативна обстановка».

2. Вплив оперативної обстановки на управління та організацію діяльності правоохоронців.

3. Особливості несення служби нарядами поліції в умовах погіршення криміногенної обстановки.

4. Правова основа проведення антитерористичних заходів.

5. Визначення, характеристика та форми взаємодії правоохоронних органів під час проведення антитерористичних заходів.

6. Суб'єкти боротьби з тероризмом, роль та місце правоохоронних органів у зазначеній сфері.

7. Порядок застосування техніки і методів подолання ознак бойового стресу, оптимізації стресостійкості у діяльності правоохоронців.

Реферати

1. Тактика дії нарядів поліції в зонах проведення спеціальних операцій.

2. Організація і тактичні особливості діяльності підрозділів поліції та органів внутрішніх справ в рамках оперативного плану «Хвиля».

3. Тактичні особливості виконання планів спеціальних заходів «Сирена», «Грім», «Перехват».

4. Основні види спеціальних антитерористичних заходів, операцій.

5. Організація і тактичні особливості проведення антитерористичних заходів.

6. Основні напрями взаємодії підрозділів поліції та органів внутрішніх справ з підрозділами Служби безпеки України під час проведення антитерористичних заходів.

7. Тактичні особливості спільних дій груп бойового порядку під час проведення антитерористичних заходів.

8. Взаємодія поліції і органів внутрішніх справ з Управлінням державної охорони України у сфері забезпечення безпеки органів влади та посадових осіб.

ТЕМА 12. ТАКТИКА ДІЙ ПАТРУЛЬНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО НА МІСЦІ ДТП

1. Поняття, ознаки і класифікація дорожньо-транспортних пригод.
2. Першочергові дії патрульного на місці ДТП.
3. Методика огляду місця дорожньо-транспортної пригоди.

Реферати

1. Складання схеми ДТП.
2. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час опитування водія, учасників та свідків події.
3. Встановлення особи, винної в ДТП. Затримання та доставляння правопорушника.
4. Порядок складання протоколу ДТП.
5. Винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.
6. Дії патрульного в нестандартних ситуаціях.
7. Заходи особистої безпеки патрульного під час оформлення ДТП.

ТЕМА 13. ТАКТИКА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

1. Поняття домашнього насильства, його види, причини та прояви.
2. Національне та міжнародне законодавство щодо протидії домашньому насильству.
3. Індикатори виявлення домашнього насильства та особливості ідентифікації жертв.
4. Діти як група ризику.
5. Алгоритм дій патрульних щодо припинення і документування факту домашнього насильства, та надання допомоги постраждалим.

Реферати

1. Повноваження інших правоохоронних органів щодо реагування на факти домашнього насильства.
2. Взаємодія з державними та неурядовими структурами у попередженні домашнього насильства.

ТЕМА 14. ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

1. Особливості психічної діяльності людини в екстремальній ситуації.
2. Специфічні прояви екстремальної поведінки.
3. Управління мотивацією в процесі екстремальної професійної діяльності.
4. Основні аспекти переживання горя.

Реферати

1. Психічні процеси та поведінкові реакції людини в екстремальних умовах бойових дій.
2. Специфічні прояви екстремальної поведінки: причини виникнення та способи психологічної корекції.
3. Мотивація та психологічна стійкість правоохоронця в умовах підвищеного ризику: шляхи формування та підтримання.
4. Психологічні аспекти переживання втрати та організація допомоги особам, які зазнали горя внаслідок бойових дій.

7. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття, сутність та значення тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
2. Предмет, мета та завдання тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
3. Принципи тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
4. Теоретичний та практичний аспект тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
5. Поняття публічного порядку та публічної безпеки.
6. Роль та значення поліції у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки.
7. Патрульна служба поліції як основний вид діяльності у сфері охорони публічного порядку.
8. Правова основа патрульної служби поліції.
9. Організація діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо охорони публічного порядку.
10. Завдання і діяльність патрульної поліції.
11. Основні форми, методи та організація діяльності патрульної поліції.
12. Розподіл сил і засобів.
13. Права та обов'язки патрульного поліцейського.
14. Забезпечення особистої безпеки.
15. Взаємовідносини з іноземними громадянами та особами без громадянства.
16. Правила фізичного впливу, використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї.
17. Вимоги до поліцейського заходу.
18. Види поліцейських заходів.
19. Превентивні поліцейські заходи.
20. Перевірка документів особи.

21. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.

22. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.

23. Проникнення до житла чи іншого володіння особи.

24. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи.

25. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

26. Офіційне спілкування та його складові.

27. Цілі ділового спілкування в умовах діяльності патрульної служби.

28. Особистісна позиція та фактор адресату у спілкуванні.

29. Діалоги в офіційному спілкуванні, їх типова структура, види запитань, управління діалогом.

30. Методика проведення опитувань.

31. Вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції.

32. Ознаки конфліктного спілкування.

33. Засоби нейтралізації конфліктів у спілкуванні.

34. Маніпуляції у спілкуванні: сутність, розпізнавання, попередження.

35. Тактика поверхневої перевірки.

36. Порядок перевірки документів особи.

37. Тактика опитування особи.

38. Порядок зупинення транспортного засобу.

39. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.

40. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.

41. Види поліцейських заходів примусу.

42. Класифікація спеціальних засобів.

43. Порядок застосування поліцейських заходів примусу.

44. Застосування фізичної сили. Застосування вогнепальної зброї.

45. Правова основа та порядок огляду місць можливого переховування правопорушників.

46. Підстави затримання особи як підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.

47. Порядок застосування металевих та пластикових наручників.

48. Порядок зовнішнього огляду документів, зброї та інші предметів.

49. Дії працівника поліції до та після застосування табельної зброї і поранення правопорушника.

50. Дії працівників поліції під час затримання злочинців в закритому (обмеженому) просторі.

51. Порядок ведення вогню під час затримання озброєного злочинця.

52. Порядок затримання злочинця із застосуванням службово-розшукового собаки.

53. Порядок супроводження (конвоювання) правопорушників.

8. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Поняття, сутність та значення тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
2. Предмет, мета та завдання тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
3. Принципи тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
4. Теоретичний та практичний аспект тактико-спеціальної підготовки правоохоронців.
5. Поняття публічного порядку та публічної безпеки.
6. Роль та значення поліції у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки.
7. Патрульна служба поліції як основний вид діяльності у сфері охорони публічного порядку.
8. Правова основа патрульної служби поліції.
9. Організація діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо охорони публічного порядку.
10. Завдання і діяльність патрульної поліції.
11. Основні форми, методи та організація діяльності патрульної поліції.
12. Розподіл сил і засобів.
13. Права та обов'язки патрульного поліцейського.
14. Забезпечення особистої безпеки.
15. Взаємовідносини з іноземними громадянами та особами без громадянства.
16. Правила фізичного впливу, використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї.
17. Вимоги до поліцейського заходу.
18. Види поліцейських заходів.
19. Превентивні поліцейські заходи.
20. Перевірка документів особи.

21. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.

22. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.

23. Проникнення до житла чи іншого володіння особи.

24. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи.

25. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

26. Офіційне спілкування та його складові.

27. Цілі ділового спілкування в умовах діяльності патрульної служби.

28. Особистісна позиція та фактор адресату у спілкуванні.

29. Діалоги в офіційному спілкуванні, їх типова структура, види запитань, управління діалогом.

30. Методика проведення опитувань.

31. Вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції.

32. Ознаки конфліктного спілкування.

33. Засоби нейтралізації конфліктів у спілкуванні.

34. Маніпуляції у спілкуванні: сутність, розпізнавання, упередження.

35. Тактика поверхневої перевірки.

36. Порядок перевірки документів особи.

37. Тактика опитування особи.

38. Порядок зупинення транспортного засобу.

39. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію.

40. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю.

41. Види поліцейських заходів примусу.

42. Класифікація спеціальних засобів.

43. Порядок застосування поліцейських заходів примусу.

44. Застосування фізичної сили. Застосування вогнепальної зброї.

45. Правова основа та порядок огляду місць можливого переховування правопорушників.

46. Підстави затримання особи як підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.

47. Порядок застосування металевих та пластикових наручників.

48. Порядок зовнішнього огляду документів, зброї та інші предметів.

49. Дії працівника поліції до та після застосування табельної зброї і поранення правопорушника.

50. Дії працівників поліції під час затримання злочинців в закритому (обмеженому) просторі.

51. Порядок ведення вогню під час затримання озброєного злочинця.

52. Порядок затримання злочинця із застосуванням службово-розшукового собаки.

53. Порядок супроводження (конвоювання) правопорушників.

54. Обов'язки нарядів патрульної поліції по запобіганню злочинам і правопорушенням.

55. Обов'язки нарядів патрульної поліції з припинення, розкриття злочинів та правопорушень.

56. Дії нарядів поліції на місці вчинення: вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень; розбою, грабежу; зґвалтування; крадіжки; хуліганства.

57. Документальне оформлення (написання рапортів відповідно до ситуаційних завдань).

58. Алгоритм дій патрульного на місці події до прибуття слідчо-оперативної групи та під час її роботи.

59. Визначення меж місця події.

60. Недопущення сторонніх осіб.

61. Збереження слідової інформації.

62. Тактичні дії працівників поліції при виявленні вибухонебезпечних предметів та за фактом вибуху.

63. Заходи безпеки працівників поліції при виявленні вибухових пристроїв та речовин.

64. Заходи особистої безпеки при проведенні огляду місць події, обшуків, затримання озброєних злочинців.

65. Поняття та класифікація надзвичайних ситуацій і особливих умов.

66. Організація діяльності поліції в особливих умовах.

67. Тактика дій нарядів поліції під час виникнення надзвичайних ситуацій.

68. Взаємодія правоохоронців з іншими державними органами в особливих умовах і надзвичайних ситуаціях.

69. Міжвідомчі надгалузеві системи державного управління в особливих умовах.

70. Завдання нарядів патрульної поліції в особливих умов і надзвичайних ситуаціях.

71. Оперативний штаб, як орган міжгалузевого оперативного управління координації дій та керівництва силами і засобами в особливих умовах.

72. Тактика дій нарядів поліції та органів внутрішніх справ у виникненні надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

73. Характеристика і класифікація масових заходів.

74. Організація і тактика охорони публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів.

75. Особливості тактичних дій з охорони публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів.

76. Взаємодія поліції та органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами в охороні публічного порядку під час проведення спортивно-масових заходів.

77. Характеристика та зміст поняття «оперативна обстановка».

78. Вплив оперативної обстановки на управління та організацію діяльності правоохоронців.

79. Особливості несення служби нарядами поліції в умовах погіршення криміногенної обстановки.

80. Тактика дії нарядів поліції в зонах проведення спеціальних операцій.

81. Організація і тактичні особливості діяльності підрозділів поліції та органів внутрішніх справ в рамках оперативного плану «Хвиля».

82. Тактичні особливості виконання планів спеціальних заходів «Сирена», «Грім», «Перехват».

83. Поняття, ознаки і класифікація дорожньо-транспортних пригод.

84. Першочергові дії патрульного на місці ДТП.

85. Методика огляду місця дорожньо-транспортної пригоди.

86. Складання схеми ДТП.

87. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час опитування водія, учасників та свідків події. Встановлення особи, винної в ДТП.

88. Затримання та доставляння правопорушника.

89. Порядок складання протоколу ДТП.

90. Винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.

91. Дії патрульного в нестандартних ситуаціях. Заходи особистої безпеки патрульного під час оформлення ДТП.

92. Поняття домашнього насильства, його види, причини та прояви.

93. Національне та міжнародне законодавство щодо протидії домашньому насильству.

94. Індикатори виявлення домашнього насильства та особливості ідентифікації жертв.

95. Діти як група ризику.

96. Алгоритм дій патрульних щодо припинення і документування факту домашнього насильства, та надання допомог постраждалим.

97. Повноваження інших правоохоронних органів щодо реагування на факти домашнього насильства.

98. Взаємодія з державними та неурядовими структурами у попередженні домашнього насильства.

99. Особливості психічної діяльності людини в екстремальній ситуації.

100. Специфічні прояви екстремальної поведінки.

101. Управління мотивацією в процесі екстремальної професійної діяльності.

102. Основні аспекти переживання горя.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Тактична підготовка працівників патрульної поліції: мультимедійний навчальний посібник. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра тактико-спеціальної підготовки. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/posibnyk_TSP/index.html
2. Дії працівників органів Національної поліції при виникненні надзвичайних ситуацій / Ю. І. Давигора, В. А. Молотай, О. В. Коломієць, Ю. В. Демченко, А. О. Кудлай. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2020. С. 156.
3. Особиста безпека працівників правоохоронних органів, залучених до патрулювання : навчальний посібник / С. М. Банах, Ю. Р. Йосипів, М. Д. Курляк, В. М. Синенький та ін. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 272 с.

Допоміжна

1. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 жовтня 2020 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2020. 267 с. URL: https://dndi.mvs.gov.ua/files/pdf/Zbirnyk_tez_DNDI_konferencii_30.10.2020.pdf
2. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2018. 524 с.
3. Гнип І. Я., Червоношапка М. О. Захист від нападу, що загрожує життю : методичні рекомендації. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 25 с.
4. Губарев Г. Г. Пристрої примусової зупинки автотранспорту: сучасний стан та перспективи розвитку. *Право і безпека*. 2013. № 2 (49). С. 119–126.
5. Кузніченко С. О. Проблеми класифікації надзвичайних ситуацій. *Вісник Нац. ун-ту внутр. справ*. 2002. № 18. С. 247–252.

6. Лісовенко А. Ф. Дистанційні лекції та завдання для індивідуального виконання з навчальної дисципліни «Екстремальна та кризова психологія». Одеса : НУ «ОЮА», 2020. 239 с.

7. Методичні рекомендації про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях. НАВС. 2013. 203 с. URL: https://www.naiiau.kiev.ua/files/kafedru/ad/pro_dii_pracivnuk.pdf

8. Мовчан А. В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції : навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 244 с.

9. Молотай В. А. Організація групи документування під час охорони громадського порядку при проведенні масових заходів. *Митна справа* : наук.-аналіт. журнал. 2012. Ч. 2. Кн. 2. № 1. С. 318–322.

10. Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів : навчальний посібник / В. В. Чмелюк, В. Л. Грищук, С. М. Бадьора, С. А. Антоненко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 218 с.

11. Тактико-спеціальна підготовка : навч.-метод. посібник / Л. І. Аркуша, А. Ю. Журавльов, Р. В. Мукоїда та ін. ; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2013. 96 с.

12. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. / О. Г. Комісаров, А. О. Собакарь, Е. Ю. Соболюк, О. С. Юнін та ін. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/573/1/підручник%20ТСП.pdf>

13. Тьорло О. І. Класифікація та види саморобних вибухових пристроїв : метод. рекомендації / О. І. Тьорло, А. В. Ярославський, Ю. Р. Йосипів. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 87 с.

Нормативна база

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 80731-Х / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

5. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : Наказ МВС України від 03 листопада 2015 року № 1339. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

6. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

7. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

8. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 07 липня 2017 р. № 575. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

9. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : Наказ МВС України від 23 травня 2017 р. № 440. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

10. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 27.04.2020 № 357. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

11. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

12. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю : Наказ МВС України від 1 лютого 2016 р. № 70. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

13. Про затвердження Інструкції про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 19.08.2019 № 691. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

14. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених

гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС 21.08.98 № 622. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

15. Про затвердження Положення про єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу МВС : Наказ МВС України 04.07.2016 № 596. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

16. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : Наказ МВС України від 26 січня 2016 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>

17. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : Наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text>

18. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : Наказ МВС України від 10 серпня 2016 р. № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16#Text>

19. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 лип. 2000. № 1908-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

20. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

21. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

22. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 року № 3341-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

23. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 6 квіт. 2000 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

24. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

25. Про прийняття Протоколу про вибухонебезпечні предмети – наслідки війни від 22.12.2004 № 2281-IV. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2005. № 6. Ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

26. Про Прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

27. Про протимінну діяльність в Україні : Закон України від 06 грудня 2018 р. № 2642-VIII [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 6. Ст. 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

28. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України 22 червня 2000 року № 1835-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України (законодавство). URL: <https://www.rada.gov.ua/>

2. Сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>

3. Урядовий портал Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>

4. Сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/>

5. Сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/>

6. Сайт Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/

7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

9. Офіційний вісник України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/b19>

10. Сайт Міжнародного гуманітарного університету. URL: <https://mgu.edu.ua/>

Навчальне видання

ПОДОБНИЙ Олександр Олександрович
РУДОЙ Катерина Миколаївна
МАТВЄЄВ Олексій Валерійович

ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА

Навчально-методичний посібник

Верстка та обкладинка *В. Грицик*

Технічне редагування *О. Гринюк*

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 24.09.2025 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 10,69. Наклад 300.
Замовлення № 100м-1225.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.